

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

2241 H
1937
Fra

Vallekilde Folkehøjskole

44

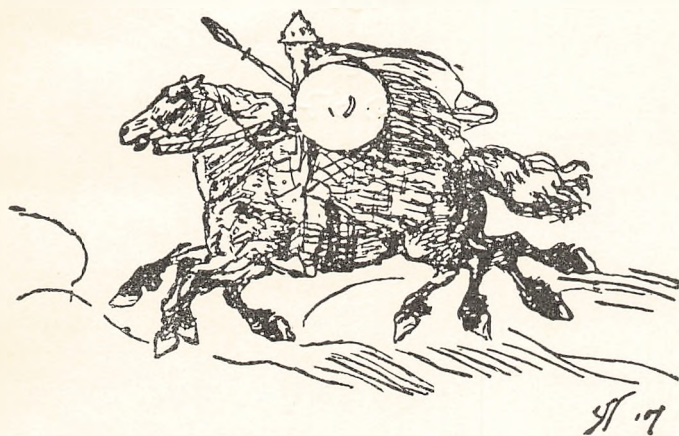
Udgivet af Selevsforeningen
1937

Sietens nordlandske Studiesamling

nr. 1222 v. V.

FRA VALLEKILDE FOLKEHØJSKOLE

44

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN
1937

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

~~3741~~ H

26

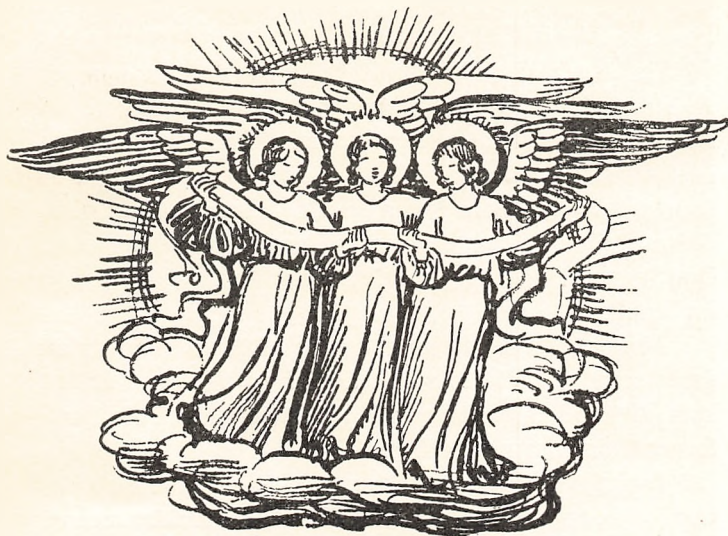
†

1037

1045/888

Ejvind Christensen
KØBENHAVN

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

Advent.

De gamle jøder havde et ord, som var ganske kort. Det bestod kun af to små stavelser. Men det sagde så meget. Det gjorde det da til dem. For alle deres stærkeste forventninger var knyttet til det ord. Og så kort det var, samlede det dem alle sammen i sig.

Det betyder ordret oversat »den kommende« eller lidt klarere: »den som kommer«.

Da Johannes Døberen sad i fængslet, sendte han bud til Jesus og lod sine disciple spørge ham: »Er du den, som kommer, eller skal vi vente en anden?« Der har vi ordet. Johannes brugte det: »den, som kommer«. Og vi kan høre, at alt, hvad der betød noget for Johannes, var samlet deri. Det var til syvende og sidst det eneste, der var at spørge om. Er du den, som kommer? Og var Jesus ikke den, som kommer, så måtte de vente en anden. De måtte *vente*. For det var det vigtigste af alt.

Da Jesus på palmesøndag red ind i Jerusalem, og da store skarer af mennesker fulgte ham, brød de ud i nogle gamle ord: »Velsignet være den, som kommer, i Herrens navn. Hosianna i det højeste«. Der møder vi igen ordet: den, som kommer. De udsagde dermed, at de troede, Jesus var den, som engang vilde komme fra Gud og gøre alting godt. Derfor lovpriste de Gud for ham.

Messias kaldte de ham. Under al deres sorg og alt deres savn og al deres synd så de frem til ham. Når *han* kom, skulde han råde bod på det alt sammen. Alle deres forventninger samledes i det ord.

Endnu var han ikke kommen. På jorden var der fuldt af sorg og savn og synd. Men han skulde komme. De ventede ham. De levede i en tid, da de ventede ham.

Sådan en tid kalder man advent. Det ord betyder ankomst eller komme. Det betyder, at der er noget, som skal komme. Endnu er det ikke kommen; men det skal komme.

Under sådanne vilkår retter man sine øjne fremad, imod det dér forude. Det er en tid, da man venter. Det er også en tid, da man savner. Det er måske en tid, da det er nødvendigt at forberede sig til det, som kommer. Det er måske også en tid, der er fyldt af glæde, fordi det er så stort og godt, det som skal komme. Det kan ske, at glæden tager helt overvægten over alt det andet. Der var en lang, lang advent i Jødeland. —

Forud for julen går hvert år vor korte advent. Med den begynder vort kirkeår.

Man kunde ellers tænke, at kirkeåret må begynde med julen. Jesu fødsel er da begyndelsen til alt, som kirkeåret gentager for os. Og nu er historiens lange advent forbi. Nu *er* han, som ventedes, kommen. Der er ingen advent mere. Der er ingen ventetid, ingen savnets tid, ingen forberedelsens tid.

Men de gamle kristne, som ordnede kirkeårets gang, har alligevel villet, at der hvert år skulde være en sådan advent. De må vel have vidst, at det alligevel bliver ved at være sådan for mennesker. Også efter at Jesus er kommen, bliver der ved at være advent. Lad os prøve at lære noget af det.

Vi går i advent og tænker fremefter, til julen. Det er den, som nu snart vil komme.

Hvordan er det så at holde jul?

Juleevangeliet vil snart fortælle os, at Gud har gjort store ting for os, at Jesus er bleven født og er en Frelser for hele jorden. At holde jul er at høre det og at tage imod det. Det er at modtage det at blive frelst ved ham. Det er den største gave og godhed, der nogensinde er bleven nævnet. At holde jul er slet ikke andet og mere.

Men hvordan det sker, og hvad der ligger i det, kan vi nok få mere at vide om.

I en julesalme står der:

Og lad os gå med stille sind
 som hyrderne til barnet ind,
 med glædestårer takke Gud
 for miskundhed og nådebud!

At holde jul er at stå op og gå, at gøre det lige så virkeligt, som hyrderne på marken stod op fra det sted, hvor de var, og gik ind til Betlehem og fandt barnet Jesus dér. Vi skal ikke rejse ned til Betlehem i Jødeland. Det vilde der ikke være vundet noget ved. Men vi skal stå op og gå hen til Jesus Kristus, han som er kommen fra Gud, han der engang blev født som et lille barn i Jødeland. Det er en åndelig vandring, en vandring i sjæl og sind. Den kan undertiden være meget, meget lang. Det er en gang, hvor vi kommer med os selv, vort hele liv. At holde jul er således at stå op og gå til Jesus Kristus, som kom fra Gud.

I en anden julesalme udtrykkes det sådan:

Her komme, Jesus, dine små
til dig i Betlehem at gå;
oplys enhver i sjæl og sind
at finde vejen til dig ind!

Der bedes om, at Jesus vil give lys til enhver i sjæl og sind, så at de kan finde vejen ind til ham. At holde jul er at *finde en vej*, vejen hen til Jesus, vor Herre og Frelser.

I et tredje julevers hedder det:

Kom, Jesus, vær vor hyttegæst!
hold selv i os din julefest!

Julen er det, at Jesus kommer, — at han kommer ind i vor hytte, og at han er dér og er vor gæst. Julen er mere end et skønt og vemodigt og dejligt minde. Den er mere end det, at Jesus var engang i et fjernt land og en fjern tid. Den er det, at han er nu og kommer til os og vi til ham. Ja, den er det, at han vil bo i os med sit ord og sin ånd, i vort hjerte og vort liv.

Julen vil snart komme, og juleevangeliet og salmerne vil igen bringe os et budskab. Det er gammelkendt for os. Og dog er det så mærkeligt og overraskende, at det kunde være, som vi skulde høre det for første gang nu i år. Det vil sige os, at der er født os en Frelser, som er den Herre Kristus i Davids by.

Når det sker, er det spørgsmålet, om Jesus Kristus bliver vor hyttegæst, og om vi går til ham og finder vejen ind til ham. Julen er, at Frelseren kommer til os og vi til ham.

Ja, men det er ikke noget, som *er* sket, een gang for alle. Fra Guds side er det sket og tages ikke tilbage.

Men hos os og med os er det noget, der stadig må ske. Og det er noget, der må ske mere og mere. Ja, det er til sidst noget så stort og helt, at det slet ikke sker på denne jord.

På alle måder er vi stillet sådan, at det er noget, som skal komme. Det er ikke nået; men det skal komme. Det skal komme hvert nyt år og hver ny dag, vi lever. Det skal komme helt engang, når Jesus Kristus ret kommer med Guds rige. Vi lever på alle måder i en advent. Vort liv igennem må vi savne og række og vente og berede os og glæde os, alt det, som nødvendigt hører en adventstid til. Vi er ikke ude over advent. De gamle kristne havde ret, da de satte en advent ind i begyndelsen af vort kirkeår.

Men lad os glæde os meget. For det er en stor gave at måtte leve i en advent, hvor han, som er kommet fra Gud, stadig kommer til os med jul og påske og pinse.

Lad os glæde os meget. Lad os glæde os over, at det er advent, og at han, som er kommet fra Gud, stadig vil komme til os og være vor hyttegæst. Lad os glæde os til, at han engang vil komme helt, når al advent og al striden og venten er til ende.

Niels Petersen.

Den grundtvigske Højskole.*)

Når man har noget, man holder meget af, er det i almindelighed klogere at tale *ud af det* end *om det*. Dog kan vi stilles i den situation, da vi finder det rigtigt at tale ligefremt om det, vi holder af. Det turde måske være tiden, da vi taler lige ud om højskolen.

Enhver alvorlig drøftelse af den grundtvigske højskole må tage sit udgangspunkt i Grundtvigs højskole-tanker. Hvis man glemmer dette, bliver drøftelsen meget let på en uheldig måde farvet for stærkt af den borgerlige eller kristelige opfattelse, som til enhver tid præger sindets overflade — til een tid en liberalistisk, til en anden tid en retsstatspræget betragtning, eet tiår et Ingemannsk-Birkedalsk romantisk syn, et andet tiår et Barthsk livs-syn, et tredje tiår er det måske Grundtvigs kirkelige anskuelse, der skal anvendes som prøve på en folkehøjskole. Alt har sin tid. Anskuelserne har deres flod og ebbe; det lader sig næppe forandre. Men hvis højskolen stadigvæk skal forklares ud fra den sidste flodbølge, som pises op i vort land, specielt inden for den grundtvigske befolkning, så bliver højskolen rigtignok en værre kamæleon, der antager den ene strålende farve efter den anden.

Hvis vi ikke skal køre vild, er det gavnligt, at vi holder os til udgangspunktet, som for den grundtvigske

*) Foredrag holdt på Liselund. Samtidig sendt til »Højskolebladet« og »Fra Vallekilde folkehøjskole«.

højskole naturligvis er Grundtvigs højskoletanker. Nu lader det sig på ingen måde gøre at isolere højskoletanken fra hele Grundtvigs syn på menneskelivet og dets udviklingslove. Vi må forstå hans syn på mennesket og især hans fremhæven af ungdomsalderen som åndens skabertime, vi må kende hans dansk-nordiske livssyn, der meget ofte sættes skarpt frem som en modsætning til det fremmede, især det romerske og tyske. I denne forbindelse skal jeg dog kun kort minde om Grundtvigs syn på mennesket. Herom må allerførst siges, at Grundtvig havde den dybe respekt for naturen. Denne respekt vilde han ønske enhver opdrager i besiddelse af. *Med* naturen kan opdrageren komme et stykke frem, *mod* naturen kommer han til kort. Mennesket blev nemlig ikke skabt for at skulle laves om til noget andet, men således, at det skulde vokse, udvikles — og især så det kunde modtage.

»Glemmer aldrig, at naturen
tugtekunsten overgår,
— — — — —

Så med flid naturens kræfter
at benytte, det er kunst,
mer med kunst at stræbe efter,
er for mennesket omsonst;
hvor naturen undertrykkes,
der kun falskhed vorder stærk,
idél slet kun derved lykkes
skin og skrømt og skyggeværk.«

Men Grundtvig havde ikke blot respekt for menneskenaturen, han havde også kærlighed til det menneskelige. Men når det siges, er det nødvendigt at skelne mellem det i mennesket, som hører sammen med den øvrige natur, alt det i mennesket, som uden tugt og opfostring kan arte sig rent dyrisk, og så det ægte menneskelige,

det, som gør mennesket til menneske. Herom siger Grundtvig disse stolte og kærlige ord: . . . »Mennesket er ingen abekat, bestemt til først at efterabe de andre dyr og siden sig selv til verdens ende, men han er en mageløs, underfuld skabning, i hvem guddommelige kræfter skal kundgøre, udvikle og klare sig gennem tusinde slægter som et guddommeligt eksperiment, der viser, hvordan ånd og støv kan gennemtrænge hinanden og forklares i fælles guddommelig bevidsthed.«

Da »Tidelvervs«-bølgen for få år siden havde sin flodtid her i Danmark, var det skik at tale meget stærke ord om, at mennesket er intet, kan intet; det har ingen værd. Man vilde med den tale undlive en romantisk humanisme, som ikke fortjente bedre skæbne. Men man vilde navnlig vise os klart Guds storhed. Jeg tror, at Tidilvervs tale i sin tid var nødvendig mange steder. Men for dem, der forstod Grundtvig, var det ikke ligeså nødvendigt. Guds storhed stod Grundtvig klart for øje. Han så Guds storhed i hans skabermagt og frelseskraft. Guds skabermagt åbenbaret først og sidst i mennesket. Han kunde ikke se nogen mening i at prise Guds storhed, men samtidig gøre hans skabning til intet. Han behøvede heller aldrig at vise sin kristelige alvor ved at tale nedsettende om det menneskelige. Dette skulde ikke dødes, ej engang trænges længst muligt tilbage, for at der kunde blive plads for så meget mere af evighedslivet. Evighedslivet er ikke et rumspørgsmål, men en vækst- og livssag. Gud alene giver væksten; hans ord er sæden til evig høst. Menneskehjertet er sædejorden, af hvis karakter høstens fylde i nogen måde er bestemt.

Muldjord i bryst
 ser den høje med lyst:
 der kan solstrålen bo,
 der kan himmelbyg gro.

Det er den hele sandhed, at uden Gud kan vi intet udrette; men det er også sandt, at med Gud *kan* og *skal* et kristenmenneske udrette meget.

Kristne højskolefolk kan vanskeligt teoretisk eller i deres praktiske skolearbejde drage nogen skarp linie mellem det menneskelige og det kristelige. Hvor det virkelig var Grundtvigs disciple, som holdt højskole, der er Guds rige altid blevet forkyndt, mest helt ved morgenandagten, men gang på gang også i foredragssalen. Men det gør alligevel en forskel, hvor man lægger eftertrykket, det vil sige, om man i alvor tør se forskellen mellem skolen og menigheden. Grundtvig så denne forskel meget klart. På vennemødet den 8. september 1865 forhandlede man om kirken og skolen. Grundtvig sagde da i forhandlingens løb: » . . . Det gælder da her om, hvorvidt det er os muligt, hvad de andre aldrig har kunnet, at skelne forsvarligt mellem tro og oplysning og således også mellem kirke og skole. I vor tros og saligheds sag har nemlig intet andet hjemme end det Guds-ord, der skaber, opholder og opelsker det ny liv, og det menneske-ord, der tjener til at forkynde og indskærpe det. Men i skolen skal vi have oplysning om alt det menneskelige (det være nu kristeligt eller hedensk), som det findes hos det menneske-folk, vi tilhører.«

Og da Grundtvig skal svare på Peter Larsen-Skræppenborgs direkte spørgsmål om, hvad der skulde udrettes med de unge på Grundtvigs højskole, så siger han: »At vække, nære og oplyse det menneskeliv, man hos den danske ungdom tør og må forudsætte, det er den dansk-folkelige højskoles eneste øjemed.«

Dette siger vi nu ja til. Alligevel kan man høre mange rare mennesker tale bekymret om manglende alvor på højskolen: d. v. s., der prækes for lidt på højskolen. Man skulde næsten tro, at disse bekymrede vilde have højskolen til at være en slags søndagsskole. Resultatet af

al denne bekymring er, at højskolen i sine svageste øjeblikke henfalder til et ukristeligt religiøseri, lige fordærveligt for folkehøjskolen og menigheden. Der er intet i verden så alvorligt og godt som Guds ord. Men megen religiøs snak er uendeligt borte fra Guds ord, er langt fjernere fra Guds væsen end oprigtig folkelig tale.

Grundtvigs syn på forskellen mellem skole og menighed var ramme alvor — så sandt som ordet alvor oprindeligt betød og ret forstået betyder det, som helt ud stemmer med virkeligheden. Det er virkelighedens tale, altså alvor, at det dansk-menneskelige er eet, Guds menighed noget andet. Men det er også virkelighedens tale, at det dansk-menneskelige, opklaret i ædle fædres spor, kan berede vej for Kristus. Jeg tør ikke gå så vidt som Grundtvig, der hævdede, at dette dansk-menneskelige hos os »altid har været og altid her på jorden må være en nødvendig forudsætning for levende kristendom«. Jeg ved kun, at oplevelsen af det dansk-menneskelige, så vidt menneskeøjne kan se, ofte har banet vej for kristelig klarhed og kundskab.

Højskolen er for folkets ungdom, for dens behov og tarv. Ældre glemmer alt for ofte det; de sætter deres behov og tarv i stedet og dømmer derefter. I en skole for folkets ungdom måtte det dansk-menneskelige blive hovedsagen. Man tør, som Grundtvig sagde det til Peter Larsen, forudsætte, at der er sans for dette hos dansk ungdom. Hvad det gælder om, er at vække og nære og udvikle det. Det lader sig så herligt gøre, fordi ungdomstiden er åndens skabertime og den tid, da de vide udsigter åbner sig. Derfor udbryder Grundtvig: . . . »det er en stor skam . . . ej at indse, at hvor folkelighed i vore dage skal trives . . . , der må snarest muligt, heller i dag end i morgen, oprettes en folkelig . . . højskole, eller da navnet gør lidet eller intet til sagen: en oplysningsanstalt, åben for hele folkets ungdom, hvor natur-

ligvis folkets modersmål har enevoldsmagten, og hvor den simple, men store opgave er: at oplyse folket om det egen natur, dets fædreland og forfatning, kræfter, midler og sande tarv til fælles bedste.«

I slige ord siger Grundtvig klart, hvad højskolen skulde være: en skole for det dansk-menneskelige, for det folkelige. En skole efter folkets natur og ånd. Ikke en stump populærvidenskabelig realskole, ikke en talerstol for en mands moralske fornemmelser, ikke en ny prækestol, men levende danske mennesker foran dansk ungdom. På denne ungdom skal der kaldes, at den må tage det dansk-menneskelige til hjerte: modersmålet, minderne, folkets sag.

Som sagt: enhver alvorlig drøftelse af den grundtvigske højskole må tage sit udgangspunkt i hans højskoletanker. Men det vil ingenlunde sige, at højskolen i dag i eet og alt skal stemme med de tanker. Enhver livskraftig bevægelse er under vækstens og udviklingens lov. Det har højskolen altid været. Der er således ingen tvivl om, at som Kold i det rent udvendige satte præg på højskolen, således har han også i dybere forstand præget den. Mange højskoler kan snarere opkaldes efter Kold end efter Grundtvig. Jeg tror således, at Kold og Trier fandt sig nødsaget til at bringe en kristelig forkyndelse af en styrke, som Grundtvig slet ikke havde tænkt højskolen egnet til. Men ingen tør tvivle om, at disse mænd holdt sand højskole som få eller ingen. Jens Nørregård, som nu regnes til de store profeter, undlod efter sigende på sin skole at holde morgenandagt. Som arbejdsformerne var forskellige, således var det også forskelligt, om man lagde eftertrykket på den dansk-menneskelige oplysning eller på den bibelske oplysning og det kristelige vidnesbyrd. Holger Begtrup gav en udpræget dansk-menneskelig oplysning. Jens Rosenkjær gav i sin Åskov-

tid lidet deraf, men med sin vide horisont og sin levende menneskelighed var han i høj grad med til at vække, nære og udvikle livet hos den ungdom, som samledes på Askov højskole. Det var højskolens rigdom og styrke, at den kunde drage og fastholde så meget forskellige mænd, som imidlertid — forskellighederne til trods — mødtes i kærlighed til folkets ungdom og i viljen til — som Grundtvig sagde det, og som det ofte siden er citeret — at vinde ungdommen for livet, det ædle, virksomme menneskeliv, lige ædelt i enhver udvortes stilling, når det arter sig ikke efter stillingen, men efter ånden, som svæver frit over os alle.

Gid vi dog måtte forskånes for nogensinde at få en autoriseret højskole. Skulde den ulykke times os, at vi fik en sådan pantenteret skole på halsen, så vil det blive skæbnesvangert for folkehøjskolen.

Nu er det således, at det kristne budskab og for så vidt også den sande kristelige oplysning behøver aldrig et forsvar. Guds ord skal forkyndes, men Gud trænger ikke til vort forsvar. Helt anderledes stiller det sig med det dansk-menneskelige og oplysningen derom; det kan nemlig komme på afveje, det kan nedværdige sig selv, og det kan forsøge at gøre sig selvtilstrækkeligt. Der er jo ingen tvivl om, at mistilliden til mennesket — således som denne mistillid skarpest er kommet frem i den Karl Barthske lejr, men som den også har vist sig blandt os — hænger sammen med en omfattende og dyb menneskefordædelse. Det var ikke krigen alene. Skønt krigen betød en forfærdelig menneskenedværdigelse. Og efter krigen er det ikke bare kronen og andre mønter, man har devalueret, selve mennesket er også skåret radikalt ned. Det menneskelige har både nedværdiget sig selv og — i forbindelse med det nationale — på en gudsbespottelig måde ophøjet sig selv og gjort sig selvtilstrækkeligt. I

den tyske bekendelseskirkens kamp ser vi vel en gribende protest mod de nye guder, og i denne bekendelseskirkens kamp er vi vidne til tidens største, absolut største begivenheder. Men vi kan forstå, om alvorlige kristne drager den lære ud af det menneskeliges og det nationales dobbelte tragedie: dets forsmædelige nedværdigelse og dets gudsbespottelige selvophøjelse, den nemlig: der er intet uden Guds ord og kraft, som kan redde og frelse den forvildede menneskeslægt. Og disse kristne har ret. Alligevel er jeg overbevist om, at en folkelig oplysning er så tiltrængt og så nødvendig som nogen sinde, er det for folkets skyld, men også for menighedens skyld. Grundtvig sagde: . . . »Folkedannelse og folkeoplysning i rigtig åndelig forstand, det er det (andet) nødvendige kæmpeskridt, der må gøres uopholdelig, hvor opløsningen skal forebygges (og) folkelivet reddes.« Vi ser klart, at der er fare for folkelig opløsning, og at folkelivet trues. I den alvorlige situation må folkehøjskolen, sammen med andre gode magter, bruge sine kræfter til at bringe den folkeoplysning, som kalder folket til besindelse, hjælpe frem den folkedannelse, som både skyr menneskefordædelser og den gudsbespottelige selvophøjelse. Men jeg må bede højskolens venner erindre, at der er tale om *en skole*, og en skole må bruge de midler, den i sandhed råder over og kan magte. Lad os til den ende endnu engang høre Grundtvigs egne ord. »Jeg kan nemlig ikke skønne rettere, end at revolutionerne som dødskampe må gå den ny folkeverden rundt og opløse både det lærde og læge samfund, hvor man ikke forebygger dem ved at reformere skolegraven til en planteskole for livet, så dette får både lov til at udvikle sig og lys til at se ved, hvad der i sandhed tjener til dets timelige fred og behagelighed. Jeg siger med flid *timelige*; thi vel råder jeg i kirken alle mennesker til så vidt muligt at glemme det timelige over det evige, og er vis på, at

hvem der følger rådet ret, skal ikke fortryde det i tiden og mindre i evigheden; men i staten og skolen er det en ganske anden sag; thi ingen af dem kan selv vare evig, så de kan umulig give os det evige liv, de ikke selv har«

Så vil vi da huske på to ting, først: vi tjener i folkehøjskolen vort folk. Hvad enten vi fortæller om de tusinder hænder, som i henfarne tider ryddede landet og byggede de tusinde hjem, om danske hjerter, som trofast holdt ud, når nød og fare truede vort fædreland, eller vi fortæller om det Danmark, som er, så må det aldrig være klassens, men folkets sag, det gælder. Der er ingen autoriseret måde, hvorpå dette skal ske. Nye tider kan kræve nye veje og nye midler. Her gælder Alfred Povlsens ord: »Den skole, som forstår sin tid og tilegner sig den opgave, som den stiller, vil jeg kalde god. Den skole, som bliver stående og kredser rundt, vil jeg kalde dårlig.«

Men dernæst: efter mange års dybe menneskefornedrelse, hvor det nu truer med menneskeforagt, ja menneskelede, da vil kristne skolefolk huske på den sandhed, som både er dybere og ældre end menneskefornedrelsen, den nemlig, at Gud, fra den stund han skabte mennesket, bestemte det til det højeste: til frelse. Vor tids kristne højskolemænd nødsages til at se, hvor langt vi er faldet fra Guds bestemmelse med os. Men desto dybere er grunden til, måske også trangen til, at gå i sig selv og gå hjem. Her er stedet, hvor den grundtvigske højskole mødes med den kristne menighed. Den højskolemand, som selv hører menigheden til, vil vel ofte gå videre; han vil gøre det ved morgenandagten, hvor menighedens forsagelse og tro lyder, og han vil gøre det gennem valget af morgensalmer og menighedssalmer ved morgenandagten. Her bekender højskolen sammen med menigheden, men hele højskolen gør det ikke og kan ikke gøre det. Morgenandagten er vel ved enhver grundtvigsk høj-

skole en ganske fri sag; det er ikke alle de unge, som kan gå så langt. I foredragssalen, hvor hele højskolen er, kan højskolemanden aldrig vente at komme længere, end til at de unge går i sig selv og får længsel efter at komme hjem. Det er menighedens opgave at modtage og bevare dem i hjemmet.

Til slut et ord om det folkelige arbejdes alvor. En friskolelærer blev begravet. Ved hans jordefærd blev han prist i høje toner, fordi han havde nået alt, hvad han stræbte efter. Da sagde Otto Møller i Gylling: det turde aldrig siges om mig; jeg har meget at bebrejde mig selv, navnlig med hensyn til, hvad jeg har forsømt af folkeligt arbejde.

Uffe Grosen.

Nordiske kulturproblemer.

I.

U nder titlen: »*Nordiske kulturproblemer*« er for nylig udsendt en lille bog, indeholdende: »*Fire taler, holdt i studenterforeningerne i København og Lund* af Jørgen Bukdahl, Waldemar Brøgger, Ivar Harrie og Hans Kirk, med introduktion af Harald Mogensen.« Denne lille bog er *et centralt indlæg i den nordiske debat*. Thi »Norden« er jo under debat, det kan man ikke undgå at se, og den både offentlige og endnu mere private diskussion, der fulgte efter Staunings tale i Lund, viste, at interessen for denne sag — bag alt det politiske og sensationelle — måske er større, end man skulde tro. Man skal da heller ikke lade sig vildlede af denne lille bogs ydre foranledning, af, at talerne er holdt for studenter, af et vist akademisk tilsnit hist og her. Bogen har bud til os alle, den er, som jeg før nævnte, et centralt indlæg; det beror for det første på, at man — som titlen viser — har rykket diskussionen bort fra de ydre linier og peget på, at det drejer sig om kulturproblemer, der angår os alle; for det andet på, at diskussionen om disse kulturproblemer er ført på så bred en front. Netop disse fire foredragsholdere er valgt, for at spørgsmålene kunde blive belyst ud fra forskellige »kulturanskuelser«, som der står i introduktionen. Jørgen Bukdahl, der er blevet kaldt »en nordisk romantiker«, belyser og vurderer det nordiske ud fra romantikkens helhedssyn; Waldemar Brøgger anlægger et »national-demokratisk« syn og Ivar Harrie et

liberal-humanistisk, mens Hans Kirk proklamerer sig selv som marxist. Og dog kan disse fire mødes i det, at vi i de meget forskellige nordiske lande har kulturværdier, som vi må stå sammen om og værne overfor det Europa, der har svigtet dem.

Læsningen af denne bog — og forøvrigt andre bøger og artikler om den samme sag — har givet mig lyst til og hjælp til at prøve at svare *lidt på de to spørgsmål*, som for mig er de væsentlige i denne: »Hvad mener man egentlig med dette udtryk »det nordiske?« — og »Hvilke praktiske følger eller muligt opgaver kan en positiv besvarelse af det første spørgsmål få for mig i min daglige tilværelse?«

Spørger man om, hvilket indhold man skal lægge ind i udtrykket »det nordiske«, vilde det være nærliggende at sige: det må *historien* kunne fortælle os, i de nordiske landes historie må man kunne påvise det, hvis der er noget sådan særegent nordisk. Da man i tidligere tider netop på dette punkt har forsyndet sig ved at lægge nordiske, skandinaviske synspunkter ind i ældre begivenheder, hvor de slet ikke har noget at gøre, vil jeg — også af praktiske grunde — her ikke gå længere tilbage end til tiden ca. 1800.

Med *romantikken* er en fælles nordisk, åndelig bevægelse så åbenbar, at man føler sig på sikker grund. Navne som Grundtvig — Ingemann — Blicher, Geijer — Tegnér — Ling, Chr. Bruun — Bjørnson — Ibsen, Lönnroth — Runeberg — Topelius, viser ikke blot den geografiske udbredelse i hele Skandinavien, men også den særegne forbindelse mellem digtning og folkeligt arbejde i kirke, skole og samfund. Disse mænd havde det tilfælles, at de havde oplevet livets fylde så stærkt og rigt, at de

måtte sprænge de snævre forstandsrammer, som oplysningstiden havde spændt tilværelsen ind i, hvælve en himmel over både hjerne og hjerte. I forkyndelsen af denne livsoplevelse, i det hele af livssammenhængen, så de digterens opgave, og de gav den en folkelig gerning ved at forudsætte, at poesien havde magt til at åbenbare livets grundforhold, som de fandt klarest udtrykt i oldtidens og middelalderens digtning, for ethvert modtageligt sind. Enhver kan »da nyde, som han nemmer«, thi disse folk mente med Grundtvig, at mennesket ikke er en abekat, men et guddommeligt experiment, og derved bliver det opgaven for det enkelte menneske — som for det enkelte folk: i *sin* personlige og særegne natur og nationale kultur at søge frem mod og udforme det »gudsbilledlige«, det fællesmenneskelige. Skal denne opgave lykkes, kan man ikke tåle andres indblanding, og det er dette, der er udgangspunktet for den dybere forståelse af menneskeværdighed og menneskerettigheder, der ligger bag de nordiske demokratier.

Da tidens ydre, politiske historie tilspidsede sig i det slesvigske spørgsmål, foldede hele denne romantiske idéverden sig ud i en stor festlig blomst: »*studenterskandinavismen*«, idet unge fra de nordiske lande begejstredes ved at mødes under de samme idéers fane.

Efter 1864 dømte man denne studenterskandinavisme meget hårdt, en romantisk rus med bitre tømmermænd; men med en sådan dom, der delvis gør sig gældende endnu, glemmer man, at skandinavismen ikke blot blev en inspirationskilde for samtiden (tænk på Bjørnson f. eks.), men at den dog har peget på et mål, som vi den dag i dag vedkender os. Skandinavismen tog ikke fejl i sit mål: at slutte op om et åndeligt fællesskab i Norden, men den tog fejl i sin bedømmelse af forudsætningerne, af de ydre forhold, de særlige nationale vilkår i hvert enkelt land, hvorigennem man skulde nå til målet;

man troede, at når man var enige, skulde man også være ens.

Derfor glippede det hele i 1864, derfor kom der en »realismens« tid, der affødte den såkaldte »praktiske skandinavisme«, et praktisk samarbejde på økonomiske, politiske og lign. områder, et arbejde, der udvidet gennem årene har spillet en stor og frugtbringende rolle.

Hvordan skal man da forklare sig den »nynordiske« bevægelses fremkomst, fra de første tegn i begyndelsen af tyverne til den voldsomme vækst i begyndelsen af trediverne?

For at forstå dette, ja, og for at forstå, hvad den »nynordiske« bevægelse vil, kan man ikke klare sig med den foran skitserede historiske linie; men historie kan også opfattes på flere måder, og vi må her følge *højskolen og dens historiesyn*. Thi den nynordiske opfattelse er i virkeligheden en frugt af, at højskolen blev tro imod den idé, som var det væsentlige og værdifulde i skandinavismen, men blot plantede den bedre i virkelighedens muld. Gennem sit historiesyn: at idéerne står, som mærket på Stiklestad, omend mændene falder, holdt højskolen fast ved den skandinaviske idé, og gennem sin nære tilknytning til Sønderjydernes kamp lærte højskolefolkene at forstå virkelighedens krav, at forstå modersmålets og nationalitetens ret. Derfor fik de nationale bevægelser i Norge, Island og Finland trofaste venner blandt højskolefolkene i de andre nordiske lande. På den anden side forstod højskolefolkene, at i deres nordiske syn og i det hele deres arv fra romantikken lå den bedste modvægt og værn mod den vildledte, egoistiske og selvtilstrækkelige nationalfølelse, som man plejer at kalde nationalisme. At en sådan nationalisme kunde frygtes som en reaktion mod den internationalt prægede tids manglende na-

tionale forståelse, har Jørgen Bukdahl i tankerne, da han fra 1924 og fremover udsender sine første store bøger om nordisk litteratur og kultur, hvori han netop derfor i første omgang peger på det nationales ret og plads i kulturkampen, for at det ikke skal slå »over i gold og forstemmende chauvinisme«. Og man mærker også tendenser til en stærkere nordisk tale indenfor højskolen. Da så nationalismen rykker os ind på livet i begyndelsen af trediverne, flokkes man i en nynordisk bevægelse om den fane, som højskolen trofast havde ført frem fra skandinavismens dage.

Skal man da i korthed udtrykke, hvad man nu, i hvert fald indenfor den nynordiske bevægelse, mener med udtrykket »*det nordiske*«, må man sige: *det i de nordiske lande fremvoksede menneskesyn*. Og dette kan igen udtrykkes således: målet er for den enkelte som for folket det frie personlige liv, der i nationalitetens klædebon stræber mod og kæmper for hele menneskehedens mål, for sandhed og ret og fællesskab blandt mennesker. Ved denne formulering af det nordiske gøres der front til flere sider overfor dem, der ud fra andre forudsætninger er interesseret i nordisk samarbejde. Der siges for det første dette: hvis vi ikke respekterer det nationale og bruger det som råstof til et fællesmenneskeligt sindelag, så svæver det hele i luften, vore idealer har ingen jordbund, og det nationale vil hævne sig som nationalismen. Men for det andet siges der også: det nationale er kun jordbunden og råstoffet, men ikke selve målet, og for det tredje siges der: hvis jeg ikke gennem mit eget personlige liv bryder mig om et menneskesyn som det ovennævnte og kan stå inde for det ud fra mine egne erfaringer og min egen tro, da vedkommer »det nordiske« mig ikke, og da kan selv nok så meget samarbejde eller

kendskab ikke hjælpe mig til at indrømme andre nordiske folk den ret og det liv, som jeg ikke selv erkender og anerkender. Dette sidste betyder det gode, at man hverken bør eller kan slutte sig til denne bevægelse, blot fordi nogen siger, at det er så godt, eller at man skal; man slutter sig kun til, fordi det falder som en selvfølge, og fordi man selv har gennemprøvet sagen.

II.

Allerede i det givne svar på det første spørgsmål: hvad »det nordiske« betyder, ligger der noget af et svar på det andet spørgsmål: *hvilke praktiske følger eller opgaver bringer »det nordiske« ind i min daglige tilværelse?* Det gælder således det første og afgørende punkt: *gives der overhovedet praktiske opgaver fælles for de nordiske lande?* Denne indvending kunde nemlig meget vel tænkes på baggrund af de store forskelle mellem de nordiske lande. Det er jo rigtigt, at der ikke findes een nordisk kultur, men 5 meget forskellige nordiske kulturer; har vi da så andet med hinanden at bestille, end hvad selve naboskabet fører med sig. På dette er svaret givet, når man henviser til »det nordiske« som en levende idé med det nordiske menneskesyn som sit indhold, denne idé, som af Vilhelm Andersen har fået det motto: vi er ikke ens, men enige. Netop denne idé bevirker, at de store nationale forskelle ikke splitter, men beriger og uddyber fællesskabet og samarbejdet.

Men når dette er tilfældet, så følger deraf, at vi må respektere og opretholde disse forskelle. Og det vil endvidere sige, at vi må pålægge os selv den opgave og det besvær at *lære at kende og forstå de andre nordiske folk*; såsnart dette er nævnt, må vi indrømme, at her har vi langt igen i Danmark; men kraften i vort forsøg på at

løse praktiske opgaver skal vise, om der er sandhed i den nordiske idé for os, eller det kun er et forsøg på at slippe bort fra vore daglige, personlige opgaver.

Står vi da på det stade, at vi føler os tiltalt og naturligt bundet til »det nordiske« med den deraf følgende lyst til at lære de andre nordiske folk at kende og forstå dem indefra, da, men også først da, tror jeg, kan man med stort udbytte følge og deltage i »Foreningerne Norden«s arbejde. Af dette skal jeg her kun nævne et par punkter, som også har stor interesse uden forbindelse med »Foren. Norden«.

At kende og forstå lærer man bedst ved selvsyn og personligt samvær, og derfor har et hovedpunkt i »F. N.«s arbejde altid været *møder, kursus og rejser*, afholdt i og med deltagere fra alle de nordiske lande. Jeg kan f. eks. nævne det kursus for nordiske højskolefolk på Gudbrandsdalens højskole i Norge fra 2.—11. august i år, hvor jeg selv deltog; det var meget udbytterigt, det var forbavsende, hvor meget et så kort samvær kunde bidrage til kendskab, forståelse og personlig tilknytning til Norge, norsk kultur og norske mennesker.

Kan man imidlertid ikke rejse ud til de andre nordiske lande, må man på anden måde søge at skaffe sig kendskab og forståelse. Et grundlag får man jo allerede i skoletiden, hvor man i geografi, men dog særlig i *historieundervisningen* hører om de nordiske lande og deres indbyrdes forhold. Men er denne historieundervisning nu så god, som den skulde være, sker det ikke let, at ens eget land bliver forherliget på de andres bekostning? Sådanne spørgsmål har »F. N.« taget sig på at klargøre, og i en bog med titlen: »*Nordens läroböcker i historia*«, ser vi resultatet af en kritisk gennemgang af de almindeligt brugte lærebøger i historie. Vi ser f. eks., at skønt man fra norsk side må fremhæve en enkelt dansk lærebog (Joh. Ottesen) som mønstergyldig, så må man alligevel

påpege fejl og mangler i stor udstrækning ved den undervisning, som danske børn får om Norge. For blot at slå ned på et væsentligt punkt: hvorfor har man ikke i danske lærebøger formået at give en korrekt fremstilling af, hvordan forbindelsen mellem Norge-Grønland-Island-Færøerne-Danmark blev indledet og mere eller mindre ophævet igen, da det dog ellers er vigtigt til en rigtig opfattelse af stridsspørgsmål mellem Norge og Danmark; eller hvorfor har man ikke givet en nogenlunde fyldestgørende fremstilling af den nationale genfødsel i Norge fra ca. 1800 og fremover, da dette dog er den allervigtigste forudsætning for at forstå det moderne Norge. Fra dansk side kan der til gengæld peges på, at Nordmændene er tilbøjelige til i deres lærebøger at sværte det danske styre i Norge, men de væsentligste mangler er dog: den mangelfulde behandling af det sønderjyske spørgsmål og især af de indre forhold i Danmark i det 19. årh., specielt den danske bondestands udvikling.

Kernen i hele dette spørgsmål: at finde frem til fyldigere og sandere opfattelse og fremstilling af de nordiske nabofolks historie, berører imidlertid ikke blot børneskolen, hvor forholdene i den nævnte bog siges at være dårligst, men — især når man tænker udover lærebogen på selve undervisningen — i det hele enhver form for oplysning og undervisning.

Men hvor vigtigt dette spørgsmål end kan være, så er der dog efter min mening et andet felt, hvor man på en anderledes intim måde lærer et andet folk at kende, nemlig gennem dets *litteratur*. Her er et område, hvor alle kan være med, og tilmed det, hvor man tydeligst og bedst kan se, at mødet med de andre folk altid betyder en udvikling og en rigdom for en selv. Jeg må lige i forbifarten nævne, at selv om »F. N.« paa dette felt mest må handle indirekte, så har de dog også gjort meget direkte, dels på deres møder ved foredrag og oplæsning,

dels ved udgivelse af litteraturudvalg til brug i skoler i alle nordiske lande. Men ellers er det, som nævnt, et felt, hvor enhver kan være med uden større vanskelighed. Tænk på, hvilke hjælpemidler vi har i vort udmærkede biblioteksvæsen og i den mere og mere brugte læsekredsvirksomhed, og jeg vil også henvise til den vejledning og tilskyndelse man kan få gennem litteraturoversigter i tidsskrifter og lejlighedsvis i radioen, (en oplæsning af et enkelt kapitel kan ofte give lyst til at læse hele bogen). Nu ved jeg meget godt, at vi her i Danmark f. eks. læser en del nordisk litteratur, men mon vi ikke er tilbøjelige til at standse ved store navne fra en bestemt periode, og mon vi ikke er alt for tilbøjelige til at hoppe over, hvor gærdet er lavest, det vil sige, at vi vælger det lettest tilgængelige og det, der ligner vore egne forhold mest, og navnlig foretrækker oversættelser fremfor at forsøge originalsproget. Jeg tror altså, at vi — ligesom de andre overfor os — har både en stor opgave her og en stor rigdom i vente.

Javel, vil mange sige, men vi kan ikke læse litteratur på norsk og svensk endsige da islansk og finsk. Nå, nu kan folk som regel lidt mere, end de tror, når blot de vilde ofre lidt arbejde og besvær derpå, men det er rigtigt, at der er et problem, der hedder *de nordiske sprog og nordisk sprogforståelse*. Og i hele den her givne sammenhæng kan der ikke være tale om, at vejen skulde være at udligne forskellen og nå frem til noget i retning af et nordisk fællessprog, det vilde være lige så urigtigt og lige så umuligt som en statslig enhed, en fuldstændig underkendelse af de nationale vilkår. Nej, målet må være at beherske forskellene, så vidt det nu lader sig gøre, det vil altså sige, at vi f. eks. skulde nå til at kunne læse norske og svenske bøger med nogenlunde samme lethed og nydelse, som vi læser »E. Bindstouw«. Finland har med sit sprog en særstilling, og hvordan det skal gå over-

for Island og Færøerne, er det ikke sådan at udtale sig om i øjeblikket. Men skal dette mål nås, er det klart, at der må gives bedre lejlighed og hjælp til at lære norsk og svensk, både i og udenfor skoletiden, end der nu almindeligvis gives. Det er derfor vel værd at overveje, hvordan man skal kunne dette i skole, presse, radio, tidskrifter, ungdomsarbejde, og jeg er også klar over, at det ikke altid vil være lige let at afveje forholdet til de europæiske hovedsprog, men det må alligevel gøres. Det er da heldigvis sådan, at man ikke blot har interesse derfor, men også har begyndt at gøre noget, og der er grund til at følge med opmærksomhed, hvad der gøres i den retning af »Nordisk Samfund«.

Der kunde måske også være grund til at nævne, at det nu lysner for arbejdet på at skaffe unge skoleophold eller arbejde i et eller flere af de andre nordiske lande.

Men ellers vil jeg slutte denne omtale af en begrænset del af de praktiske kulturopgaver med at understrege, at de ikke må betragtes isoleret eller som mål i sig selv, men at de står og falder med det nævnte menneskesyn, med det nordiske fællesskab, de skulde tjene til at udbygge og berige.

III.

Ja, det kan være meget godt og muligvis også rigtigt, hvad der her er skitseret som svar på de to spørgsmål, men — kunde måske nogen sige, — vi er alligevel ikke helt dristige ved at tage del i en sådan nordisk bevægelse; der er stadig så meget uklart ved hele sagen, og det forekommer os, som der kunde være fare for dels at aflede interessen fra mere væsentlige personlige opgaver og dels for en slags nordisk nationalisme.

Sådanne indvendinger. og flere end dem, kan der komme, og selvom alt dette er »en anden historie«, som Kipling siger, så kunde det måske alligevel være naturligt at gøre nogle bemærkninger, skønt det slet ikke her kan blive en mere indgående behandling.

Mange indvendinger og følelsen af uvilje og uklarhed, tror jeg, hænger sammen med, at man ikke kan frigøre sig fra det geografiske begreb, som man så let knytter sammen med udtrykket »det nordiske«.

Derfor kan det være nødvendigt at understrege, at »det nordiske« ikke er et geografisk begreb, men en idé, der kun kender åndelig begrænsning og netop vil bryde de geografiske og naturmæssige grænser. Thi »det nordiske« er ikke andet end nordboernes længsel efter og drøm om hele menneskehedens fællesliv i sandhed og samdrægtighed, et liv, som vi blot ikke synes, at vi kan skimte ret meget af i nutidens verden, men som vi i Norden føler os kaldet til at kæmpe for og bevare, så vidt vi har nemmet det, til det bliver bedre tider, til livets egen lov er blevet bekræftet igen, som Carlyle har formet den: ingen løgn kan vedblive at bestå.

Det er derfor, at højskolen har været så trofast overfor det nordiske, og også derfor, at det på den anden side har været en stor lykke for højskolen, at den har været saa stærkt »nordisk« præget, og det fra første færd af. Ludvig Schrøders gerning viser dette så klart, men også når vi tænker på Vallekilde, er det værd at gøre opmærksom på, at selvom vi med rette fremhæver hos Ernst Trier hans foredrag om og ud fra de bibelske myter og fortællinger, så var der ved siden af og i nøjeste forbindelse dermed en »nordisk« linie i hans gerning; nogle træk fra hans bog: »25 års skolevirksomhed i Vallekilde« vil vise dette. Det var ikke blot af ydre, praktiske grunde, at Saxo og Snorre blev hovedelementerne i hans første undervisning, det kan man forstå, når man læser

Triers beretning om en af eleverne, Peter Olsen fra Asminderup, hvordan myterne og sagnene kunde sprænge hans snævre pietistiske verden og forløse et sundt og frisk menneskeliv, det stemmer jo helt med romantikkens syn på poesiens magt. Et sted længere henne i bogen fortæller Trier om forholdet til Bondevennerne og de gudeligt vakte; overfor Bondevennerne, der udfra et udtalt klassestandpunkt råbte på bondestandens rejsning, følte Trier væsentligt uvilje, idet han ønskede at vække bønderne til at »tage del i det fælles folkelige arbejde, så at al tale om standsforskellen forstummer overfor den opgave, der ligger deri, og så skal danskheden komme på fode påny. Men talen om denne, altså om folkeligheden, syntes jeg, lod ikke til at være i høj kurs mellem de politisk vakte bønder. — Den politiske bevægelse, som mødte mig her, syntes jeg havde sin rod i den franske revolution. Men jeg stod i en hel anden bevægelse, der havde sin oprindelse fra folke-åndens genopvågningen i dette hundredårs begyndelse.« Det er en meget betydningsfuld udtalelse, der igen peger tilbage til romantikken; og jeg tror, at det ikke er langt fra Triers opfattelse, hvis man bruger dette forhold mellem højskolens folkelige, åndelige helhedssyn på folket og så Bondevennernes classesyn — som et billede på »det nordiske« og den nationalt prægede højskole. Som et billede på, hvordan »det nordiske« blev det åndelige helhedssyn, der forhindrede, at højskolen blev blot og bart en national vækkelsesskole, og gav de nordiske folk en tilsvarende opgave som klasserne i et folk: at tage del i det fælles menneskelige arbejde og blive et forbillede for alle folkeslagenes samliv.

Endelig må det fremhæves, at når der nu ikke blot foregår en nordisk genfødsel, men også synes at foregå en genfødsel af det historisk-poetiske i højskolens gerning, så er det af stor værdi også af denne bog at få bekræftet, at det »nordiske« og det historisk-poetiske op-

rindelig hørte sammen og ikke så godt kan adskilles, thi det menneskesyn, som danner kernen i »det nordiske«, fandt man udtrykt i historien og åbenbaret i poesien.

Som et udtryk for dette og for at samle trådene i et enkelt billede skal jeg til slut minde om, at Niels Jokum Termansen ved Vallekilde højskoles indvielse i sin tale sammenlignede højskolen med Frigga, der hilser Odin, da han drager ud for »at skifte vidskabs-ord« på liv og død med den onde jættemagter, med følgende:

»Nu velsignet,
og så velkommen,
dig ånden styrke
til Turs at trykke
med tungemål.«

Valdemar Nielsen.

Vi taler saa meget om Krig —

Vi taler så meget om krig — mere og mere for hvert år, der går.

I årene efter verdenskrigen var det ikke så vanskeligt at møde optimistiske mennesker, der for fuldt alvor turde hævde, at det for fremtiden skulde blive umuligt at føre krig; der var høstet tilstrækkelig dyrekøbte erfaringer om krigens grusomhed og meningsløshed, sagde de, og det viste sig oven i købet, at selv for sejrherrene havde krigen været til mere ulykke, end fordelene ved at kunne diktere fredsbetingelserne kunde opveje. Der var fra alle sider fuld enighed om, at krig i fremtiden skulde undgås for enhver pris. Og så oprandt der virkelig en periode med fremgang for en mellemfolkelig forståelsens politik, med en forsoningens politik selv mellem Frankrig og Tyskland (Briand—Stresemann), med sammenkaldelsen af en omhyggelig forberedt konference til gennemførelse af en almindelig nedrustning.

Dermed var højdepunktet nået. Siden 1932 har fredspolitikken kurve haft den modsatte retning.

Allerede udsigten til, at de tyske nazister skulde komme til magten, bragte uro og frygt i den storpolitiske lejr; deres tale opfordrede ikke just til at svække forsvaret i nabostaterne. I foråret 1933 blev Japan i Folkeforbundet med enstemmighed stemplet som angriber og pagtbryder, hvorpå det trak sig tilbage fra Genève og koldblodigt fortsatte sin mission i Manchuriet. Et halvt års tid senere lod Hitler Tyskland træde ud af Folke-

forbundet, fordi det ikke kunde opnå ligeberettigelse på rustningernes område. Det var for hård en modvind for nedrustningskonferencen; dens arbejde gik i stå 1934 og løb over i udvalg. I Tyskland voksede militærbudgetterne foruroligende — en forberedelse til genoprettelsen af den tyske hær. Værnepligten genindførtes ved lov af 16. marts 1935. På samme tid var Italien fuldt optaget af at indskibe tropper og materiel til bestemmelse for Abessinien, som trods Folkeforbundets forsøg på sanktionshjælp måtte bukke under i foråret 1936. Ikke længe efter kunde avisspalterne fyldes af nye krigsefterretninger: Borgerkrigen i Spanien, der efterhånden har udviklet sig til en afsløring af de allerusleste instinkter i den menneskelige natur. Hvad der ikke er sket før, finder sted nu: man bombarderer fra flyvemaskiner »åbne« byer — ikke for at ramme fjendtlige soldater eller gøre en vigtig militær erobring, men for at sætte skræk i civilbefolkningen. Det smitter af på omgivelserne, så der må oprettes »politi« i Middelhavet for at hindre »piratbådene« i at sænke skibe, der ellers skulde være beskyttet af international ret. — Og midt i alle disse næsten utrolige efterretninger må vi yderligere høre om Japans nye angreb på Kina med luftbombardement mod storbyers uskyldige civile befolkning. Det er kun en ringe trøst, at der endnu er så meget retsfølelse tilbage i verden, at der indleveres protestnoter til den japanske regering. Den kan svare, at der jo ikke er tale om nogen krig. Der foreligger ingen krigserklæring, og den diplomatiske forbindelse opretholdes stadig. — Nej, hvis det kom an paa krigserklæringer, har der vist ingen krig været ført siden 1914 og bliver det måske heller aldrig mere. Men man frygter i hvert fald for luftbombardementer og gasangreb på storbyer, også i Europa. Hvorfor holder man ellers så omfattende luftforsvarsøvelser og forsyner alle med gasmasker, som man har begyndt

på det i Tyskland? Men har man ikke lov til at mistænke den, der venter den slags angreb, for selv at kunne tænke sig at falde over fjenden på den måde?

Hvis vi lader fantasien fortsætte ad den linie, som de sidste fem års virkelighed har tegnet for os, bliver det ikke noget hyggeligt billede, vi ender ved.

Det værste er måske, at ord og løfter er blevet en alt for billig vare blandt storpolitikkenes mænd. Hvad er f. eks. Mussolinis ord værd, når han lover at samarbejde med ikkeindblandingskomitéen og kort efter åbent indrømmer, at der kæmper i tusindvis af Italienerne i Spanien? Hvis vi tager det som målestok for hans løfter, hvad er de så værd? Mindre end ingenting.

Og hvordan nu end forholdet er med Versaillesfreden og dens følger, så er det med Tyskland som med Italien: også her bryder man traktater. Det er den egentlige grund til, at Hitler og Mussolini ikke rigtig kan vinde verdens tillid, når de taler om fred. Der er for stort et svælg mellem ord og handling.

— — —

Trods de store mænds store taler må vi desværre konstatere, at de sidste år har været præget af volds handlinger, traktatovertrædelser, løftebrud og alt det, der gør verden usikker og uimodtagelig for troen på, at freden kan bevares og krigen umuliggøres.

Og så er dog sandheden den, at netop i de samme år har fredsbestrebelserne haft en ny og vældig fremgang, der — såvidt jeg kan se — netop beror på, at man har taget ved lære af verden, som den er i dag.

— — —

Siden man 1815 dannede verdens første fredsforening i New York, er der fremstået et utal af nationale og internationale foreninger, som på den ene eller anden måde har arbejdet på at fremme freden. 1830 dannedes i Genève den første europæiske fredsforening, 1882 den

første her i Danmark, 1896 den første kvindelige fredsforening o. s. v., men først med verdenskrigen og Folkeforbundets dannelse bliver fredsforeningerne så talrige, at de kan betragtes som en verdenspolitisk faktor. Ved at blade en bog om fredsbevægelsen igennem får man det indtryk, at de kræfter, der arbejder for freden, er langt flere og langt stærkere, end man skulde tro¹⁾. I England fandtes i 1934 ikke mindre end 112 rigsorganisationer for fred, deraf var 31 rene fredsforeninger; i Frankrig var der på samme tid ca. 60 foreninger, hvoraf størstedelen var direkte fredsforeninger. I Tyskland er de fleste fredsforeninger for tiden forbudte, men derfor er det ikke sikkert, at man har udryddet viljen til fred hos dem, der før 1933 var med i fredsarbejdet. I næsten alle europæiske lande, ja, i næsten alle egne af verden findes der sammenslutninger, der er udtryk for viljen til fred; om det så er i Japan, så kan man dér træffe en halv snes forskellige fredsforeninger. Inden for statsgrænserne og ud over dem finder man hinanden i samarbejde for freden: fredsforeninger, folkeforbundsforeninger, kvindernes fredsforeninger, ungdommens fredsorganisationer, kristelige foreninger, kristelige studenters verdensforbund, den internationale sammenslutning af folkeskolelærerforeninger, verdenssammenslutningen af foreninger til opdragelse, den internationale spejderunion, arbejderbevægelsens faglige og politiske sammenslutninger, foreninger til civil værnepligt, internationalt frivilligt hjælpearbejde, foreningerne af krigsanvalider og soldater fra verdenskrigen o. s. v. o. s. v.. Det er vist ikke helt forkert, at »ni tiendedele af menneskeheden vil fred«.

Men der var ikke rigtig slagkraft i denne fredsvilje, når den var spaltet ud i så mange vidt forskellige for-

¹⁾ Se især: Anna T. Nilsson: Fredsrörelsens ABC. Data och fakta. (1,25 sv. Kr.).

eninger; på en måde var det ganske vist en fordel, for man havde muligheder for at nå ud til så mange flere mennesker, men der var alligevel et stort minus derved, fordi fredsbestræbelserne aldrig kunde komme til at spille den rolle, som de egentlig fortjente efter den tilslutning, de havde i folkene. Skulde det ikke være muligt at samle dem og derved give dem større indflydelse på den mellemfolkelige politik?

Det var netop den idé, som den konservative engelske politiker lord Robert Cecil fik i begyndelsen af 1936, året efter at den store fredsafstemning i Storbritannien havde vist, at over 11 millioner, d. v. s. ca. 40 % af befolkningen over 18 år, gav deres tilslutning til Folkeforbundets idé og arbejde. Den franske luftfartsminister Pierre Cot og en kreds af andre kendte personer, bl. a. Tjekkoslovaekiets præsident Ed. Benes, præsidenten for det franske deputeretkammer Ed. Herriot, ærkebiskoppen af York, nobelpristagerne Norman Angell og Thomas Mann, Mahatma Gandhi m. fl., sluttede sig til lord Robert Cecils plan, og der udsendtes nu indbydelse til organisationer hele verden over til at deltage i en fredskongres i Bryssel 3.—6. september 1936 — forøvrigt i den samme måned, som man fra anden side kaldte ungdommen til Genève med en lignende samling som formål («ungdommens verdensfredskongres»).

Tilslutningen var overvældende. Mere end 5000 fra alle verdensdele, 4000 af dem var udsendt af foreninger og repræsenterede ialt henved 750 nationale og 40 internationale organisationer med et samlet medlemsantal beregnet til omkring 400.000.000. Fra Danmark var henved 20 organisationer repræsenteret ved ca. 50 delegerede. »Kongressen i Bryssel repræsenterede virkelig en væsentlig del af verdensviljen til fred. Her mødtes fattige og rige: Sammen med elegante parisertyper og »made-up«-amerikanerinder sås mænd og kvinder i forskellige

variationer af husmands- eller arbejds typer. — Konservative og socialister, kirkemænd, lærde og kunstnere, bønder og arbejdere, kvinder og mænd, gamle og unge, fandt sig her forenet i håbet om at kunne bidrage til en virkelig ny og stor start af kampen for freden«, skriver en af deltagerne.

Det politiske resultat af kongressen betegner et godt fremskridt for fredsbevægelsen. Ikke sådan at forstå, at der skabtes en ny forening ved siden af de allerede bestående. Nej, man søgte blot at samle alle de forskellige organisationer i en ny verdensomspændende bevægelse: *Den internationale fredskampagne*, og der blev aftalt retningslinier for fremtidens arbejde; der skulde dannes permanente nationalkomitéer i de forskellige lande, og det skete nu i de følgende måneder i det ene land efter det andet.

Her i Danmark holdtes den 30. april 1937 det første møde for *Dansk afdeling af international fredskampagne* (Adr.: Nørregade 40, København K.) Paragraf 2 i komitéens vedtægter lyder således:

Komitéens formål er i forbindelse med afdelinger i andre lande verden over at sideordne alle fredskræfter for derved at styrke folkeforbundstanken. — Til dette formål har den internationale fredskongres i Bryssel i september 1936 opstillet følgende fire punkter:

1. Anerkendelse af indgåede traktaters ukrænkelighed.
2. Nedsættelse og begrænsning af rustningerne gennem international overenskomst samt forbud mod profit ved våbenfabrikation og våbenhandel.
3. Styrkelse af Folkenes forbund ved organisation af kollektiv sikkerhed og gensidig hjælp med det formål at forebygge og standse krig.
4. Indførelse indenfor Folkeforbundets rammer af effektive foranstaltninger til afhjælpning af sådanne internationale forhold, som i sig bærer spiren til krig.

Indholdet af de følgende 7 paragraffer er i korthed følgende:

Komitéen »*Dansk afdeling af i. f. k.*« består af 3 repræsentanter for hver forening, der tilslutter sig, og står åben for alle eksisterende foreninger, som ønsker at indtræde i i. f. k. for at fremme komitéens formål. Komitéen vælger *et præsidium* bestående af en præsident og 10 medlemmer (præsident er for tiden højesteretsdommer Jesper Simonsen), og ud af dette præsidium vælges de danske repræsentanter til *den internationale hovedkomité*. Til et snævrere internationalt forretningsudvalg vælger præsidiet sammen med de andre nordiske lande en repræsentant for den skandinaviske gruppe. Der modtages ikke indmeldelse af enkeltpersoner, men kun af foreninger; kontingentet er mindst 25 kr., for foreninger med over 10.000 medlemmer dog 50 kr. årlig.

Indtil udgangen af september måned i år havde ialt 26 organisationer sluttet sig til den danske afdeling af i. f. k., repræsenterende ca. 255.000 medlemmer, deriblandt så forskellige foreninger som Kvindernes internationale liga for fred og frihed, Dansk freds- og folkeforbundsforening, Dansk sygeplejeråd, Dansk kommunalt tjenestemandsforbund, Alm. dansk jordemoderforening, Ungdommens fredsforbund, Kbhvns. højskoleforening, Antimilitaristiske præster, Forsvarsligaen, Danske afholdsselskabers landsforbund og Sovjetunionens venner. Man bemærker straks, at det ikke udelukkende er specielle fredsforeninger, der er sammensluttet, men der forlanges jo også blot, at foreningen kan gå med til de fire punkter, og er man enige om dette fælles mål, er det dog bedre at samles om det og vise verden denne enighed i stedet for, som det ellers tit sker, at splittes i diskussioner om midlerne til at nå det store mål.

I andre lande er der sket en lignende samling. I Norge består komitéen af over et halvt hundrede for-

eninger med over $\frac{1}{2}$ million medlemmer, i Sverige repræsenterer komitéen foreninger med over 1 million medlemmer. Der findes for tiden 43 nationalkomitéer, og mange af dem har bag sig flere millioner organiserede mænd og kvinder. Samtidig indkommer der store pengemidler til arbejdet, i Frankrig f. eks. over 3 mill. francs og fra nobelkomitéen ca. 45.000 kr. I enkelte lande og grupper af lande holder fredskampagnen møder og fredsdage, i sommer f. eks. på een gang både i Skandinavien, Frankrig, England, Østrig, Jugoslavien, Amerika og Australien. Til Folkeforbundets delegeretforsamling i år rettede den internationale fredskampagne en henvendelse om ikke at anerkende Italiens erobring af Abessinien, samtidig med at man tilsagde sin støtte til Folkeforbundets bestræbelser for at sikre verdensfreden og modarbejde alle angrebstendenser.

Det vilde ikke være rigtigt at hengive sig til endeløse begejstringstaler og lovord med en fastlåen af, at freden nu er sikret, fordi der sker en mere samlet tilkendegivelse af fredsviljen. Men der er adskillige nye træk i fredsarbejdet, som man må have lov at glæde sig over. Selv om vel ikke alle vil gå med til at sige som den svenske kirkeminister Engberg ved fredsdagene i Stockholm i sommer, at som verden nu er, må vi have sværdet i den ene hånd og murskeen i den anden, så er det i hvert fald sikkert, at fredsbevægelsen er ved at blive mere nøgtern og klartseende end tidligere. Selv med den dybeste respekt for militærnægtere og yderliggående pacifister må man vist give nobelpristageren dr. Chr. L. Lange ret i, at »den ultrapacifistiske indstilling til livet og dets aldrig ophørende kamp passer ikke i den aktuelle situation«. Man er ikke blind for, at ansigt til ansigt med stormagter med »gangster-mentalitet«, stormagter rustede til tænderne, må der tales et andet sprog. Heller ikke er man blind for den svækkelse, det betyder, at

fredsorganisationer er forbudt i visse stater. Men det er netop den situation, der har givet anledning til samling for verdensfreden. Vi har lært at regne med massernes opmarch; derfor må også de folkemasser, der ønsker fred, marchere op i fællesskab og give sine ønsker udtryk, så de kan høres i den politiske verden. Trods nogen vanskelighed er det virkelig lykkedes at få skabt en organisation, der kan samle alle, som arbejder paa det samme mål — lige fra militærnægtere til forsvarsvenner. Ingen kan undværes. Men hvor mange hundrede millioner der end slutter op om International fredskampagne, så er den alligevel klar over, at målet vil blive vanskeligt at nå. Dog — også den sandhed må man se i øjnene uden at give op. Man får da trøste sig med den franske politiker Herriots ord på fredskongressen i Bryssel: »Vi er i færd med at stige op mod en høj bjergtop. Mange af os vil ikke nå med til toppen. Men det er vor ære at betræde vejen og begive os af sted.«

Tage Dybkjær.

P. s.: Efter at ovenstående er skrevet, har lord Robert Cecil fået tildelt Nobelstiftelsens fredspris for indeværende år.

Alf Ahlberg: Tankelivets Frigørelse.

Tankefrihed er ikke blot Retten til at tænke frit, men Evnen til at gøre det.

Alf Ahlberg, Forstanderen paa Brunnsvik Folkehøjskole i Sverrig, er en Mand, der virker mærkelig tilforladelig paa sine Læsere eller Tilhørere. Han har stor Menneskekundskab, og han har lagt Mærke til en hel Del, som vi andre ikke ret ofte opfatter.

Hans Bog »Tankelivets Frigørelse« er udgivet paa Dansk af Arbejdernes Oplysningsforbund og faas altsaa gennem Forlaget »Fremad«.

Naturligvis er det en Bog, hvori der forekommer en Del Fremmedord, men ellers er den klar og med sine 200 Sider overkommelig, og den har Bud til de fleste af os. Et Forsøg paa at give et Resumé af denne Bog skulde kun være til Orientering for dem, der ikke ved noget om den i Forvejen.

I Indledningen tales der om, hvad Betydning det har, at et Folk bevarer Retten til at tænke frit, selv om denne Tankefrihed ofte viser sine Vrangsider. De Mennesker, der fører an og holder den uafhængige, d. v. s. den objektive Tænkning, højst i Ære, er Videnskabsmændene. Hvis de nemlig ikke lod deres Tanker arbejde i nøjeste Kontakt med Fakta, vilde Teknikken, Lægevidenskaben o. s. v. ikke være naaet til de Resultater, der er naaet. Og at have Lov til og at kunne tænke uafhængigt af ydre og indre Bundethed er netop, hvad vi alle trænger til. I Lande, hvor Tænkningen ikke mere er en fri Sag, vil Evnen til at tænke sagligt før eller senere dø ud som alt andet, der ikke bruges til noget. Al materiel som

aandelig Kultur vil da efterhaanden smuldre hen, som en Ild gaar ud, naar Ilten er opbrugt.

Men hvad er det, der for Tiden truer Tankefriheden? Se paa Tyskland! Hvem var fra først af Skyld i, at Hitler kom til Magten og nu kan forbyde alle andre Meninger og Idéer end de statsautoriserede? Folket selv! eller skal vi sige Masserne. Og disse Masser ved ikke mere, hvad Pressen og Propagandisterne i Højttalerne foretager sig med dem. Da de skulde have tænkt frit, turde de det ikke, og senere kunde de det ikke.

Men lige saa ufrugtbart, kulturelt set, et Diktatur i det lange Løb er, næsten lige saa farligt kan et uoplyst Demokrati være, fordi det har Tilbøjelighed til at slaa over i Diktaturet. Og den tredie Mulighed: et oplyst Demokrati, kræver noget af et Folk, det maa altid arbejde paa sin egen Opdragelse i Retning af at kunne tænke frit og objektivt.

Og hvad er det for Fejl, vi begaar i vor Tænkning, som gør os til farlige Led i en Masse, noget der glider hen, hvor der hives stærkest og raabes højest?

Det er bl. a. det, at vore Meninger og Anskuelser ofte i Stedet for at være bygget op paa Fakta f. Eks. er bygget paa, om vi har Sympati eller ikke for de Mennesker, der fremkom med disse Anskuelser, eller om det har privat Interesse for os, om de er til Gavn eller ikke for os selv. Og har vi saa først vedkendt os en eller anden Mening, taget et Standpunkt, saa kan selv de klareste Modbeviser ikke gøre Indtryk paa os, for saa bruger vi ikke vor Forstand, men vor Vilje. Og man kan da bruge de tyndeste Argumenter for at forsvare sine Standpunkter, og man indrømmer aldrig en Modstander noget. Det hører der nemlig ikke blot moralsk Mod, men ogsaa intellektuel Overlegenhed til. Et Ord som Frafald er et Skældsord, trods det vi alle ved, at kun forsumpede Mennesker kan mene det samme om de

fleste livsvigtige Spørgsmaal hele Livet igennem. Verden gaar nu engang videre, og bliver vi staaende stille, sætter Tilværelsen os ganske roligt udenfor. Men har nogen Mod til at vedkende sig, at han har skiftet Mening i en eller anden Retning, saa er straks nogen parat med Beskyldninger som: han bærer Kappen efter Vinden — eller maaske noget endnu værre. At et saadant Skridt kan være dikteret af Respekt for Ret og Sandhed, falder vanskeligere nogen ind.

Vore Tanker er ogsaa ofte en mærkelig Blanding af Ønsker og Fakta, og hvor Ønsketænkningen dominerer, er vi paa Vildspor; men en Udvikling frem imod Faktatænkning er maaske mulig, hvis vi gør os klart, at der her lurer en Fare.

Der siges jo om en Rigsdagsmand, at han engang i en Tale sagde: A benægter Fakta! Saa dristige er de fleste af os vel ikke, men derfor kan vi godt i Virkeligheden gøre det. Selv om vi mener, at vi har set en Ting nærmere efter med egne Øjne, kan vi tage fejl, vor Forudindstilling bedrager os. Tænk f. Eks. paa alle de Fremstillinger af Forholdene i Rusland, vi fyldes med; selv Mennesker, der har set det samme, dømmer helt forskelligt om, hvad det var, de saa og oplevede. Og de fleste Spørgsmaal, vi udtaler os om, er Ting, vi ikke har Forudsætning for at sætte os ind i. Vi maa stole paa andre, og som Ahlberg siger: hvis vi ikke vil stole paa de gode Autoriteter, bliver vi Slaver under de daarligere Autoriteter? Ja, det er nemlig Sagen. Men der er jo et Begreb, vi kalder Dannelse, og hvad er det vel andet end at eje en vis Takt og Følelse for det ægte, det lødige, Evnen til at skelne mellem Kerne og Skal. Der er Mennesker, der virker vederhæftige og tillidsvækkende, og der er Folk, der snakker hen i Vejret, og det maa vi lære at skelne imellem. Og hvis man ikke

helt vil forfladiges, maa man gøre noget for det, f. Eks. søge Omgang med aandelige Værdier. De store Tænkere, Digttere og Forskere gør bl. a. den Nytte, at de lærer os at foragte det udvendige og overfladiske og respektere og værdsætte det ægte og overlegne. Dannelse bestaar ikke i, at man snakker med og kritiserer, før man har forstaaet, men mange Mennesker er saa forelsket i at høre deres egne Stemmer, at de ikke er i Stand til at fremskaffe den Stilhed, som er nødvendig, for at det ægte og overlegne kan høres.

Et af Bogens Afsnit hedder »Jegets Illusioner«, og det er udmærket at faa Forstand af.

Det hedder her, at jo mindre udviklet et Menneske er, jo mere vil det bedømme alting ud fra sig selv, danne Meninger, Idéer og Tro i sit eget Billede. Goethe siger et Sted: Som en Mand er, saadan er hans Gud, og derfor blev Gud saa ofte til Spot.

Hvis man f. Eks. ikke forstaaer et Kunstværk, en Bog, et Billede eller et Musikstykke, ja da bedømmes det ofte som noget Bras, og hvis man har Fornemmelsen af, at det vist alligevel er et overlegent Værk, ja saa er man forbitret, fordi det da føles som en Slags Bebrejdelse mod en selv, afslører ens egen Underlegenhed. Glæden over at kritisere, stemple noget som daarligt, hænger jo netop ofte sammen med, at man ikke selv kan naa Rønnebærrerne. En svensk Digter udtrykker det saadan: At smæde og haane blev den slagtes sidste Trøst.

En mindre utiltalende Form for at hævde sin egen Person i Forhold til Problemerne er de unges yderlig-gaaende Idealisme. Nu er det jo en naturlig Ting, at unge er Idealister og yderlig-gaaende og vistnok ogsaa Tegn paa, at der er Liv og Udvikling til Stede, og i visse Situationer er Konsekvens Tegn paa moralsk Sundhed, men de absolutte Krav kan ogsaa være Tegn paa

manglende Kendskab til Menneskenaturen og de ydre Forhold. Et gammelt Ord siger: »Lad Verden kun gaa under, blot Retten gaar sin Gang.« Akkordens Aand er det foragteligste af alt, retlinet Fanatisme det største. Men blev dette højeste Lov mellem Mennesker, vilde vi jo slaa hinanden ihjel. En rigtig ægte Fjende af alle Kompromisser er i Virkeligheden sig selv nok, han vil lave Verden om i sit eget Billede uden at kende det Stof, han angriber, og han gaar ungdommeligt ud fra, at han alene har Forudsætning for at udtale, hvad Ret og Sandhed er.

Men det er ingenlunde nogen let Sag at tænke sagligt; vi gaar alle mer eller mindre om ad os selv ved for mange Lejligheder og kan ikke indstille loyalt paa andre — for, som Præsident Lincoln sagde om en Tilhænger af Slaveriet: Min Ven er desværre saa organiseret, at han ikke kan mærke de Piskeslag, der falder paa andres Rygge.

Ja, mon det ikke er rigtigt, at hvis det gaar os daarligt i Samfundet, saa er Samfundet i vore Øjne et raaddent Samfund, og hvis det gaar os personlig godt, saa mener vi, at Samfundet i det store og hele er godt, Misforholdene er Smaating, — for vi mærker jo ikke Pisken paa de andres Rygge.

Det er imidlertid muligt, at vi har den lykkelige Evne, at vi kan gaa op i fælles Interesser med andre, en absolut værdifuld Evne, det tager til Dels Selvkredsningsen bort fra ens Tænkning; men saa kan det hænde, at man tager Sorteper med sig ind i Gruppen og vænner sig til at tænke pr. Gruppe i Stedet for sagligt og frit.

Familien er en saadan Gruppe. Der er Sammenhold, og her er Lejlighed til, at man kan lære af hinanden; men hør engang efter, hvordan man i mange Hjem taler om Børnenes Lærere. Hvis Børnene ikke glimrer i Skolen, er Lærerne baade uduelige og uretfærdige, og om-

vendt, — hvis Børnene muligvis foretrækkes af en Lærer, saa er han baade dygtig og udmærket. Det er Familieegoismen, der giver os farvede Brillen paa, og nogen absolut ren Luft for Børn kan det ikke altid være.

En saadan Samhørighed følger os, maaske uden at vi ved det, i mange Forhold og faar os til at sætte Kikkerten for det blinde Øje.

I disse Aar hører vi nok om Racefordomme. Ty-skernes Talen om »Mennesker« og »Undermennesker« er velkendt, og det maa ogsaa være en bekvem Maade for de usleste Individder i en saakaldt Race at kunne hæve sig op paa, de kan jo saa overfor selv de lødige Individder af andre »Racer« fremføre, at de er udvalgte i Kraft af Blodsællesskab. Og Ahlberg mener, at Racefordomme vil eksistere, saa længe der findes Dumhed og Middelmaadighed i Verden, og det vil jo sige altid.

Nationale Fordomme er ikke det, at man har Agtelse for sit eget Land og stræber at yde en god Indsats i sit Folks Liv. Men det er Ønsket og Kravet om, at ens eget Land skal have en Plads i Solen, selv naar det sker paa andres Bekostning. Og de enkelte Lande puster sig op som Frøen, der i sin Selvfølelse vilde være Hest, og Argumenterne, der bruges for at give en Slags Skin af Ret, er fyldt med moralske Fraser, der i deres Uægthed kvæler enhver Skam.

Klassefordomme er ogsaa i høj Grad en Realitet, selv om alle nægter at kende til dem hos sig selv.

Det gælder jo ogsaa her, at der er en sund og naturlig Klassefølelse. Man ved, at den Funktion i Samfundet, man som Klasse udfører, er nyttig og værdifuld, og man arbejder for, at ogsaa denne Klasse faar sin rimelige Andel i Samfundets Goder. Men er ens Klassefølelse sund, maa den være underbygget af den Forstaaelse, at ens Klasse er et Led i Helheden, og at andre Samfundsklasser yder en tilsvarende nyttig Indsats og har samme Krav

paa Samfundets Bevaagenhed. Men det er almindeligt, at man taler om de andres Fordomme og mener, at man selv tilhører en Klasse, der efter Naturens Orden er den nyttigste, den der bærer Samfundet, og som derfor ogsaa har Krav paa at have en Særstilling i Samfundet. Følelsen af at være Samfundsstøtte er et udbredt Fænomen, og nogen særlig solid Basis for Bedømmelsen af andre Samfundslag er den ikke.

Maaske det er selve Erhvervets, Fagets Uundværlighed for Samfundet, der tænkes paa, og her er vel Kropsarbejderen tilbøjelig til at ignorere Betydningen af Arbejde, der udføres alene i Kraft af en Hjerne, det opfattes som en Slags overflødig Luksus. Og Folk, der ikke har prøvet Kropsslid, er tilbøjelige til at undervurdere det, baade som Præstation og Samfundsindsats.

Men især mellem de besiddende Klasser og Proletarklassen træffer man højst forskellig Vurdering af Forholdene. Er man født ind i Velstand, fastholder man Tanken om at tilhøre en god Familie, at Fremgang er et usvigeligt Tegn paa Dygtighed, og Ord som: Enhver er sin egen Lykkes Smed, Hjælp dig selv, da hjælper dig Gud, Kræfternes frie Spil er Samfundets Grundvold o. l., det er usvigelige Sandheder for den, der har sit paa det tørre. Og i selve Ordet »Arbejdere« ligger der en Fordom; det giver let den Forestilling, at kun de arbejder i egentlig Forstand, som gaar under dette Navn. Og Ordet »Borger« er i Proletarkredse maaske nærmest et Navn paa dem, der lever paa andres Sved, og som i Stedet for at arbejde jager efter Profit.

Religiøse Fordomme bestaar deri, at Grupper, der samler sig om en religiøs Retning, anser sig selv for at have Monopol paa den rette Tro eller noget i den Retning. Man vægrer sig ved at forsøge at forstaa andre, der har en anden Indstilling. Megen Fanatisme og kortsynet Forfølgelse af anderledes tænkende er opstaaet paa

dette Omraade, derom vidner ikke blot Fortidens Kætterbaal, men Strømme af trykte og talte Ord til Dato. Trangen til at forfølge andre for deres Tros Skyld, eller Mangel paa Tro, er inderst inde en Frygt for, at man maaske alligevel tager fejl, at der er en Mulighed for, at Livet efterhaanden vil overbevise en om, at man har Uret. Ellers kunde man jo roligt vise Vejen paa mere nærliggende Maade og mere overbevisende. Hvis ens Tro er den eneste rette og selve Sandheden, holder den nok uden at hærdes til Slagsværd.

Men selv om der nu knytter sig en Del Fordomme til de fleste Grupper og S sammenslutninger, saa er Midlet mod Fordommene ikke, at man fornægter Arbejdet i disse Grupper, tværtimod, for i Regelen er Gruppen netop bygget op om en Kulturreserve. Derfor maa Vejen frem være, at de enkelte Grupper opdrages til at stille ind paa en Udvidelse af Gruppefølelsen til stadig større Omraader, at udvide Horisonten og se med Forstaaelse og Sympati paa Livet udenfor Cirklen, der før var ens Grænse, den Verden, hvor ud over ens Ansvarsfølelse ikke naaede. Men alle ved, at hvis vi skal opdrage os selv og hinanden til med god Vilje at søge efter en objektivere og sandfærdigere Indstilling til det, der er udenfor vore sædvanlige Cirkler, saa faar vi nok at gøre hver Dag, man har jo da altid sig selv at øve sig paa. At det er vanskeligt, betyder jo ikke, at det er uoverkommeligt, og det er navnlig af stor Vigtighed, hvis vi skal holde vort folkelige og politiske Liv sundt og levedygtigt.

En Fare lurder nemlig i disse Aar paa os alle: den systematiske Propaganda, vi er ude for fra Talerstole, Blade og overalt, hvor Folk kommer sammen. Det gælder i Propagandaen ikke om at bevise, hvad man siger, men derimod om at overbevise Ofret. Den, der raaber højest og gentager sin Paastand mest haardnakket, gaar af med Sejren.

Hvis Folk endda vidste, at de var ude for Propaganda, og man kan ofte kende den paa, at den sjælden taler til Fornuften, men til Følelser og Instinkter, men ofte føler man det ikke som Propaganda, fordi der optrædes med Paastand om Upartiskhed; dette er i Regelen det farligste, især hvis de udøvende optræder i god Tro. Og hvem kan staa for lærde Vendinger i Forbindelse med en Tavle fuld af Tal fra statistisk Aarvog. Ens Sidemand og Nabo ser maaske ud til at have forstaaet det hele, og hvem vil staa tilbage i Fatteevne for sin Nabo.

Og hvad er det for Forhandlinger, vi fører i vort offentlige Liv! Er det Forsøg paa Samarbejde, eller er det ikke snarere Optrin mellem Ordkløvere, Anekdotefortællere, snakkesalige Personer, der elsker at høre sig selv, og Folk, der idelig rider en eller anden Kæphest. Det ser oftest haabløst ud for dem, der er kommen for at opnaa en saglig Drøftelse, og som kunde ønske at naa til en fornuftig Løsning af det Spørgsmaal, man er kommet sammen for at drøfte.

Det burde jo være en Vej til Forstaaelse og Fremskridt at komme sammen og drøfte Tingene, for naar forskellige Anskuelse mødes og begrundes uden Omsvøb, vil Modparterne ofte opdage, at de maa revidere og nøjere gennemgaa deres egne Meninger; der er en Spore til Saglighed i en alvorlig Forhandling, og den Spire til ny Uret, der ofte ligger i et Forslag, kan maaske fjernes, og det er et lille Stykke ny Forstaaelse af, at vi alle er i samme Baad.

Dette er nogle af de Spørgsmaal, Alf Ahlberg tager frem i sin Bog; det er naturligvis meget tilfældigt, hvad jeg har faaet med, men maaske kunde alligevel en og anden faa Lyst til at læse Bogen, og saa har jeg naaet min Hensigt.

Adia Frost.

Folkeopdragelse til Folkesundhed.

Den, der har et velskabt og veludviklet legeme,
er ejer af jordklodens største skat.

(*Poul la Cour*).

Af mange grunde beder jeg om, at det følgende må blive betragtet som en ensidig behandling af emnet, da det er alt for omfattende til, at der på nogle sider kan gives en fyldestgørende behandling af det.

Gennem den stigende interesse for sundhed, som har været en af følgerne af de sidste menneskealdres oplysningsarbejde, begynder nu glimtvis at vise sig tegn på en forståelse hos mange af, at sundhed omfatter noget mere end det rent legemlige. Begrebet *folkesundhed* rækker videre ud end til det, at de flest mulige individer går rundt med en sund krop. Et stigende antal mennesker begynder at forstå, at alt det, som lægevidenskab, ernæringsfysiologi, forbedret hygiejne, stigende deltagelse i idræt og gymnastik, vandre- og badeliv m. v. byder mennesket af bedre kår for legemlig sundhed, ikke er tilstrækkeligt. Det er muligt under iagttagelse af visse krav at give gode betingelser for, at en del mennesker kan få en sund, stærk, udholdende og fremragende præstationsdygtig krop; — men det alene gør ikke ham eller hende lykkeligere, og det betinger ikke i sig selv, at vedkommende bliver et mønster eller et forbillede i det menneskelige samliv. Der må følge andet med. Det kan endda hænde, at en og anden af disse heldige — af deres medmennesker — får sat et minustegn foran.

Hvad olympiaderne i moderne tid har vist os i den retning er lærerigt. Enhver vil — ved at genkalde erindringerne om avisernes sensationsmættede beretninger om olympiaheltene og heltinderne i Berlin 1936 — være klar over, hvad jeg tænker på. Ved slige »fester« samles — fra jordens kreds — den i legemlig henseende bedst uddannede ungdom sund og stærk. For en uvildig iagt-tager synes national egoisme og personlig ærgerrighed at være de drivende kræfter bag de — for normale mennesker uopnåelige sportslige præstationer. Kan tanken føres på flugt over støvet, når den yderst mulige indsats skal gøres for at sætte en rekord — helst en verdensrekord? Skulde sligt være mål for en folkesundhed eller midler til en folkeopdragelse, så må vi meget bede os fritaget for sådant i den kommende tid. — Og dog svarer mange af guldmedaljevinderne til det af Poul la Cour opstillede ideal.

Der gøres meget i vore dage for at betinge en sund legemlig udvikling hos den opvoksende slægt. Det næsten to tusind år gamle slagord om: en sund sjæl i et sundt legeme (hvis mening dog har været kendt og efterlevet i Grækenland et tusindår længere tilbage) står som et bannermærke over meget både direkte og forebyggende arbejde i sundhedens tjeneste. — Men en ærlig arbejder, der længe har været med i en bestemt del af dette arbejde, får engang imellem urolige tanker. Det kan ofte synes, som om det kun er det sidste led — et sundt legeme —, der behersker arbejdet, fanger folks opmærksomhed og derigennem fører til det modsatte af hensigten.

De gamle klassiske opdragere stillede nemlig det krav, at sundhed, skønhed og *harmoni* skulde præge hele mennesket — ikke bare legemet, selv om vi har synlige vidnesbyrd om, at de ikke glemte det. Mange af os er i den forbindelse enig med dem. Folkeopdragelse sådan

forstået kan resultere i folkesundhed. — en harmoni indadtil som udadtil. Den må bare ikke forstås sådan, at det var eller er en passiv eller ligegyldig medleven i hvad som helst.

Mange er opmærksom på det alvorlige i det her forhold. Et par korte udtalelser af Jakob Paludan vil understrege det, jeg har nævnt:

»Lytter man til glædesudbrud over ungdommen eller dens glædesudbrud over sig selv, vil man hurtigt opdage, hvilken rolle dens sundheds- og træningstilstand er kommet til at spille. . . At legemet naturligvis kræver sin røgt og eventuelt bør styrkes med sport, det er dog så selvfølgeligt, men jo højere disse selvfølgeligheder hæves mod dyrkelsens tinde, des dybere synker vi tilbage mod urskoven. Legemet er jo åndens hus, sporten en puslen med murskeem. Det er indenfor, det vigtigste foregår.«

Idealet »Sundhed« er det heller ikke stort bevendt med. Sundhed er en betingelse, ingen kvalitet; ellers vilde en gymnast fra Niels Bukh være en Goethe overlegen som mennesketype.«

Her i vort land, hvor vi i over 50 år har dyrket den lingske gymnastik, og hvor vi i den sidste snes år er blevet verdensberømt ved vore gymnasters opvisninger hjemme som ude, må vi spørge os selv, om denne form af arbejdet for folkesundhed er fremmede og æggende, eller om den kun er en »puslen med murskeem?« Har den kunnet skaffe sådanne kvaliteter til stede i vort kulturelle folkelige liv, at det kan ses? Er vor — legemlig talt elitemæssigt udrustede ungdom, hvad enten det er gymnaster eller olympiastjerner, de ivrigste, de mest pågående, de varmest interesserede i at få så store dele af deres jævnaldrende ind under samme legemskultur, som de selv har faaet? Vil de gennem et personligt ar-

bejde og ved at være et æggende eksempel i kammeratlivet føre de yngre og de mindre heldigt udstyrede i forbindelse med det rige liv, som en sund sjæl i et sundt legeme giver adgang til? Jeg beder de interesserede finde svaret ved et studium i marken.

II.

Det är tävlings*) uppgift: at härda det stål,
som städs bör hållas redo för högre ändamål.
Till stridsman i falangen vi kallas en og var
så länge än i världen hellen står mot barbar.

(Hjalmar Procópe).

I Grækenlands stortid var det af Poul la Cour tegnede billede af menneskelegemet idealet for Grækeren. For dem skulde det sunde, harmoniske legeme være den gode bolig for den sunde sjæl. De byggede gode boliger, men indholdet i huset, sjælen, åndslivet var dog det vigtigste. Hvad den legemlige opdragelse i Grækenland betød dengang i hele folkeopdragelsen må være et manende vidnesbyrd for os. Det er ikke nemt at afgøre årsag og virkning, men da Grækenland forfaldt, forfuskedes den legemlige opdragelse, og folkesundheden gik tabt. For os synes professionalismen at være årsagen. »Håndværksgymnasterne« var rene kæmper med Herakles som forbillede, rent unaturligt muskuløst udviklede. Almindelige idrætsfolk og gymnaster regnede ingen med, — så blev de væk! Der blev stærkt advaret imod specialismens indtrængen, men forgæves.

»Gymnastikkens forfald i Grækenland står som et vidnesbyrd om, hvorledes sansen for legemsøvelser kan udarte til ganske rå og ukultiveret kraftfordudelse, når det ideelle mål for *denne side* af op-

*) tävling = Kappestríd.

dragelsen ikke stadig holdes for øje, og ligesåvel som den græske gymnastik i dens blomstringstid har været et begejstrende eksempel til efterfølgelse for senere tider, må dens forfald være en advarsel imod at lade gymnastikken og idrætten antage former, der udelukker de mange fra deltagelse, thi da har dette middel tabt sin værdi for folkeopdragelsen.«

(*Niels Illeris*).

III.

Poul la Cour kendte det græske ideal for opdragelse. Det har været i hans sind, da han skrev det motto, jeg har sat over denne artikel. Legemet skal være en god bolig, og de, der har denne gode bolig, har en skat, som hverken læger eller apotekere, ernæringsfysiologer eller gymnaster kan skaffe et menneske, hvis legemet er ødelagt af sygdom, vanrøgt eller mishandling. Desuden vidste la Cour *dette*, som vi stærkere skal fremhæve, end det hidtil er blevet gjort, at der er et uløseligt samspil mellem legeme og sjæl. Er derfor legemet i orden, er der de rigeste muligheder for et værdifuldt indre liv for et menneske. Det samme har begynderne i arbejdet for sundhed og folkeopdragelse i nyere tid klart betonet. Pehr Henrik Ling skriver tre år før sin død i en lærebog om gymnastik en opfordring til fremtidens læger og lærere om at udvide og forbedre hans forsøg, »thi da turde gymnastikken engang hos nordboen få den samme betydning, som den havde i Platos, Hippokrats og Galenis sind.«

Platon var filosof d. v. s folkeopdrager, de to andre var læger. Forstander Arnfred har i en artikel om højskolens stilling i »Dansk Udsyn« 1935 i en anden forbindelse skrevet:

»Forholdet er vel som mellem det sjælelige og det legemlige. Det er let at påpege den sjælelige ver-

dens totale forskel fra legemets verden og så diskutere, hvad der nu er det første, det egentligste og det værdifuldeste; men det, som vi oplever, er, at mennesket er en helhed, der sammenfatter de to sider, og at spørgsmålet, om det er det sjælelige, der bestemmer det legemlige, eller det legemlige, der bestemmer det sjælelige, egentlig er ret meningsløst. Vi er som mennesker en helhed, og vi kan intet opleve sjæleligt, uden det giver sig legemlige udslag, og omvendt vil enhver legemlig påvirkning sætte spor i sjælelivet.«

Vi vilde være lykkelig stillet, hvis både modstandere og tilhængere af legemlig opdragelse vilde tilegne sig denne viden — og handle derefter. Den er både klassisk og moderne og — rigtig.

IV.

Fra 1799, da Nachtegall begyndte med gymnastikken i København, og til i dag har forståelsen af den legemlige opdragelses betydning vundet tilhængere og forskæmpere hos en del i vort folk. Ved tanken om de næsten 140 år, der er gået siden, kan man synes, at væksten har været *meget langsom*.

Derfor glædes vi over den stigende private og offentlige interesse for den side af vor opdragelse. Gid den støtte, som den ny skolelov stiller i udsigt til vort frivillige arbejde, må blive udnyttet i højeste grad. Det stigende antal af gymnastiksale, idrætspladser, svømmebassiner og vandrehjem, der i disse år bygges ud over landet, viser, at de gamles, begyndernes udsæd begynder at bære frugt. Glædeligt! Vi må dog ikke tillægge alt dette udvendige mere betydning, end det har. Det værdifulde betinges af, om de mennersker, der skal bestemme ånden og tonen, har den rigtige indstilling. Boligen skal bygges færdig og skøn, men husets indbo turde være

det vigtigste. Det sunde sjæleliv skulde gerne være et kendetegn ud fra den sunde bolig: et vågent, virksomt og rigt liv, hvis årsag og kraftkilde er i det indre. Glemmer man samspillet mellem legeme og sjæl, så man kun ofrer legemet al opmærksomhed, så bør man een gang til læse Grækenlands forfaldshistorie.

Ernst Trier, der jo ikke var gymnast, men en stor folkeopdrager, sagde ved begyndelsen af den lingske gymnastik i Vallekilde om dens øvelser: »de tage sigte på det *hele menneske*; de ville være et led i hele den menneskelige opdragelse og uddannelse; derfor spørge de først og fremmest efter, hvad der er gavnligt, hvad i legemlig henseende er sundt. . . . Man vil ved disse øvelser hjælpe til uddannelse af og fremskridt i det hos mennesket, der udmærker det som skabningen i Guds billede«. Triers mål bag øvelserne ligger i et højere plan end Grækernes, men for dem som for ham var legemsøvelser *kun* et middel, et virksomt middel.

Lad være, at nogle vil synes, at det fremførte kun er lidet fyldestgørende. Nuvel. Jeg er fuldt klar over, at der fra mange sider i vort samfund er opmærksomhed om dette forhold. Jeg har i sommer deltaget i et møde på Hindsgavl, hvor man i 4—5 dage talte om og diskuterede *socialpolitik og folkesundhed*. Mange læger, lige fra sundhedsstyrelsens højeste top, er vågent og virksomt med i arbejdet. Når man selv er med i en del af det arbejde, der gøres for folkesundhed, så har man både lov og ret til at gøre gamle elever og medarbejdere opmærksom på, at det, jeg har peget på, på afgørende områder griber så stærkt ind i vort ungdomsarbejde, at vi både har noget at værne og — fremdeles en opgave at løse.

Vi skal værne det sundhedsmæssige arbejde mod en forfalskning af værdierne i det: mod den reklamemæssige overvurdering af de rent legemlige præstationer, hvis

nytte er lig nul, og hvis ansporende og æggende betydning forrykker folkeopdragelsens mål — bort fra det afgørende ud til det for enhver synlige og færdighedsmæssige, det, der kun er for de få, mens de mange, som trænger til hjælpen, bliver borte, fordi ingen interesserer sig for dem, og især fordi de føler sig ude af stand til at hævde sig til jævnmaal med de begunstigede.

Opgaven, vi skal løse, bliver en forstærket videreførelse af det, som Ling, Trier, Poul la Cour begyndte, og som mange senere har fortsat og udbygget, så arbejde for det sunde legeme får den tjenerstilling for det egentlige, det indre sunde og sundt udviklede menneske, så det legemligt dannende og sundhedsforbedrende kultiveringsarbejde må komme i det rette forhold til den *vekselvirkning* mellem legeme og sjæl, mellem boligen og livet i huset, så det *sidste bliver det første* og ikke omvendt.

Jeg tror, at alle modne mennesker i disse brydningsår vil ønske, at den del af vor folkeopdragelse, som her har været omtalt, i stigende grad må kunne vise sin værdi hos vor ungdom, så den kan svare til det af Hostrup formede billede, at den får:

Øjet opladt,
hånden øvet,
tanken på flugt over støvet.

Jo mere det sker, des mere svarer midler og mål til hinanden, og jo mindre fare er der for vor fremtidige folkesundhed.

Kr. Kristensen Killelose.

National Selvoptagethed.

Enhver, der husker efterkrigstiden, vil vide, at der foruden de nationale og nationalistiske tendenser, som — det har vist sig siden — i høj grad var i folkene, også fandtes en international linie eller, om man ønsker at gøre det mere overskueligt, en »europæisk« indstilling. Da var det ord som »internationalt samarbejde« og »international forståelse«, der var i kurs. Mange i hvert folk havde i de blodige år 1914—18 fået øjet op for, at de på den anden side landegrænsen også var mennesker. Efterkrigstiden med sit forholdsvis livlige internationale samkvem syntes at styrke denne opfattelse. Derfor var det sådan, at sagde man om en mand: »Han er i »ånd og sandhed« europæer,« da havde man sagt noget særdeles godt. Det betød nemlig ikke, at han forstod at kalde på tjeneren i en hvilken som helst mondæn restaurant i Europa; men det betød, at han efter evne havde stillet sig modtagende, sorterende og udvælgende over for europæisk kultur, ligegyldigt hvilket land der havde skabt den, at han altså ikke på forhånd stillede sig velvilligere over for f. eks. sit eget lands kulturelle frembringelser end andre landes, men simpelthen modtog, hvad der duede og skød resten til side, uanset om det var dansk eller tysk eller engelsk eller russisk, eller hvad det nu var. Selvfølgelig var manden også, hvis han nu tilfældigvis boede i Danmark, dansk, men det var unødvendigt at beskæftige sig med det; for danskerne havde i så mangfoldige år været en sammenhørende gruppe, at »det

danske« måtte betragtes som noget, der vilde »komme af sig selv« — nej, det ny, det, der skulde blive til, om udviklingen skulde gå mod lysere tider, det var »det europæiske« — det internationale. Når man sagde »europæisk«, var det kun, fordi det kneb med at rumme et endnu større begreb i bevidstheden; men derfor glemte man ikke, at »det europæiske« kun var en station på vejen ud mod det store, om end såre fjerne, mål: den fulde internationale forståelse, hvor intet folk undertrykte et andet, hvor alle folk skulde lære — helst det bedste! — af hinanden, hvor man ikke spurgte efter et menneskes nationalitet, men efter dets menneskeværdi.

Der kom andre tider. Nationerne rustede og byggede toldmure, og det viste sig hurtigt, at de ikke alene indrettede sig på materiel, men på åndelig »selvforsyning«. Der er også herhjemme i Danmark ved at lyde andre toner. »Det internationale« og »det europæiske« glider ud; i stedet begynder man nu i stigende grad at tale og skrive om »det danske«: vi skal udvikle »det danske folkefællesskab« og ligeledes »det specielt danske«, vort »nationale særpræg«, vor »folkekarakter«, eller hvordan man nu udtrykker sig; i vor historieundervisning skal vi først og fremmest søge til den danske historie, især den gamle, ja, helt tilbage til myter o. s. v., hvor det må formodes, at »folkesjælen« har åbenbaret sig renest; også på andre områder tilstræber man »det danske« — hvor ofte har vi f. eks. ikke hørt, at de funktionalistiske bygninger virker »udanske« i landskabet. Det er således tydeligt, at vi står over for en helt anden strømning end den »europæiske«, og at vi derfor — egentlig mod vor vilje — nødes til at tage begrebet »det danske« op til undersøgelse.

Det er dog nødvendigt til en begyndelse at omtale enkelte undtagelsestilfælde, da der ellers kunde fremkomme misforståelser.

1. Når et folk undertrykkes af et andet, må man naturligtvis netop ud fra »internationalismen«, hvorefter der bør være ligeret mellem nationerne, give det undertrykte folk og dets arbejde for at bevare sin kultur fuld tilslutning. En sådan situation foreligger i øjeblikket ikke i vort folk.
2. Hvis et folk har været undertrykt eller sat i skygge af et andet folk, som f. eks. Finland eller Norge, vil det såre naturligt passere et stadium, hvor det nationale og de nationale kulturfrembringelser spiller en særlig stor rolle. Det er mindreværdsfølelsen, der skal »udlignes«. — Denne situation foreligger heller ikke for vort folk.
3. Ved en grænse med en nationalt blandet befolkning kan det ske, at den ene nation optræder stærkt aggressivt mod den anden. Dette vil i den angrebne folkegruppe fremkalde et modtryk, og der vil i det hele taget i et sådant grænseland være særlige forhold, der uundgåeligt giver grænsebefolkningen en særlig indstilling over for det nationale. — Denne situation foreligger ved den danske sydgrænse i øjeblikket. Det vil imidlertid være meningsløst at overføre den indstilling, som er og må være særegen for grænselandets folk, til landets øvrige indbyggere, så kan man iøvrigt nok så meget, med penge og sympati, støtte dem i deres kamp. Det bør man gøre, men alt dette ligger uden for det, der er tale om her.

Det vil således af det foregående fremgå, at der er undtagelsessituationer, hvor det nationale spiller en særlig rolle. Disse undtagelser bedes man i det følgende se bort fra. Der bliver kun taget hensyn til vor almindelige situation over for det nationale, »det danske«, i øjeblikket.

Vi begynder med de funktionalistiske huse, der er »udanske«. Hvordan mon man egentlig i de århundreder, da de fleste af vore kirker blev bygget, måtte se på dem, om man skulde anlægge et lignende synspunkt? De må have været så fremmedartede og »udanske« som vel muligt. Nu virker »den hvide landsbykirke på bakkens top« så dansk, at den sætter samtlige stilister i begejstring, når de beskriver deres hjemegns yndigheder. Grunden er den simple, at man er vant til synet. — »Stop lidt,« lyder det nu fra modsat side, »kirkerne har virkelig her i Danmark fået et dansk præg; de er ikke ganske som de kirker, der er bygget i andre lande.« Nej, det er de måske nok ikke; men er de blevet anderledes, da er det ikke, fordi de skulde være danske, men fordi man her i landet selvfølgelig tog hensyn til de byggematerialer, man nu havde, og måske heller ikke altid fandt akkurat det samme kønt, som folkene i de andre lande syntes om. Men det betyder netop, at man har »modtaget, sorteret og udvalgt« af det internationale og arbejdet videre ud fra det — og så er det »danske særpræg« kommet ganske af sig selv. Dette eksempel kunde suppleres med utallige andre fra de forskellige felter. Det er ingen skade til at have det i tanken, når man står over for moderne fænomener.

Eller lad os gå til et andet område, vor litteratur, og se, hvordan det der forholder sig med »det nationale« og den fremmede påvirkning. I forordet til »Den danske litteraturs historie« skriver Oluf Friis: »De store hovedperioder i vor litteratur og vort åndsliv, som Holberg-tiden og romantikken, er kendetegnet ved en livlig forbindelse med europæisk åndsliv. Hovedskikkelser i vor nationale dannelse som Holberg og Poul Møller er åndelig set verdensborgere. Grundtvig er ikke mest national, når han taler på fædrelandets vegne, men når han taler mest almenmenneskeligt. Det hænger sammen med det

nationales inderste væsen. Som alle store menneskelige følelser gemmer det en løndom i sig, et stykke natur. Det nationale tåler ikke for megen opmærksomhed rettet mod sig. Det bliver da en sygdom i åndslivet, en usund selvoptagethed og selvspejling, eller det slår ud i nationalistisk fanatisme.« — Det er klar tale. Eksemplet med Holberg er næsten for godt! — Man kunde i forbindelse med Oluf Friis's ord citere det bekendte, at »jo mindre man taler om det danske, des bedre trives det.«

Alligevel er der mennesker, der ikke kan slippe den tanke, at vi har en særlig folkekarakter, som vi endelig skal bevare, og noget specielt dansk, som vi skal dyrke og udvikle, have et vågent øje med og nære stærke, bevidste følelser for. Det er meget muligt, der er noget særlig dansk til stede hos folket under dette himmelstrøg. I sin bog »Sjælelige mekanismer« tager Hjalmar Helweg dette spørgsmål op til belysning, vel at mærke ikke af nationale, men af helt andre grunde. (Der er naturligvis ingen, der har noget at indvende imod, at det behandles i en psykologisk afhandling). Han skriver: »Både danske og svenske er sky m. h. t. deres følelsesliv, lægger nødigt deres inderste følelse blot, føler det som en ublufærdighed, som noget, de instinktivt gyser tilbage for. Måske er denne ejendommelighed stærkest udpræget hos svenskerne, men begge folk har den. Imidlertid værger de sig mod faren for blottelsen på højst forskellig måde. Svenskerne forskanser sig bag form. Jeg hørte engang en nordmand sige i en spøgefuldstale: »Det er ingen sag at komme igennem verden, når man er svensker; en svensker ved i hvilken som helst situation altid, hvad han skal gøre.« Der er meget rigtigt deri. I en grad, som vi slet ikke kender, er der hos svenskerne en vedtagen form for alle dagliglivets situationer. Har han dem ved hånden og følger dem, klarer han situationen fra sig uden at behøve at udlevere sig selv.«

— — — »Danskerne er også følsomme. Deres følelser såres let, og de er inderst inde sentimentale. De vil ikke gerne være ved det, og de søger at værgе sig imod det, men deres forsvar er helt anderledes end svenskernes, måske mindre virksomt og måske også mindre ensartet gennemført i folket, fordi det ikke på samme måde som den svenske form kan læres, men mere beror på naturlige evner. Danskernes forsvar er spøgen, humoren: Kommer man en danskers intime følelser for nær, forskanser han sig ikke bag reserverthed og formel høflighed, men bag en spøg. Han slår det hen med en vittighed, hvis han kan sige vittigheder, ellers med en latter og en gemmytlig bemærkning.« — — — »Man taler ikke sjældent om »det danske grin«, og man har i aviserne stundom set vrede moralister skælde ud på dette afskyelige fænomen med komisk alvor. Det betragtes som en plet på nationens ellers sympatiske fysiognomi. Man skal være varsom med at dømme sådan. Danskerne er ikke spottefugle, fordi de ikke forstår alvor. De kender, såvel som andre, forskel på alvor og spøg, men de undser sig ved at lade sig mærke med deres blidere følelser, og så gemmer de sig blufærdigt bag spøgen. Alt kan naturligvis overdrives, men i sine moderate former anser jeg det, man så hånende kalder »det danske grin«, for at være et fænomen, der på intim og rørende måde hænger sammen med en af nationens mest tiltalende egenskaber, dens store åndelige blufærdighed.« — Hvis Helweg nu virkelig i ovenstående har truffet noget af det specielt danske, kunde man spørge, om dette danske da er udviklet gennem bevidst arbejde på at gøre det dansk. Det er det næppe. En københavnsk arbejder, en fynsk husmandskone, en jysk bonde kan hver på sin facon udmærket dække det stærkt følelsesbetonede bag vitsen, latteren og humoren, men uden at tænke det mindste på, at de derved er særlig danske. Eller lad os atter spørge

litteraturen. Johs. V. Jensen fortæller etsteds om den vingeskudte isfulg, der længtes hjem til skovene, og, da den blev frigivet, gik skridt for skridt »under bestemte vrik af stjærten« ud i retning af, hvor skovene lå — uendelig langt borte. »Det var til at tudbrøle over, og jeg vilde også have grædt, hvis jeg havde kunnet for grin.« — Det må da være en typisk dansk udtryksmåde — som imidlertid findes i bogen om »skovene«, de tropiske skove, og ikke har skullet fremkalde noget »dansk« hos læseren. Johs. V. Jensen har bare på sin måde fortalt om det, der bevægede hans sind, i dette øjeblik en sølle, vingeskudt fugl, som han så på en af de rejser, da han var ude at lære det fremmede at kende, og så er det blevet dansk — ganske af sig selv. — Vi kan nævne en anden forfatter, Nis Petersen. I hans romaner lægges vitsen og en kras humor stadig over følelsen. Han er vistnok meget dansk. Men han skriver om det gamle Rom og om det nye Irland, og der er slet ikke noget i retning af at ville »virke dansk« hos ham, denne »verdensvagabond«, som en kritiker kalder ham. — Eller vi kan nævne et meget stort Navn: Vilh. Grønbech. Hvorfor kommer den ene efter den anden ynkeligt til kort under anmeldelsen af hans bog om »Jesus, menneskesønnen«? Af mange grunde, men bl. a., fordi denne dybt alvorlige bog er gennemspundet af en humor, der næsten er ud over menneskeligt mål! — Det samme er tilfældet bl. a. med hans bog om den verdensborgerlige Goethe og med hans artikel om de internationale bevægelser, kvindesagen og arbejderbevægelsen, i »Kampen om mennesket«. Denne humor er muligvis overmåde dansk, men det er ikke tilsigtet, at den skal være det, og når vi læser bøgerne, bliver der måske nok mere »dansk sind« i os; men vi tænker ikke på det — dertil er vi alt for optaget af det, vi læser om. Det danske er både hos Grønbech og os det givne, som det er unødvendigt at beskæftige sig med.

Også herhjemme begynder der nu, som tidligere nævnt, at blive talt om »folkefællesskab«. Der var en dansker, som efter at have hørt en del taler og læst nogle artikler om det, sagde: »Jeg føler mig meget mere samhörig med tyskeren Albert Schweitzer og spanieren Ortegay Gasset og englænderen Bertrand Russell og svenskeren Alf Ahlberg og mange andre end med de herrer, som prædiker »dansk folkefællesskab«.« Selvfølgelig får et menneske her til lands sit arbejde og sit ansvar blandt danske mennesker; men hvorfor skal han absolut handle ud fra et folkefællesskab; det kan han gøre ud fra en »medmenneskelig« indstilling. Dengang samaritanen samlede den jødiske mand op mellem Jerusalem og Jeriko, handlede han ikke ud fra et folkefællesskab.

Mod alt dette lyder den indvending, at der ikke i ovenstående er taget hensyn til vor situation i øjeblikket, nemlig den, at vort store, nazistiske naborige øver en indflydelse herhjemme, som vi må være på vagt overfor, og at det er derfor, der er blevet så megen tale om »det danske« i de senere år. Det er fuldstændig rigtigt, at vi bør gøre alt, hvad der står i vor magt, for at den nazistiske tankegang ikke skal få indpas hos os. Nødtigt skulde det gå, som der skrives om Tyskland i slutningen af Glaesers »Den sidste civilist«: »Nationen er vågnet, men mennesket er gået til grunde.« Kun er det en misforståelse at tro, at vi standser den tyske reaktionære påvirkning herhjemme ved at fremkalde en tilsvarende dansk reaktion, og ind under en sådan må al den megen tale om »det danske« høre. Nej, vi værner Danmark mod nazismen gennem en levende tilegnelse af det bedste i den *europæiske* kultur. Derimod naturligvis ikke ved snobberi for det dårlige i den eller ved ligegyldighed for kultur i det hele taget. — Det er også en indførelse i den europæiske kulturs bærende tanker, vi ønsker at give den yngre generation, f. eks. gennem historieundervisningen.

Lad så være, at vi af pædagogiske grunde begynder med den gamle danske historie — vi må ikke ende der. Det lille barn kan bedst føle sig samhörigt med den mindre gruppe, det danske folk; men det større barn skulde helst med begejstring kunne følge f. eks. Gustav Adolf, Lincoln, Fridtjof Nansen, såvel som Bernstorff, Colbjørnsen og Reventlowerne, så det føler sig sammenknyttet med dem, der kæmper for frihed, ret, menneskelighed o. s. v., hvor som helst det sker i verden. Opdragelsens mål er ikke »en dansker«, men »et menneske«. Lykkes det at nå det mål, kommer »det danske« af sig selv.

Vi skal aldrig spørge, om noget er dansk eller »udansk«, så lidt som vi skal gøre noget for at fremkalde »dansk særpræg« og deslige. Nej, vi skal nu som altid bedømme ud fra andre retningslinier: skønt eller uskønt, ret eller uret, godt eller ondt — — — alt efter, hvad der nu måtte være tale om. Et sundt menneske kredser ikke tankemæssigt om sin egen person og taler heller ikke om den; han stiller sig »modtagende, sorterende og udvælgende« over for, hvad livet byder ham, og vokser derved til rigere udvikling, alt imens han bruger sine kræfter på de opgaver, der bliver hans. Så kan andre muligvis slå fast, at han er »en personlighed«, »et rigt menneske« o. s. v., men det kommer egentlig ikke ham ved, og han beskæftiger sig ikke gerne med det. Han har heller ikke tid. Der er så meget, der skal læres, leves og gøres!

Et sundt folk kredser heller ikke om det nationale.

Ragnhild Bonde.

Anna Dam.

Aнна Дам kunde i første omgang nok blive overset; hun var fordringsløs i skikkelse og af væsen; der var intet af dette: her kommer jeg. På en kort sommerskole, hvor arbejdstempoet og hele samlivet får et noget forceret præg, kunde den nye i lærerkredsen nok få lov at leve temmelig længe i forholdsvis upåagtethed — især når den nye var så stilfærdig, som Anna Dam var det. Enhver i lærerkredsen blev dog snart klar over Anna Dams værd. Af alle gode egenskaber i en lærerkreds er uselviskhed og loyalitet de ypperste. Anna Dam svarede i den henseende til det ypperste. Hun var her så kort. Men nu hun er borte, tænker vi med taknemmelighed på den tryghed og godhed, hun bragte med her til Vallekilde; det er en stor gave at få lov til at lære den slags mennesker at kende; de giver livet mere indhold for dem, der bliver tilbage.

Uffe Grosen.

Anna Dam.

15. Maj 1903. — 21. Maj 1937.

Engang sad vi nogle kammerater sammen og drøftede for løjers skyld, om der var en eller anden person i litteratur eller historie, vi lignede. Enhver kan forstå, at der her var en sjælden god lejlighed til at sige de uforskammede artigheder, kammerater holder af at høre af hinanden. Anna Dam havde hidtil siddet tavs og fulgt forhandlingerne med den lille, lette latter, som vi andre elskede. Pludselig sagde hun: »Ja, jeg ved da, hvem jeg selv ligner; det er Rebekka i bibelhistorien, hende, der altid havde travlt.« Nu var det ikke netop sagt i nogen smigrende betydning; hun brugte »travlt« = »forjaget«. Men ser man væk fra det, rammer hendes ord virkelig noget karakteristisk hos hende. Hun var et menneske, der var indstillet på arbejde, ja, til sine kræfters yderste grænse. Det var hun allerede under uddannelsestiden på Silkeborg seminarium. Dog var der aldrig tale om, at hun blev slugt af lektierne, så hun blev »en hegnsæl«; dertil var hun for levende et menneske. Hun skulde, som tidligere, da hun var elev på Askov højskole, »have det hele med«: Kammeratlivet så vel som det, lærerne — fra Rosenkjær (Askov) til Vinther — kunde bringe. — Hendes evne og vilje til at yde en stor arbejdsindsats fulgte hende senere, da hun blev lærerinde, først på »Hjemly«, senere på Flemming børne- og efterskole, og ligledes den sommer, hun var på Vallekilde højskole. Når hun kom til at betyde meget for mange, afhang det bl. a. af, at hun arbejdede ud fra de reneste motiver. Hos hende udsprang

handlingerne aldrig af et åbenlyst eller skjult magtbegær. Hun var ganske fri for den skræk, mange har: at deres arbejde ikke skal »tage sig ud«, ikke blive vurderet højt nok o. s. v. Hos hende var drivkræfterne andre. En Engländer har sagt: »Viden i kærlighedens tjeneste er, hvad opdrageren behøver«. Anna søgte ud af, man kunde næsten fristes til at sige: Lidenskab at gøre sin viden og indsigt bestandig større; derfor blev hun et menneske, der aldrig kunde gå i stå, og som ingen sinde blev kedelig at have med at gøre. Og da det var et udpræget karaktertræk hos hende, at hun måtte dele den erhvervede viden med andre, havde hun i dette et stærkt arbejds-motiv. Stærkest virkende var dog hendes kærlighed til de mennesker, hun fik med at gøre. Hendes interesse for dem og deres vel var altid ægte og aldrig taktløst påtrængende. Hun havde bl. a. evnen til at kunne lægge sit eget til side — det, som yderst få kan — og høre på andre, lade dem tale ud om deres glæder og sorger, ikke, fordi hun nådigt vilde »være god imod dem«, men fordi hun naturligt gik ind i deres situation. De følte derfor, at hende kunde de gå til med tryghed. Dertil kom, at hun, hvad muligvis kun få ved, var en ualmindelig god menneskekender. Ofte har vi, der kendte hende bedst, undret os over hendes evne til at bedømme mennesker, finde det karakteristiske, se det værdifulde, afsløre de handlings-motiver, som ofte ligger godt skjult. Aldrig brugte hun den evne til at gøre ilde med. Tit kunde hun fremsætte en sådan dom, tilsat en nænsom humor. »Se skarpt, døm mildt«, syntes at være en lov hos hende, og at hun var i stand til begge dele, har naturligvis været af uvurderlig betydning for hendes arbejde.

Hun var et meget stilfærdigt menneske. Kom sorgerne, bar hun dem stille, men derfor gik de ikke mindre dybt, tværtimod. — Og glæderne —! Da hun til eksamen havde taget ug i litteratur, sagde en af hendes kammera-

ter til os andre: »Har I lagt mærke til, at når Anna bliver glad, bliver hun stille?«

»Jeg vil blive ved at være glad for mennesker, glad for tilværelsen,« skrev hun engang i et brev, og det lykkedes. Hverdagen blev aldrig farveløs for hende. Gennem mangfoldige småting, upåagtede af andre, gav den hende glæde og indhold, og hun overførte ubevidst glæden til andre. Hun var et af de mennesker, om hvem man med rette kunde sige:

»Glæde og lys
med dem kommer til bys«.

Al »teologi« var hende fjern. Da en kirkelig retning holdt sit indtog fra Tyskland med den lære, at »alt menneskeligt er syndigt«, havde hun for stor realitetssans til at lade sig indfange. Intellektuelt kunde hun nok følge »udredningerne«, men —! I et brev skriver hun, efter at hun har fortalt om, at en af bevægelsens førende mænd har talt i Horsens: ». . . det var et af de foredrag, du ved, der slet ikke kommer os ved,« og så fortsætter brevet med at fortælle om hendes unge elever på efterskolen, om vanskelighederne, men også om glæden, når hun kunde mærke tilliden og modtageligheden vokse frem, så *mennesket* blev til. Der var noget, som kom hende ved! — Af det foregående må man ikke slutte, at hun stod negativt over for kristendom. Det modsatte var tilfældet. Så vidt menneskelige øjne kan se, havde hun netop fattet »Evangeliet om Guds rige, der giver mennesker det højeste ved at kræve det højeste, mennesker formår.«

Tre måneder i foråret lå hun med underlivstuberkulose paa Skanderborg sygehus. Med sjælden tapperhed bar hun lidelserne. »Morgen i maj, når det grønnes« var en af de salmelinier, hun holdt af. En sådan morgen døde hun, stille.

Ragnhild Bonde.

Ernst Trier.

Ernst Trier.

Ved mindefesten for Ernst Trier på Vallekilde højskole 23. januar holdt højskoleforstander *Johan Borup* følgende tale:

Der blev holdt en kunstnerfest med tableauer inde i København på Vesterbros Teater, og i et af tableauerne stod den lille seksårige Ernst Trier oppe på scenen, som gudebarnet Amor, med buen spændt og pilen på strengen og sigtede ned på tilskuerne, hvorimellem var Thorvaldsen, og Thorvaldsen blev så indtaget i den smukke dreng med det stærke krøllede hår, som han stod deroppe i sin stumpede skjorte og sigtede med urokkelig alvor ned på det begejstrede publikum, så da forestillingen var forbi, kyssede han ham og sagde, du er en dejlig dreng, du skal være billedhugger.

Billedhugger blev han nu ikke, men kunstnersind var der i ham, det kan man se af bygningen herude; oppe på taget rider Odin på sin ottebenede ganger, som Joakim Skovgaard tegnede ham, og inde i gymnastiksalen svæver Schierbechs valkyrier over den kappelystne ungdom. Og når Ernst Trier stod nede i skolestuen mellem to borde og talte til sine karle, til sine piger, så, når han først var kommet i ånde, så sprang billeder frem fra mark og eng og fra bøgeskoven i maj »som vifter med håb og skønhed« — jeg husker ordene — og fra Vejrhøjs bakketop op fra Kattegat nedenunder, og når han således viste dem verdens skønhed, så de fandt verden værd at leve i, så var også han kunstner på sin manér.

Men det tog tid, før han fandt sit kald. Han levede så stærkt i øjeblikket, at han glemte alt for det øjeblik, han levede i, uden tanke for hvor det bar hen, og hans forældre rystede ofte på hovedet over, hvad det skulde blive til med den urolige begavede Ernst, deres erklærede yndling; men de stolede på ham og lod ham i al ting føre sig, som han vilde, så han voksede op i fuld frihed lige fra dreng af, da han samlede på frimærker, som om frimærker var det eneste i verden, og på planter, som om han studerede til professor lige fra dreng af, og til han som voksen fik andre interesser og førte sine mange venner ind i hjemmet, det lille hus ved frihedsstøtten med have foran og et grøntmalet tremmelysthus. Deroppe på kvisten, hvor man om sommeren hørte hornmusikken fra Tivoli og om vinteren trommerne fra Vesterbros Teater, residerede den unge Trier, og der gik hans venner ind og ud. Octavius Hansen, Henrik Scharling, Frede Bojsen, billedhuggeren Schierbech og tegneren Dirckinck-Holmfeldt, Emil Hartmann og August Winding, og deroppe samledes det lille teologicum paa det lavloftede kvistkammer, som man ser dem på Dirckinck-Holmfeldts billede, Ludvig Schrøder med de smukke kloge øjne i det rolige ansigt, Jens Nørregård, den muntreste og den modigste af dem alle, kaldet tusindfryd, den stille eftertænksomme Bågø, Triers hjertensven, og under tagskråningen den slobrokkklædte vært, der slår efter i en bog, og alle disse foruden nordmændene Arvesen og Anker, til tider også Bjørnson, blev som Ernst's venner gæstfrit modtaget i stuen nedenunder af den djærve tømmerhandler og hans milde og kloge hustru, også Bjørnson, der, når de sad som bedst og snakkede med de gamle, uden at tænke på dem rykkede Ernst i ærmet: Kom, nu går vi op på hybelen din, gutten min.

Samtidig med dette glade kompagniskab var han ivrigt optaget af unge københavnske håndværkssvende,

dem holdt han af for deres jævne ligefremme væsen, men især fordi de var født på livets skyggeside og var derfor udsat for farer mer end andre; der var en malersvend, der havde tilegnet sig noget på Triers tømmerplads, en kontorist havde svindlet den smule bort han havde og sad nu med kone og børn uden mad i huset, en typograf var også kommet galt af sted, og alle var de arbejdsløse. Ernst var lige vendt hjem fra Norge, med den friske fjeldluft i klæderne og henrykt over livet deroppe; da han fik alt dette at vide, satte han sig straks til at udarbejde en lille rejseskildring, der skulde sælges til fordel for disse mennesker, og for at hjælpe dem des bedre, lod han dem selv tage del i arbejdet; han satte kontoristen til at renskrive manuskriptet, og typografen til at trykke det; selv gik han viden om og solgte hæftet til venner og bekendte; en del af overskuddet gik til indkøb af pensler og farver til maleren, de to andre delte resten, og han rastede ikke, før han havde skaffet dem alle arbejdet. Dette er den anden side af den muntre kandidat. En aften da han skulde på bal og i sidste øjeblik kom farende op ad trappen for at klæde sig om, sad der en ung arbejder oppe på hans værelse og græd over sin mors død; så lod han ballet være bal og blev hos ham.

Hvis han var blevet boende i hovedstaden, så kunde han for den sags skyld lige så godt være bleven lærer for arbejdere. Men så kom krigen. Som feltdegn under omgangen med de unge bønderkarle førtes han, uden at ane det, ind på sin bane; disse unge bønderkarle ejede ligesom arbejderne den naturlighed, han savnede hos københavnerne, og som han, der selv var københavner, droges så stærkt imod; han kendte kun flygtigt de unge bønderkarle fra sine ferierejser, når han måtte ud på landet for at trække frisk luft. Nu under de alvorlige forhold kom han dem så meget nærmere, og de forstod hurtigt hinanden. Han gav sig i snak med en inde i gården,

hvor han havde kvarter, flere kom til; og når der var en klynge, trak han Saxos krønike op af sit tornyster og fortalte om Stærkodder, der skældte de forfinede tyskere ud. Han talte, hvor det bød sig til; en gang stod han oppe i en arbejdsvogn, en anden gang talte han i en grusgrav i brændende hede, og disse karle, der et øjeblik forud legede som børn, siger han i et brev til sin bror, over dem var der nu en sådan alvor, en sådan stilhed, at man kunde have hørt et blad falde. I en skole fortalte han om Uffe, der værgede sig mod de store Sachlere, i Orte skov mellem violer og anemoner om Niels Ebbesen, eller han læste og forklarede Ingemanns: I fjerne kirketårne hist nu aftenklokkerne ringe —, mens de stod med gevær i hånd og kommisbrødet under armen. Der var også københavnerne, og en aften da, efter tyskernes overgang til Als; Fyn var i fare, stod en sådan afdeling på vagt ved en herregård nær Middelfart. De marcherede ved natte-tid ind i gården, geværene stillede i pyramide, og ved månelysset stod de med deres sangbøger og sang, og han talte over det gamle vægtersers: Nu skrider natten sorte — og dagen stunder til — Gud lad dem blive borte — som os bedrøve vil.

I al den alvor oplevede han, hvad han ikke havde ventet. Han var under våbenstilstanden bleven indkvarteret i en fynsk præstegård og var gået ned i haven og stod og så ud over de grønne enge og Odense-åen, der glider gennem dem, da en ung pige kom imod ham så åben og ligefrem, som kun en fynsk pige kan være; hun førte ham om i havegangene og viste ham lysthuset, hvor hun kunde sidde i skjul for de nysgerrige Odense folk, der gik forbi om søndagen — er det ikke morsomt? — og nu skal De se min kilde, den hedder Marie-kilde, den har navn efter mig. Dette var den nittenårige datter af provsten i Dalum. Et par måneder efter, da han atter lå i kvarter i præstegården, gav hun ham sin hånd.

Med hende førtes han et godt stykke længere ind i virkelighedens verden, og da han efter krigen vendte tilbage til København, satte han himmel og jord i bevægelse for at finde sig en fast virksomhed, men uden at lægge mærke til, at det han søgte viden om, det lå lige for hans dør, så det var først ved en andens hjælp, han fandt hvad han søgte. Der var i hans trofaste sind noget, der bandt ham stærkt til hvad han en gang havde givet sig hen i, og derfor måtte der et stød til udefra, for at han kunde nå over i det ny. Således var det gået ham i hans forhold til den så stærkt omtvistede Grundtvig. På et tidspunkt, hvor han alt droges mod Grundtvig, men ikke kunde forlige sig med hans »kirkelige anskuelse«, kom han i en hæftig dispyt med Arvesen på skibet, der førte dem og kammeraterne til kirkemødet i Lund; Arvesen holdt på Grundtvigs kirkelige anskuelse, Trier talte imod; midt i dispyten brød Arvesen af, slog Trier hårdt på skulderen og sagde på oprigtig norsk: Du er feig, Du. Der kom stødet.

Det næste fik han af Grundtvig. Til ham søgte han med hvad der lå ham på hjertet, og af ham fik han gerne et godt og solidt råd. Nu havde han prøvet og kastet og prøvet på ny og endelig besluttet sig for en drengeskole på Frederiksberg; han havde alt hvervet elever, han havde også fundet en idyllisk bolig i et af de gule huse ved indgangen til Frederiksberg have, og da så alt lod til at lykkes, gik han ud til Grundtvig for at aflægge beretning; men han var ikke kommet ret langt deri, før Grundtvig afbrød hans ivrige tale: »Nu er det ikke børneskolen, men højskolen for de voksne, vi skal have frem.« Der kom stødet. I samme nu gik det op for ham, at dette var hvad han, uden at vide deraf, bestandig havde kredset om, dette som han mangfoldige gange havde drøftet med kammeraterne på kvisten, men aldrig havde troet, at han selv skulde være med i. Men i dette

øjeblik så han det hele. Efter nederlaget måtte alt lægges om, alt begyndes forfra, på bar bund, med et nyt folkelag, da det gamle havde tabt kraften. Han så det i et glimt, og det jublede i ham: nu har jeg fundet.

Hjemme sad hans forældre ved bordet og ventede på ham, da han rask trådte ind og meldte: nu ved jeg, hvad jeg vil; hans forældre lagde skeen og så på ham: jeg vil have en højskole. Og hans gamle frisindede forældre forstod hurtigt, da de så den ro og sikkerhed, der nu var over ham, at han endelig havde fundet, og hans mor, hvis lyst og glæde han var, og som vilde savne ham uendeligt, når han rejste bort fra København, hun sagde til ham: »Ernst, du vilde aldrig føle dig tilfreds herinde i den store urolige by, men derude vil du trives.«

Så kom afskeden. Den sidste aften samledes vennerne til en lille festlighed. Der talte han først til sine forældre, de sad stille og alvorlige, og så til sine venner og kampfæller; det var svært, skriver han til Marie Abel, at sige farvel til alt, hvad han havde levet med dem alle, sværest at sige farvel til min gamle elskelige mor. Han slutter: »Farvel, mit kære gamle hjem med de gamle forældre, de trofaste venner, de glade minder. Farvel. Farvel.«

Jeg husker ham fra den tid. Jeg var en lille dreng, og jeg blev en sommerdag sat til at følge ham fra Frydendal til Skamstrup, vort hjem; og da vi under vejs kom gennem skoven ved Møllebakken med de høje bøge, der lige var sprunget ud, så siger han, nu kan du godt gå hjem, jeg skal nok finde vejen selv. Det gik over min forstand, at nogen kunde finde fornøjelse i at være alene med sig selv ude i skoven, for hjemme var vi vant til altid at løbe i hælene på vores far, når han gik ud. Men så sagde jeg da farvel, og da jeg nysgerrig så mig tilbage, lå han på skrænten opad bakken mellem anemonerne. Jeg måtte se mig om en gang endnu, for måske

der var kommet nogen alfer op og dansede om ham, som jeg havde læst hos Ingemann, men der var ingen alfer, der lå bare onkel Ernst, på ryggen i græsset og så ud.

Mit næste indtryk er fra min lømmelalder. Han skulde tale inde i Skamstrup skole om, hvorfor piger skal på højskole. Min ældre bror vilde have mig med derind, men jeg gad ikke, for jeg vidste ikke noget værre end at sidde og høre på sådan noget højkantet noget; min bror blev imidlertid ved sit, og for skams skyld gik jeg med, og jeg husker endnu noget af, hvad han sagde. En ung mor står ude i køkkenet og rører i gryden, og hendes lille pige kommer og trækker hende i kjolen og siger, mor, hvorfor skal vi lære alle de bogstaver, mor, hvorfor hænger månen deroppe og falder ikke ned. Når nu denne unge mor aldrig har lært noget, og især aldrig har lært at tænke sig om, så ved hun ikke, hvad hun skal svare sin lille pige. Derfor skal hun lige så godt som hendes brødre på højskole. Sådan sagde han. Men jeg var nærmest imponeret af, at han havde fået mig til at høre efter.

Endelig hørte jeg ham som voksen tale i Skamstrup kirke om disciplene, der gik til Emaus. Det var ikke en almindelig prædiken med udlægning af teksten, men han tog det op, han selv levede i. Og der lå hele hemmeligheden ved hans magt over de unge. Der står i fortællingen: de gjorde hinanden spørgsmål, her slog han ned. Gør spørgsmål, sagde han, og bliv ved at spørge, for spørgsmålet er begyndelsen, og er man først over begyndelsen, så kommer det øvrige af sig selv. Her ligger egentlig hele hans højskole-idé, således som han også sagde om den lille pige, der blev ved at spørge sin mor. Han vilde møde ungdommen midt i den virkelige verden, de færdedes i, men ikke lagde mærke til, fordi de folk, der var sat til at oplyse dem, agtede dette jævne menne-

skelige ringe, endda det netop var dette oversete, menneskelige, som var begyndelsen til livet.

Vi hjemme i præstegården vidste ikke noget bedre, end når onkel Ernst kom på besøg. Vi sad i mørkningen og småsnakkede, så rullede hans vogn ind i gården, og vi op og ud i forstuen for at hjælpe ham pelsen af, og han vendte og drejede sig under latter og munterhed, godaften Vilhelm, godaften Frits, en daskede han på kinden, en kneb han i øret, og havde vi så fået ham ind i stuen, så snakkede han op om løst og fast, om sine småbørn hvor morsomme de var, om karleskolen hvor fortrolige de var imod ham, og hvor han glædede sig til at få begyndt igen efter ferien, og så igen lidt om Nørregård og Bågø, og om et stort møde i Ringkøbing, og når så indimellem en fortalte en god historie, så råbte han op: å, det er mageløst og omfavnede den mageløse; så var tiden omme. Vognen holdt for døren, og vi ud i entréen og fik ham pakket ind, mens han vendte og drejede sig under spøg og latter, hvor er min pibe, hvor er min tobakspung, og når han så var rullet ud af gården, så sad vi længe efter og snakkede om ham.

Inde i København kaldtes familien på Vesterbro nr. 5 familien Iversen, og Ernst hed Iver Iversen. Ivrigheden tog han med sig til Vallekilde. Hos ham var alting en grad eller to stærkere end hos andre mennesker. Han talte højere, han lo voldsommere, han bevægede sig hurtigere end andre; han kom susende ud på gårdspladsen, så der stod et lufttryk om ham, mødte han så en ledig svend, satte han ham i arbejde ude i haven, en anden tog han under armen og trak ham med sig ind i kostalden, i svinehuset, og fra gården ud i haven, i marken op på højen og tilbage igen. Var der så ved tilbagekomsten en rude itu, halløj, halløj, Peter, kan De ikke sætte en rude i. Det kunde Peter. Så fik Peter et dask, til tak, på siden af hovedet, og så lo han og vendte sig og kneb en

anden i øret, og, traf han så et ulykkeligt væsen, der havde forsømt at køre efter grutning til kreaturerne, så fik karlen en ordentlig overhaling, han skældte og smældte, fo'r så afsted og forsvandt i sin hule. Et par timer efter dukkede han op i skolesalen, hvor de sad række for række, og når han så var vel over indledningen, og der var forbindelse mellem eleverne og ham, så var det ikke ordene, han brugte, de siden kunde huske, som Kolds elever huskede de ordvendinger, der hagede sig fast i dem, men det var manden, der stærk og varm gav sig hen i ordene, og glæden, der lyste ind imellem, det var det, der gjorde indtryk, og er det end rigtigt, hvad man har sagt, at han med den magt, der lå til ham, kunde overvælde de unge, fordi han altid gik ud fra, at hvad han selv levede i, det skulde og måtte også alle andre leve i, så vendte de dog lige sunde og velfornøjede fra skolen tilbage til deres arbejde igen, således som et uvildigt vidne som Henrik Pontoppidan lige har fortalt om et par københavnske tømrersvende fra Vallekilde, to sunde, friske mennesker, som var i færd med noget tømrerarbejde på Eremitagesletten, og som sang dertil, ikke københavnske revue-vers, men fædrelandssange og folkeviser, undertiden en salme, tostemmigt, mens de i takt hamrede løs på plankerne.

Der var arv i ham både fra moderen og faderen. Hans mor var elsket ikke blot af den vidt forgrenede familie, men af alle dem, som kom der i huset, eller blot havde den fjerneste berøring med den yndige gamle kvinde, og ikke mindst elsket af de fattige koner, der kom og solgte hende køkkensager, og som hun trolig holdt fast ved og hjalp, når hun kunde, skønt hun ikke havde ret meget at tage af. Fra denne sin mor har han varmen, inderligheden. Voldsomheden havde han fra sin ildfulde far. Gamle Trier havde en gang i pengeforlegenhed lånt noget af sin ven, tømmerhandler Blom. På for-

faldsdagen stillede Trier, og straks da Blom kom ud i entréen, sagde han til ham: »De må vente, for jeg har ingen penge.« Ja, min gode Trier, men aftalen var jo i dag. Hvad for noget, råber Trier, og rasende river han frakken af sig og kyler den hen ad gulvet, tag den, og den med, det var inderfrakken, og han var allerede i færd med vesten, da den forbavsede Blom omsider fik mælet, men Trier, tag dog frakken på og kom indenfor, det ordner vi nemt, kom ind, så drikker vi et glas vin sammen. Denne hæftighed går igen hos sønnen. Jeg har set ham en gang i anden mands hus rejse sig op efter en ordstrid om Grundtvig og knalde døren i efter sig, så Skilderierne på væggen klirrede derved. Han kunde fare op og gøre en myg til en elefant, og når han først var i kog, hidsede han sig op, så folk gerne krøb i et musehul. Men så til gengæld, når en uretfærdighed oprørte ham, så klædte vreden ham. Han besøgte Grundtvig lige efter forlovelsen med Marie Abel. Denne hans forlovelse var åbenbart ikke vel set, fordi han var gået udenfor kredsen, og Grundtvig var påvirket af stemningen; da så husets damer havde trukket sig tilbage, og de blev alene, så busede det ud af Grundtvig: men Trier, hvordan kunde De dog gå hen og forlove Dem med datteren af den rationalist. Da fo'r Trier op mod sin mester: nej hør, Grundtvig, véd De hvad, jeg har forlovet mig med datteren, men sandelig ikke med faderen. Nå, nå, nå, sagde Grundtvig, der straks var klar over sin uret, det er der da endelig også noget i.

Et andet træk, men humoristisk: Bjørnson besøgte Vallekilde. Alt var gået herligt, digteren strålede, og eleverne sang: Ja, vi elsker. En morgen havde Trier sendt en ung nordmand ind for at underholde ham, mens han gjorde sit toilette. Som nu Trier sidder i sit arbejdsværelse, hører han et brag derinde, Bjørnson råber op, til han skriger, og da Trier styrter til, står Bjørnson

midt på gulvet, indsæbet efter barberingen, og fægter i luften med kniven og æreskænder sin ulykkelige landsmand, fordi han vover at forsvare »målet«; for målet, det er Norges undergang. Men nu var det Triers tur til at blive rasende: Hvor tør du forstå dig i at skælde min gæst ud her i mit hus, han er min gæst lige så godt som du. — Pavse. — Og gå så hen og vask dig — dit svin. Bjørnson tav og vaskede sig.

Helt anderledes ubændigt brød denne hans voldsomhed løs i et optrin med hans anden hustru, Julie Marstrand. Hende ægtede han tre år efter Marie Abels død, og med hende oplevede han sin anden ungdom. Hun var en ualmindelig begavet og stort anlagt kvinde; han sagde beundrende: hvis Julie ikke var blevet gift med mig, så var hun blevet forfatterinde. Men han var ikke blot stolt af hende. Han kunde gå nede i den nederste del af den store have og arbejde sammen med sine sommerpiger, og så kunde der påkomme ham en så ubeskrivelig trang til at se hende, at han smed sin havesaks og stormede op i huset og råbte gennem stuerne: hvor er Julie. Selv overfor hende tog hidsigheden magten. En godsejer havde, fordi Trier hældede til venstre, opsagt den friplads, han hidtil årlig havde skænket en fattig elev. Trier blev opbragt og havde givet sin forbitrelse luft i et brev, der lå på hans bord; det havde Julie læst og stod nu med det i hånden. Tredje mand har fortalt det. Skal det brev sendes af, sagde hun. Ja naturligvis. I samme nu rev Julie det i stykker og kastede stumperne på gulvet. Da fo'r Trier rasende imod hende. Hun stod stille med armene overkors. »Slå mig kun, Ernst.« Et øjeblik uhyggelig tavshed. Da er Trier tæmmet. Han løfter hænderne over sit hoved, brister i — latter og slår armene om sin kække hustru. Her kommer en ny side frem. Hvis ikke tredjemand havde været til stede, er det meget muligt, at det hele havde fået en anden udgang.

Men tredjemand gjorde ham undselig. Der var noget undseligt i hans natur, noget som især kom frem, når han mærkede kritik, for så gik det ham gerne, sagde han, som det gik kontoristen i Bjørnsøns Fallit, han gemte sine røde hænder på ryggen; og nu i dette tilfælde skammede han sig over den blottelse, han havde givet sig i tredjemands nærværelse, og han vidste da ikke noget bedre end at skjule sig bag latter.

Hans latter er et helt kapitel for sig. Man lo meget i den unge grundtvigianismes dage, men Trier lo ovenover dem alle, han lo så overlydt, som det fortælles i præstegården oppe hos Hoff's, at gæssene rejste hovederne ude i gården og skreg. Han lo, fordi han ikke vidste, hvad han skulde gøre med alt det liv, der var i ham; og så endnu en ting, han tålte ikke, som det mandfolk han var, nogen slags føleri og holdt selv i sine varmeste udbrud knivskarpt grænsen ud imod det rørsomme. Det var alt dette tilsammen, som gav oprinet med Julie Marstrand den udgang, det fik.

Ikke mindst ved samlivet med hende løstes han fra dogmer, som hængte ved ham fra hans første højskoletid, for han var ligesom hans ven Ludvig Schrøder en udviklingsdygtig natur; man kan læse det ud af bygningen herude. Betaget af Kold skulde alting være som hos ham. Ligesom han efter Kolds mønster indførte træskeer og fælles fad, så blev den første bygning en tro kopi af Kolds højskole, indtil han, hjulpet af sin fordomsfri hustru, lod efterligningen fare, og da han næste gang byggede, tilkaldte han Martin Nyrop og lod Joakim Skovgård udsmykke de gamle vindskeder. Et andet bevis. Overfor halvfyrdsernes nye litteratur stillede han sig straks skarpt afvisende, men siden gav han sig til at læse Taines engelske Litteraturhistorie og var i de samme år stærkt optaget af Ibsens nutidsdramaer.

Rent personligt viser frigørelsen sig, da han, som i sin tid havde brudt med Henrik Scharling for hans angreb på Grundtvig, nu en dag stod med udbredte arme på trappen og tog imod ham. Endvidere ses det af den indgående skildring af Marie Abels far, »rationalisten«, den tilbageholdende, gammeldags tænkende ærlige jøde, som han har aftegnet ham i sine erindringer. Også disse erindringer viser det. Han begyndte med at forsømme sit skriftsprog, fordi Grundtvig kaldte det skrevne ord dødt, men han endte med, gennem sine erindringer at gøre sin teori til skamme, ligesom den fremstilling, han i et udenlandsk tidsskrift har givet af den danske folkehøjskole, som den står at læse i Povl Hansens biografi, er noget af det bedste, der er skrevet om højskolens idé og virkemåde.

I det hele, jo ældre han blev, des mere fulgte han sit eget hoved; han begyndte med nordens myter, men drog sig efterhånden ind på sit eget felt, Israels folk, han læste bibelen på grundsproget, han fulgte udgravningerne i Ninive og tydningen af kileskriften og blev, som A. D. Jørgensen kaldte ham, lærd i det gamle testamente.

Naar han talte derom, kom hans stærke patos til sin ret. Jeg har kun en gang hørt ham tale derom, endda var det kun et indskud i en nyårsprædiken her i Vallekilde kirke. Bedst som han talte, stod Moses på bjerget i bragende torden ene med sin Gud. Når Trier udtalte det navn Gud, så var det med en højhed, en andagt, som jeg aldrig har hørt hos noget andet menneske; efter navnet tav han et øjeblik, som for at holde det fjernt fra alt andet, før han atter tog ordet. Og Moses mødte Gud oppe på bjerget, og rundt om bragede tordenen og lynene gnistrede, og i torden og lyn blev loven skrevet, og med lovens tavler i sin hånd skred Moses efter mødet med Gud ned til sit troløse folk.

Denne patos, det er Trier på højden. Og dog var det bedste i ham det stille, det som var arven fra hans mor. Da Marie Abel var død, og han besøgte vort hjem, da gjorde hans alvor og det tunge blik, hvormed han så på os unge, mere indtryk end alt hvad jeg havde hørt ham tale. Og da han mistede sin anden hustru, da klagede den ellers så trøstefulde onkel Ernst over, hvor hårdt det var, at hvad der før havde båret ham, det var flygtet og borte, så han hver dag måtte møjsommeligt lede det op påny. Dette inderlige viste sig dog endnu bedre fra den fortrøstningsfulde side. Han havde ved at støde sin fod mod en jernrist fået en blodforgiftning, og der fulgte en livsfarlig operation derpå. Mens han lå til sengs, sagde han: I kan ikke tænke jer, hvor alt var højt og stort under operationen, men det skal jeg fortælle jer om en anden gang. Denne anden gang kom ikke, han havde alt fået rodhugget.

Det inderlige viste sig allerbedst under daglige forhold. En dag var døren til hønsehuset blevet stående åben, og hønsene var rendt ud, og han fo'r op imod den ulykkelige hønsepasser, som tabte både mund og mæle, da Trier kaldte ham doven og upålidelig, skældte og smældte, og fo'r bort. Siden kom det op, at karlen var uskyldig, låsen havde været itu, og døren havde åbnet sig af sig selv. Karlen har selv fortalt det på prent, at han blev kaldt ind til Trier, og da han frygtsomt åbnede døren til hulen, løb Trier imod ham, tog ham om halsen og trykkede ham til sig. Der stod, siger han, forstanderen for Vallekilde højskole med sin hønsepasser i favnen og bad ham om forladelse. Dette var en helt anden løsning end i det stormende optrin med Julie Marstrand.

Et andet træk har Viggo Pedersen fortalt. De talte om sygdoms smitte. Nu var Trier så bange for sit helbred, at ve den, der ikke havde lagt håndklædet til en afrivning på plads, eller ikke havde fyret ordentligt i

ovnen. Han fortalte da om en af eleverne, en karl, der lå farlig angrebet af difteritis og nu lå og led af angst for at dø, så bøjede jeg mig ned og kyskede ham på munden, og det gjorde mig ingenting. Viggo Pedersen var betaget af hans fortælling, men han selv anførte det blot som eksempel, på samme måde som da Moses pludselig stod i lyn og torden midt i en nyårsprædiken. Endnu et træk har Povl Hansen fortalt mig. Et ungt menneske, søn af en skøge og opvokset i et offentligt hus, havde forvildet sig ud til Vallekilde, der blev han plejet og fik god mad, og Trier tog ham ind i sin hule og beholdt ham længe derinde. Hvad de to talte om, er der ingen, der véd, men al den godhed, der mødte ham, virkede så stærkt på dette forfrosne menneske, at da skoleåret var omme, og han tog afsked, sagde han til Trier: De har gjort mere for mig end nogen anden i verden, for De har gjort mig til et menneske. Det var på den vis, Ernst Trier kom til at øve den kunst at danne mennesker, som Thorvaldsen havde spået ham.

Midt i sin frugtbare virksomhed segnede han om. Han vidste tidligt, at med den voldsomhed, hvormed han arbejdede, arbejdede han på livet løs. »Også jeg,« skriver han til Marie Abel, »føler mig mærket af Valkyriens spydsod, også jeg vil gerne sætte mit liv ind i kampen.« Han stod efter sygdommen fuld af mod og kraft og af nye idéer. Han vilde fortsætte sine erindringer med en skildring af Julie Marstrand, derefter skulde følge skolens senere historie, og endelig en skildring af de virksomheder, som var groet frem af dens grund, håndværkerskolen, friskolen, gymnastikken og sløjden.

En aften i juleferien havde han vist mig, hvad han havde nedskrevet om Marie Abel; der var et enkelt optrin deri, som ikke var lykkedes ham, og jeg bad ham da fortælle mig det mundtligt. Det var inde i dagligstuen. Han stod henne ved vinduet under nogle høje

planter, der stod han i skumringen stille en stund, så gik han et par skridt ud i stuen med sine hænder knyttede foran sig, som om han manede fortiden frem, og så begyndte han langsomt at fortælle, hvordan han en sommerdag ovre på Fyn sad sammen med en norsk ven ude på marken, og så siger nordmanden uformodet, Ernst, har du aldrig været forelsket? Nu havde den gang de tunge indtryk fra krigen trængt billedet af Marie Abel tilbage, men i det samme venen rørte derved, stod billedet for ham igen. Skriv det, sagde jeg. Anden dagen derefter havde han sagt til en, nu skal jeg ind og skrive noget, som er så skönt. Få timer efter var han død, borte fra sin virksomhed og fra sine børn, de store og de små, og fra de tusinder, der, som de, elskede ham.

Ernst Trier.

Et hundredårsminde.)*

Ernst Trier, som i dag for hundrede år siden fødtes i København, har efterladt sig et synligt minde som kun de færreste: Vallekilde folkehøjskole. Den er landskendt i dag, som den har været det længe, ja, lige siden Trier byggede den i 1866. Omkring skolen er i tidens løb opvokset en by, ikke lig en almindelig landsby. Det er en skoleby og kirkeby. Skolebygninger, valgmenighedskirke, gartnerier, store haver, anlæg, kunstværker, mange blomster og høje flagstænger giver byen præg. Det er Ernst Triers by. Den kunde med rette bære hans navn; nu er den fælles om det smukke Vallekilde med den gamle landsby, umiddelbart op ad højskolebyen, som på afstand ligner et krat, en lund. Den er plantet og bygget på et bakkehæld mod syd, ud mod Svinninge vejle, en vig af Lammefjorden, hvor man dengang kunde sejle med småfartøjer; nu er det ager og eng. Odsherred falder tanken umiddelbart på, om man skal nævne den skønneste del af Danmark, og Vallekilde, som Trier havde valgt, har en herlig beliggenhed — »En lille køn og yndig plet«, som Grundtvig tænker sig sit Nazaret, et sted i syden eller norden!

Den, der besøgte Vallekilde i årene knap efter århundredskiftet, *da* allerede flere år efter Triers død, blev slået af, hvor levende hans personlige minde endnu var.

*) Uddrag af en radiotale den 23. januar 1937.

Det var, som færdedes denne skolens og byens skaber usynligt i sin gamle virksomhed. Ikke blot i sin slægt og blandt sine nærmeste venner syntes han nærværende, men i alle den store skoles vidtforgrænedede områder stod hans spor så friske, som var de trådt dagen før. Selv den dag i dag er hans minde klart og livfuldt på hele egnen omkring Vallekilde, der bærer præg af, at en så magtfuld personlighed her har udøvet sin manddomsgerning.

I kanten af et læbælte ud mod en åben plads foran skolen står en mindestøtte, hugget af Joakim Skovgård. En høj tresidet sten går jævnt over i Triers hoved, der med stærkt fremhævede jødiske træk luder som i længsel efter det liv, han selv havde skabt, og som stadig rører sig omkring den tavse sten. Hår og skæg omkranser hans ansigt, som groede styrke ud af granitten. Billedet har gennem kunstnerens hånd fået sjældent liv og vidner om, hvad der boede i den henfarne sjæl. Granitten er dansk, altså fra Bornholm; sokkelen, der bærer mindesmærket, er fra Palæstina; tilsammen symboliserer de hans jødiske rod, det fundamentale i karakteren, og hans danske sind, der løfter sig derover og krones af hans hoved med de dybe, stærke træk. Hans stamme og hans gerning i et samlet hele.

I efteråret 1865 kunde man i Holbæk Amts Avis læse følgende avertissement: Undertegnede bekendtgør herved, at jeg til 1. november d. a. agter at oprette en højskole for unge mænd af bondestanden (omtrent fra 18-års-alderen af) i Vallekilde by. Skolens formål skal være at give folkelig oplysning om vort fædrelands historie fra den ældste tid til vore dage i forbindelse med den almindelige verdenshistorie, tillige med kendskab til vort modersmål og øvelse i at bruge det mundtligt og skriftligt. Bekendtgørelsen er undertegnet af Ernst Trier, teologisk kandidat, København, Vesterbrogade no. 5.

Trier måtte bogstavelig taget samle sine første elever sammen. Han havde som feltdegn på Fyn, hvor han fulgte hæren og hjalp til ved feltgudstjenesterne, men også selv førte ordet, lært mange af de unge bønderkarle at kende. Nu opsøgte han dem i deres hjem for at få dem til elever. I et ikke fuldendt skrift fra hans hånd: »Fem og tyve års skolevirksomhed i Vallekilde«, fortæller hen selv levende herom. Han kom til en gård i Midt-sjælland, hvor en af hans unge bekendte fra felten boede. Trier spørger efter Jens, og så råber en af gårdens karle: »Jens, her er en, som vil snakke med dig!« Jens kommer ned fra høstænget, og Trier følges med ham ind i stuen og præsenteres for konen i gården. »Her er en af mine bekendtere fra krigen!« — siger Jens. Konen går tavs ud og henter 1 mark, som hun gav Trier, der, lattermild som han var, må le højt. — »Nej, vor mor dog,« siger Jens, »det er ham, jeg skrev om, der prækede for vos derovre på Fyn pinsedag!« — Ja, sådan var der på Sjælland dengang!

Vinteren 1865 holder han så skole for 26 karle i en gammel gårds storstue i Vallekilde by. Men året efter bygger han, trods store vanskeligheder og megen modstand, sin egen skole på egen grund, en anselig bygning på den åbne mark, og får den færdig, til skolen åbner i november 1866. Det begynder med fest. Folk strømmer til ved indvielsen langvejsfra, grebet af dette nye røre.

Og nu går han til sagen, fuld af tro på sig selv og sit kald. Han føler sig som Guds sendemand og som fædrelandets tjener; han er ukendt med de store praktiske vanskeligheder, som vilde møde ham, men også dem overvinder han. Hans iver er brændende, viljen udholdende, aldrig opgivende, sejrende! Da den nye skolebygning rejste sig på den åbne mark i denne da afsides egn, gjorde folk store øjne. Mange forargedes. Hvad vilde denne københavner, denne præst her? — Jo, han

vilde holde skole for voksne karle! — Hvad skulde de monstro lære? — Kritiske spørgsmål og nysgerrig kritik, spot og tvivl mødte ham fra mange, men også begyndende tilslutning. Selv gik han som under en glorie af glæde og lyst til opgaven, ja, som en indviet. Der er offentliggjort en brevveksling fra disse år, på ca. 300 sider, mellem Trier og hans kæreste, Marie Abel, en ganske ung provstedatter fra Dalum på Fyn, opvokset i et isoleret, gammeldags, troende præstehjem. Man skulde tro, at disse breve i dag var en »forældet lecture«, som Fritz Jürgensen siger, men de er »uberørt af år og ælde«. Man fængsles af disse to unge, som dristigt går ind i det nye og ukendte, den store vanskelige opgave, som lægger planer for alt, hvad der skal gøres. *Hun* lærer husholdning og grundtvigianisme; *han* køber tømmer, fører regnskab, slagter kreaturer og slutter kontrakter. Der er fest over foretagendet, og den stuelærde, forfinede borgersøn fra hovedstaden viser sig at være, ikke blot nu, men hele sit liv, en dygtig praktikus med sans for realiteter, for jordbrug, havebrug og bygningshåndværk, en mand med forstand på både himmel og jord.

Han satte sig høje mål og stillede sig svære opgaver. Han vilde mere, end der stod at læse i annoncen i Holbæk Amts Avis; han vilde lære den ungdom, som kom til ham, hvad ånd var, at det var en realitet, en kraft, som kunde virke og handle gennem menneskesjæle. Selv var han et mægtigt vidnesbyrd derom. Han blev et åndens redskab, den kristne tros verdensånd, den jødiske sjæls styrke, den nordiske ånd, som den var kommet til ham gennem Oehlenschlägers og Grundtvigs digtning, dansk historie og dansk kunst — alt virkede gennem ham til fremme af hans mål og skabte hans værk. At han var det levende, det skabende ords tjener, kunde både høres og ses.

Hvad han udrettede, spurgtes viden om. Selv giver han i et brev til en forespørger fra Lithauen, som vil

vide, hvorledes en sådan skole virker, et nu klassisk udtryk for, hvad højskoleundervisningen vilde, som den brød igennem, nys udsprungen af Grundtvigs kæmpepande, praktiseret og besjælet af Triers varme og åndfulde personlighed. Han skriver: »Når nu denne karl eller de mange andre lignende kommer til skolen uden ret mange forudsætninger, ja, som en jordbund, der endnu ikke er taget under ploven, hvorledes kommer vi da til at undervise ham? Det vil ikke hjælpe at lade ham lære en mængde forskellige sager, mindst efter en bog, som han endnu slet ikke forstår at bruge; det vil ikke hjælpe at forsøge at bibringe ham en mængde kundskaber, så at hans hoved bliver et pakhus for disse. Thi han trænger først og fremmest til en *oplevelse*, som kundskaber ikke virker. Det gælder at føre den kraft til ham, »hvorved han trækkes op, så han ikke mere går i stå«. (Kolds billede). Det gælder at lade *ånden* komme til ham. Men ånd virker i ordet, det levende ord, som det lyder i tale og sang. Derfor taler vi til ham for derved at *oplive* ham og lader så *oplysning* følge lidt efter lidt efter oplevelsen. En sådan undervisning kan naturligvis kun trives i frihed, eftersom ånd kun virker i ord, når der er fuldkommen frihed.«

Det er den korte mening af Grundtvigs lange snak, og her på Vallekilde blev den anvendt i en god mening! Netop således virkede Trier. Han lod, efterhånden som hans skole blev stor og slog igennem, fagskoler oprette i tilknytning til højskolen. Mest kendt er Vallekildes håndværkerskole. Men hans egen opgave lå i at bane vej for oplysningen og vække trangen dertil. Som det gik under hans hænder, fik han ret i fuldeste mål. Hans elever, som i tusindtal er udgået i vort folk, blev ikke drømmere og sværmere, men i udpræget grad just dygtige praktikere. De gik til arbejdet i det små i samme ånd, som havde drevet ham, da han flyttede til Vallekilde. Nogle blev

naturligvis bogens, talerstolens mænd, og andre, ganske få, der blev til »fem høns«, fik fluer i hovedet, men det store flertal, praktisk taget dem alle, gik derhen, hvor de var fra, og tog fat, hvor de slap, før de kom på skole. Blandt de karle og piger, som sad på skolebænk i Vallekilde og lyttede betagne til Triers tale om Israels patriarker og profeter og om Nordens guder og Danmarks historie, blev mange af det næste slægtleds dygtigste kvinder og mænd. De gik til arbejdet, ikke som et job, man skulde se at få fra hånden hurtigst muligt, men følte det som et kald. De fodrede kvæg og dyrkede roer og byggede huse med rationel iver; de følte sig forpligtede over for en stor sag, og mange drev det vidt. Skulde man i vort, trods hårde tider, dog stadig veldyrkede lille land pege på en enkelt egn som den bedst dyrkede og mest kulturprægede, måtte man vist nævne Odsherred med egnen omkring Vallekilde som centrum. Triers ånd virker den dag i dag; det går fremdeles i hans spor.

Ernst Trier indførte den svenske gymnastik i Danmark. Fra Vallekilde udgik den bevægelse, og spredte sig over det ganske land, som fik landbougdommen til i tusindvis at samles i vinteraftenerne til legemsøvelser. Kvindegymnastikken fulgte med udbredelsen af den svenske gymnastik; også den har sit egentlige arnested i Vallekilde, og — uden Vallekilde intet Ollerup!

Som ingen anden dansk højskole er Vallekilde præget af kunst. Martin Nyrop har bygget det store gymnastikhus, højskolens udvidelser og en række huse i byen. Kunstværker af Niels og Joakim Skovgård, Dalsgård, Johannes Kragh og senere af Triers egne børn, fru Gudrun Trier Mørk og Troels Trier, er knyttet til Vallekilde højskole.

Ernst Trier døde i 1893, kun 56 år. Hans død vakte næsten landesorg. De tusinder, som havde været direkte eller indirekte under hans påvirkning, følte sig lammede,

fattede ikke, at en så mægtig livsudfoldelse brat kunde ophøre. Han fik en begravelse som en folkefører. Og dog var han ikke af dem, der idelig for landet rundt. Han tillørte ikke noget parti, ikke nogen særbevægelse; han levede for sin skole og dens elever. Redaktøren af »Dansk Kirketidende«, J. H. Monrad, kaldte ham den danske ungdoms vinløvomkransede brudgom. Der var dog intet dionysisk ved ham, men der var fest. Hans elever var ham helt hengivne. Han elskede dem og de ham. Derfor er hans minde så levende. I Vallekilde næsten dyrkede man dette minde. I dag vil hele vort folk hædre det. Hvad han udrettede, lader sig ikke eftergøre. Det har til forudsætning Grundtvigs mægtige indflydelse, nederlagets psyke og Triers personlighed. Det lader sig ej heller efterligne; forsøg herpå har intet været værd. Men det er et stort eksempel til efterfølgelse. Vilh. Andersen har engang træffende sagt, at Grundtvig kunde, hvad ingen anden formåede eller turde: han kunde velsigne Danmark. Trier havde modtaget håndspålæggelse til sit arbejde. — Måske — lød det i hans øre, da han var ung — er der en af de unge, som har mod og evne og drift. Han fik det allsammen givet; han følte sig som signet af fædrelandets idé. Den lyste for ham, tændte, som Bjørnson siger det: et syn i glød, som siden os maner indtil vor død.

Gunnar Fog-Petersen.

Vallekilde højskoles hundredaarsmindefest for Ernst Trier den 23. januar 1937.

Af årets begivenheder i Vallekilde fortjener mindefesten for højskolens grundlægger, Ernst Trier, en særlig omtale. Vi giver derfor med glæde plads for følgende beretning, som i det væsentlige er »Holbæk Amts Venstreblad«s referat, der jo er skrevet under festen — med hele denne fests stemning i sindet; læserne vil formodentlig af denne beretning få et levende indtryk af mindefesten:

Ernst Triers hundredårsdag i lørdags fik et sjældent festligt forløb gennem mindefesten paa Vallekilde. Ydre omstændigheder bidrog sit dertil. Lige så forfærdeligt som vejret var for blot få dage siden, lige så indbydende var det i lørdags. Solen skinnede fra høj og klar himmel; det var, som om foråret var i luften. Det var betingelsen for det store besøg, 6—700 mennesker, deriblandt 50—60 af Triers slægt, børn, svigerbørn, børnebørn osv., gamle elever og andre, for hvem Vallekilde gennem årene blev det åndelige centrum. Men ellers lå vægten på det indre, på den stærke samhørighed i denne kreds af ældre og yngre, af hvilke de ældste var med i Triers tid og har været under direkte indflydelse af hans store og særegne personlighed, og de unge, der står i fortsættelsen af hans gerning. Fælles for dem alle var kærligheden til mindet om denne mand, forståelsen af hans betydningsfulde indsats i dansk folke- og kristenliv, og det gav sig varmt og

Den 23. jan. 1937.

levende udtryk i dagens mange taler. Det blev en smuk mindedag; den vil for sene slægter stå prentet i familiens og Vallekilde højskoles annaler.

*

Dagen indledes med, at skolens godt 100 elever samledes ved Joakim Skovgårds mindestøtte for Trier. Der nedlagdes kranse og holdtes korte mindetaler af forstander *Uffe Grosen* og fru *Sigrid Trier Hansen*. Henover middag begyndte bilerne at rulle mod højskolebyen; mange mennesker kom med tog, og da den offentlige mindefest ved halvfjiretiden tog sin begyndelse, var den store gymnastiksal, hvor de nordiske landes flag vajede, stuvende fuld. Der var vel 6—700 mennesker.

Højtideligheden indledes med Grundtvigs: Den signede dag —, hvorefter forstander *Grosen* bød velkommen til slægten, til de gamle elever, der naturligvis måtte blive en lille flok af de ca. 7000, der var Triers elever, til de mange andre, der var stævnet hid fra egnen, ja, fra alle dele af landet. Vi mødes i dag i en tak til Gud og gode mennesker. Det var vor lovsang og takkesang, vi lige sang. Vi må i dag foruden Ernst Trier tænke på mange gode mænd og kvinder, uden hvilke arbejdet ikke var blevet gjort her, og vi tænker på dem, der er borte, i ærbødig tak.

Man sang derefter: Et jævnt og muntert, virksomt liv på jord —, og så stod Triers søstersøn, flv. højskoleforstander *Johan Borup*, København, på talerstolen. Det var betagende at høre den gamle højskoleforstander, der nu går i sit 84. år, fortælle sine erindringer om »Morbror Ernst«, som han kendte ham navnlig fra hans besøg i Skamstrup præstegård, hvor talerens fader, Julius Borup, var præst.

(Johan Borups tale gengives andetsteds i denne bog efter talerens manuskript).

Det første hold elever i Vallekilde.

Forsamlingen sang nu: Udrundne er de gamle dage — hvorefter Uffe Grosen indledede sin mindetale med at sige, at Helge Hostrup havde givet ham sit indtryk af Vallekilde efter Triers død i de ord: Det var, som Trier endnu levede, men var for øjeblikket fraværende —. Triers personlighed fyldte så overvældende meget. Det mærkedes længe efter hans død — først og fremmest blandt hans nærmeste slægt og her på skolen, men også blandt elever ud over landet. En senere eftertid tvivler ikke om, at således var det. Men man har i og for sig lidt vanskeligt ved at forstå det. Hans forfatterskab er en herlig kilde til forståelse af den nye højskole; hans sprog og tone svarer egentlig kun lidet til det billede af en brusende og stærkt dominerende personlighed, vi har fået. Men dette forfatterskab er dels så lidet omfattende, dels spinkelt i forhold til manden selv. Det bedste indtryk af ham skulde man få af gamle elever. Åben som han var, udleverede han sig fuldt til dem, overgav sig helt i ord og færd. Men her er det ejendommeligt — som ogsaa Borup berørte —: de husker ikke visdomsord af Trier, som man ellers kender, f. eks. fra Kold. Det er, som hans tales form og hovedtanker har overvældet dem. Derfor skal han ses i situationer.

Uffe Grosen talte derefter indgående om Triers højskolegerning. Det var kærligheden til de unge, der aller mest var hemmeligheden i Vallekildes vækst i Triers tid. Det var dennes kærlighed, der lå bag ved alle hans udvidelser af højskolen, håndværkerafdelingen, fiskeriafdelingen, væve- og sløjds skolen, opførelsen af dette gymnastikhus. Det skal aldrig glemmes, at Trier havde fortrinlige medhjælpere på disse forskellige områder, men det var dog ham, der sagde det afgørende ja, og det var ham, der frem for nogen indblæste den ægte folkehøjskoles sande ånd i den mangegrenede virksomhed. Navnlig håndværkerafdelingen med Andreas Bentsen som

leder kaldte nye lag ind under højskolens påvirkning. Tusinder af unge håndværkere har i årenes løb været højskoleelever her. Der følger en stor risiko med indbydelsen til særlig fagdannelse. Trier har også set den. Men de gode og store muligheder opvejede for ham langt risikoen. Og han blev ikke beskæmmet i sin tro. Var der vanskeligheder, blev de overvundet. På samme måde med sømands- og fiskeriafdelingen først under Jørgen Andersens, siden under Guldhammers og Bennikes ledelse. Og indførelsen af den svenske gymnastik i samarbejde med N. H. Rasmussen.

Trods sygdom, død og dybe savn, der greb stærkt ind i Triers liv, forblev hans sind udelt i arbejdet for de unge. Umiddelbart før han fik sit sidste elevhold kunde han udbryde: I skulde blot vide, hvor jeg *længes* efter at få fat på de unge karle. Jeg synes, jeg har så meget godt, jeg skal have fortalt dem.

Således står Trier da for eftertiden som en mand frodig i idéer, initiativrig i handling, lidenskabelig i sin omsorg for dem, der var ham betroet, men først og sidst besjælet af en medmenneskelig kærlighed.

Uffe Grosen sluttede dette afsnit af sin tale med at citere Korintherbrevets ord om, hvad det hele er værd — en lydende malm eller klingende bjælde — om jeg ikke har kærlighed.

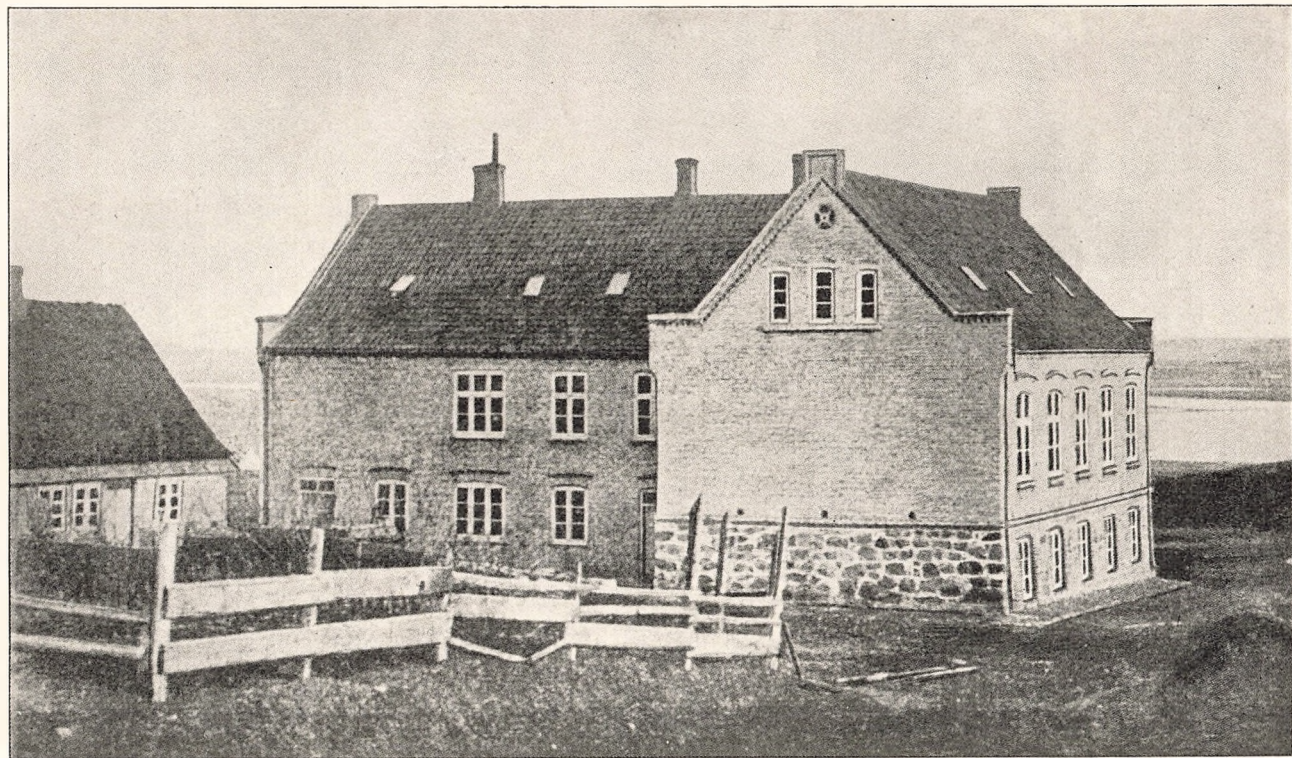
Og så fortsatte han: Om det lange spand af tid fra Triers død til nu — med dets arbejde i glæder og sorger — skal jeg ikke tale, men der skulde vel ved denne mindefest være råd til også at vende blikket fremad. Til enhver tid bliver det dog nutiden og fremtiden det gælder. Hvis vi bare kan kalke profeternes grave, men ikke har forståelse eller kræfter til at fortsætte deres gerning, er det dog vemodigt at holde mindefest. Nu er det jo ingenlunde sikkert, at vi i ånd og sandhed fortsætter de bortgangnes gerning, om vi bare gentager deres ord og

meninger. Tanker og meninger kan selv hos de største være i høj grad tidsbestemte. Men bagved kan ligge en livsindstilling, som man siger ja til af sit hele hjærte.

Ernst Trier og hans venner var meget sluttede i deres folkelige og kristelige forståelse, men samtidig meget åbne og indbydende. De vilde og kunde holde skole for hele folket, ikke bare for en flok bedrevidende, der ikke havde omvendelse behov. Det var en broget ungdom, der kom her, fra forskellige sociale og åndelige kår. Hvor færdig end Trier var i sin opfattelse — vi hørte hos Borup, at også han var under udviklingens lov — så må der over Vallekilde i de dage have været noget, der var frodigere, stærkere, mere dragende end den rette lære. Man var simpelt hen optaget af at leve livet; man lod en senere slægt om at opsamle de udkrystalliserede meninger, det nødvendige affald, hvorefter efterlignerne så kunde lave et justermål til praktisk anvendelse overfor alle andre højskolemænd.

Denne holdning: Fasthed i det centrale, men med en indbydende åbenhed rettet imod folkets ungdom, passer til mine tanker om en sand folkehøjskole for nutidens ungdom. Den smalle front kan vel til tider være nødvendig, men den vidner i hvert fald hverken om styrke eller stort håb og mod. Kristi evangelium forstås vel kun af de færreste, men det skal forkyndes for alt folket. Det folkelige budskab, som især er folkehøjskolens, forstås vel af flere, men også det skal forkyndes for alt folket.

Folkehøjskolens fremtid står og falder med dens ærlige vilje til at bringe godt budskab ud til alt folket. Vil nu som altid den store flok trække på skuldrene overlegent og dumstolt ad denne højskole, så må det ikke gøre os forsagte. Vil stærkere kræfter end hidtil stå os imod, så må vi tage kampen op. Hvor meget vilde det da ikke være værd, om alle danske højskoler i samling kunde tage kampen op mod en hovmodig, materialistisk kultur.

Vallekilde folkehøjskole 1867.

Vi er dog enige i, at hver af os er *kaldet* til at tage kampen op mod det onde i og omkring os, at vi ikke kan sejre over det ved vor egen sølle godhed, at vi heller ikke kan finde sejr ved at fæstne blikket mod idealets tinde, som vi så langsomt, trin for trin, skal nærme os.

Om vi bildte os dette ind, var det blændværk. Vi kan aldrig glemme, at Grundtvig, som var udstyret med ganske andre kræfter end vi, og som var besjælet af en mægtig ideal stræben, har sagt den fulde sandhed herom. Han havde i sin ungdom prøvet at storme mod idealets tinde.

Jeg kæmpe mig vilde
til kærligheds kilde,
omskabe jeg vilde mig selv.

Men ånden fornægtede denne fine selvished. Og ud af dyb erfaring lod han sige:

— — du Gud vil undvære,
til du er ham lig;
nej, giv ham din ære,
så hjælper han dig;
fra døden til livet
kun een det blev givet
på vinger at hæve sig selv.

Vi ved, at vi kun kan sejre i Guds kraft og ved hans nåde. Og taler vi sjældnere derom, end de gamle gjorde, så beder vi vore venner forstå os. Er de kloge venner, vil de også vide, at det langt fra altid er nogen lykke at føre et kristeligt vidnesbyrd. Det er tværtimod snarere en lykke at kunne leve med sit gudsforhold i det skjulte.

Men hvor mange eller hvor få der forstår os, eet står fast: Vi vil på dette sted i ærefrygt overfor den arv, vi har modtaget, stå til ansvar for den med vore egne

Vallekilde folkehøjskole 1937.

ord. Og medens vi gør det, skal det være vort håb og vor bøn, at sangens ord om vort fædreland også må gælde denne skole: Gud giv dig fremtid, som han gav dig minder —!

Efter en pause på et par timer, hvor den Trier'ske familie og andre særlig indbudte blandt skolens gamle lærere og venner samledes i sluttet kreds om skolens aftensbord, medens de mange andre slog sig ned med deres medbragte mad omkring i skolelokalerne, samledes ca. 600 mennesker ved halvottetiden påny i gymnastiksalen, hvor kaffebordene var dækkede. Det var et mægtigt arrangement; det kneb med pladsen, men hjerterummet gav husrum.

Efter fællessang, sidste vers af: I Danmark er jeg født, der har jeg hjemme — var der en henrivende koncertafdeling ved kgl. kapelmusikus *Knud Pedersen* og koncertsangerinde frk. *Else Ammentorp* med musikforlægger *Borup* ved klaveret.

Man sang nu: Det, som lysner over vangen — skrevet i 1876 af Hostrup til Vallekilde højskole, og derefter fulgte igen en række mindetaler, som her kort skal nævnes.

Fru *Sigrid Trier Hansen* fortalte om samtaler med sin fader, da hun som 16-årig var med ham på et ophold i de store skove oppe i Sverige, hvor han var søgt op for sit helbreds skyld. Fru Sigrid sluttede med at minde om indskriften paa Triers mindesten: Ikke os, herre, ikke os, men dit navn giv ære!

Fru *Ingeborg Appel*, Askov, talte om de mange bånd, der på forskellig vis gik mellem Askov og Vallekilde, og om Trier, der mere end nogen anden havde styrket Ludvig Schrøder til oprettelsen af den udvidede højskole i Askov, Fru Appel takkede for dette, hun takkede som gammel Vallekilde-elev, takkede Povl og Sigrid Hansen

og Anna og Uffe Grosen, som alle Vallekildes venner så med glæde i arven efter de gamle. Hun talte om Triers kærlighed til eleverne og deres til ham og ønskede Guds velsignelse over det fortsatte arbejde her.

Professor, arkitekt *Ivar Bentsen* fortalte som »Vallekildebarn« fornøjeligt om minderne fra sin drengetid, om det stærke liv, der udfoldede sig om Triers person, om hans umiddelbare forhold til børnene, om deres respekt for ham, og deres spas, når han var velforvaret i »Hulen«. I mange henseender var Ernst Trier en despotisk mand; han krævede meget af sine medhjælpere, men de havde den allerstørste hengivenhed for ham og kunde, grebet af hans stærke personlighed, gå i ilden for ham.

Taleren mindede om de danske jøders betydning for vort land; de havde med deres særlige anlæg for idealitet givet et meget værdifuldt islæt i vort folks udvikling. Trier var vel en af dem, der trængte dybest ned og i særlig grad havde forenet det jødiske anlæg med det danske. Det var værd at mindes også dette på 100-årsdagen og i vor tid, hvor betydningen af det jødiske islæt er så stærkt på tale.

Lærerinde *Bodil Lange* bragte følgende hyldest til Ernst Triers minde:

En kæmpe han var i sit fødeland
den Israels søn på vor danske strand,
med levende liv og med mægtig ånd,
med glødende sind og med hjælpende hånd!

Et hundrede år er i tiden svundet,
og meget vand er i stranden rundet.
For tanken står som en sprudlende kilde:
Ernst Trier og livet i Vallekilde!

Troels Trier takkede på slægtens vegne Anna og Uffe Grosen for indbydelsen til denne smukke mindefest

og gamle elever, der så smukt havde bevaret mindet om hans fader i deres hjerte. Det var min faders gerning at pege mod Gud, og dette var ham givet i hans særlige evner og faste tro, der var af samme art som den, patriarkerne havde, troen og tilliden til den sandhedens Gud, der absolut skulde lydes, troen paa kærlighedens Gud, som han havde åbenbaret sig gennem Jesu liv. Vi gamle elever og børn takker ham mest for det. Det var det, vi holdt fast, når der blev spurgt, hvad far sagde og vilde. Hvis han stod her, vilde han sige: Den tak vil jeg tage imod. Kan I sige det med sandhed, så er min gerning lykkedes.

Han førte os med sit liv og sin tale til erkendelsen af salmens ord, at så er vi dog alle kongebørn, skønt fattige og ringe.

Pastor *Jacob Trier*, Frederiks kirke, København, talte om den glød, der stod om Triers person, og som havde kaldt på det bedste i hans drengesind. Han havde en egen evne til at dale lige ned i en 8—10-årigs drengesind, så minderne derom stod uforglemmeligt. Han gav fornøjelige eksempler herpå og gengav erindringer fra sin farbrors barndoms- og ungdomstid, fortalt af hans fader.

Pastor Trier sluttede med at sige, at hvad der ligger i vor tro på de helliges samfund, var Ernst Trier en af de første, der havde gjort levende for ham. Han var en af forgrundsskikkelserne i »den store helgenskare«, der havde mindet os om livets mål.

Hans Trier Hansen oplæste nu en lang række telegrafiske hilsener, der var indløbet fra foreninger, skoler og private. Der var bl. a. hilsener fra Finlands højskoleforening, familien Nørregård, Foreningen af danske højskole- og landbrugsskoler og Københavns højskolekreds.

Fru *Gudrun Trier Mørch*, Nykøbing, takkede Anna og Uffe Grosen, der havde overtaget Vallekilde højskole

på et vanskeligt tidspunkt, og med dygtighed, men på deres vis fortsatte arbejdet. De havde ikke følt sig stærkere traditionsbundne, end at de forstod og indrettede sig på, at ungdommen af i dag er noget anderledes end i fars tid. De har bevaret det, der har været det smukke, alvorlige og åndfulde i skolens gerning. Lykke og Guds velsignelse til det fortsatte arbejde.

Sigrun og *Hans Trier* Hansen læste derefter scener af Oehlenschlägers »Håkon jarl«, og så kom som slut på programmet, der nøje var fulgt:

Vallekildes historie i lysbilleder.

Med højskolelærer *Killemose* ved »kukkassen« gik billederne rask over lærredet med kort ledsagende forklaring af Uffe Grosen. Der var ca. 75 billeder, begyndende med fotografier fra Ernst Triers hjem og fortsættende med Vallekildebillederne.

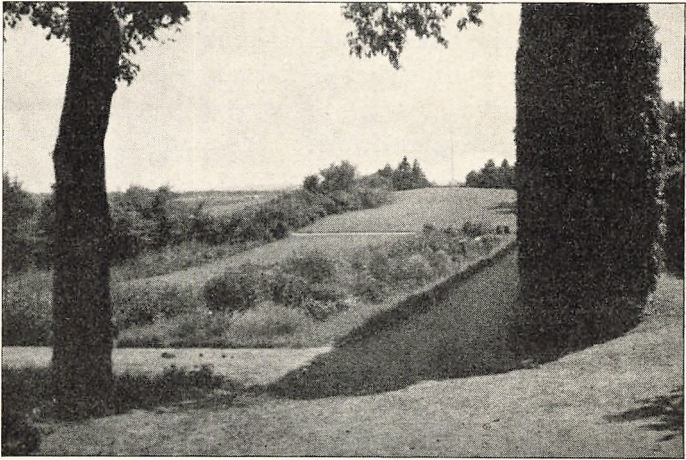
Fremvisningen fulgtes med mægtig interesse, hvilket bl. a. fremgik af stadige udbrud fra de ældre i kredsen, der følte sig på barndommens eller ungdommens stier.

Så var klokken imidlertid blevet halvtolv. Der var flere, der gerne vilde have benyttet lejligheden til at sige mindeord, men det var nu nødvendigt at slutte. Man sang til slut: Alt står i Guds faderhånd — og så var der opbrud. Det tog tid, før den store forsamling nåede ud af den tætpakkede sal, og før vrimlen af biler udenfor kom klar af hinanden.

Det blev over midnat, inden de sidste slap derfra, og Vallekilde højskole kunde lukke de vide porte efter den skønne mindefest.

Men som Uffe Grosen parantetisk sagde i sin tale: det må gerne blive mandag!

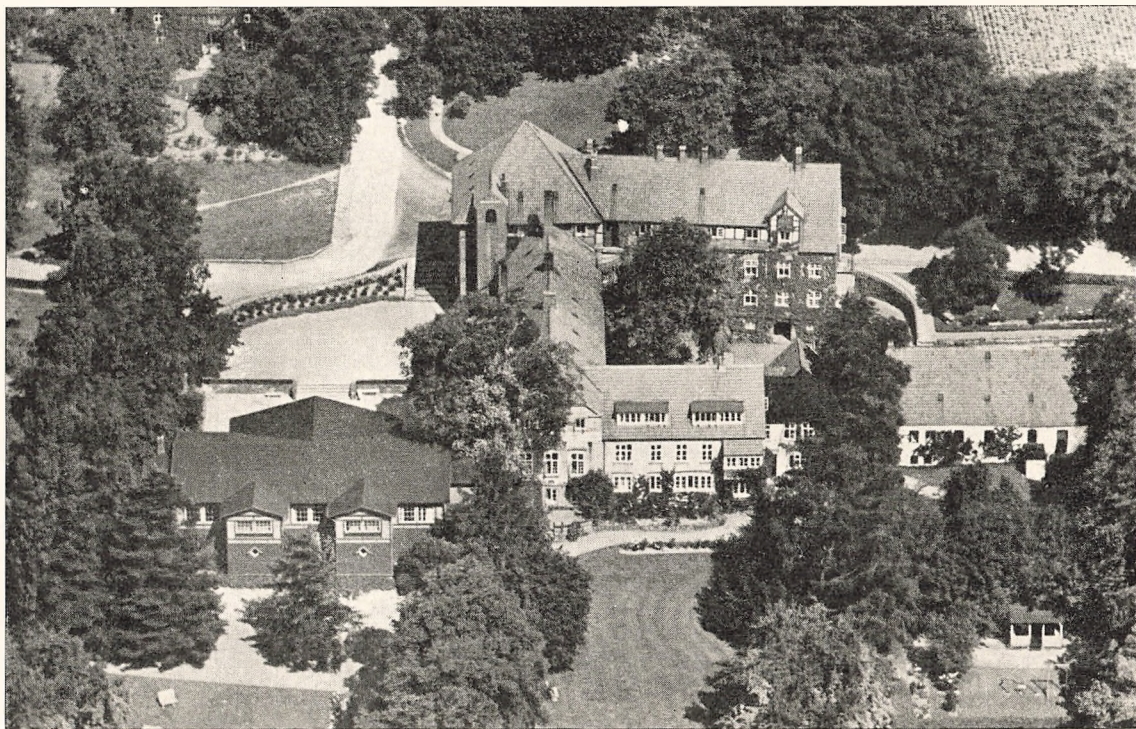
Arbejdet går videre.

Fra Vallekilde folkehøjskole.

Kære gamle elever! Det er under urolige kår for vore hjem og vort folk, at vi går vinteren i møde. Den politiske og åndelige uro i verden og den omfattende økonomiske uorden griber dybt ind i vort folks stilling og i næsten alle danske hjemms forhold. Denne uro og utryghed har nu varet længe, og der er ingen udsigt til, at det skal blive anderledes, så langt vore øjne kan se. I en tid, da det enkelte hjem og det enkelte menneskes økonomiske selvstændighed er i fare, ja da for mange mennesker muligheden af at tjene det daglige brød ved redeligt arbejde mistes, da er det ikke at undres over, om penge og penges værdi får en uhyre magt over menneskers sind. Men man må dog se, at en forfærdelig goldhed og afstumpethed følger meget let med den ensidige optagethed af det økonomiske.

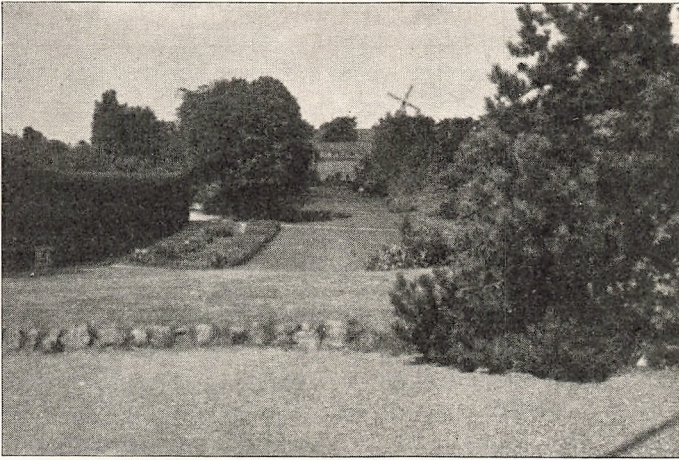
Den, der har sin gerning i højskolearbejdet, kommer i tiden ofte til at tænke på, hvorledes det åndelige livs

Luftfotografi af Vallekilde højskole.

tilstand vil blive iblandt os under de utrygge ydre kår, vi oplever. Man kunde måske vente, at den materielle usikkerhed vilde kalde på behovet for og viljen til at bygge på det faste, det uforgængelige; thi mange af os ved, hvor sandt det er, at mennesket lever ikke af brød alene. Da verdenskrigen udbrød i 1914, og da usikkerhed og frygt kom over mennesker, da søgte mange flere end før til kirken og til mødesalen, hvor det opskræmte sind ventede at møde et ord, som hjertet kunde gemme sig i i tryghed. Men den flittige kirke- og mødegang hørte snart op. Verdenskrigen blev en tilstand, som mange, mange, der ikke var direkte med i opgøret, vænnede sig til. Det tør nu så langt fra siges, at krigen gennemgående styrkede den åndelige sans og trang, tværtimod.

Så var der en del, der under krigen og lige efter denne, da pengene flød rigeligt mellem hænderne, tænkte: denne rigelighed af penge er ikke godt for os, men når de trange tider kommer, så vil der igen spørges mere om åndelige værdier. Jeg er nu slet ikke sikker på, at det er rigtigt, — hverken fortids eller nutids trange økonomiske kår støtter en sådan forventning. Vi skal vist overhovedet være varsomme med i de ydre tilstande at finde nogen forklaring til åndslivets bølger; kun synes det sikkert, at social nød kan blive så dyb, at enhver højere stræben i menneskesindet lægges øde. Men hvornår og hvorledes der bliver rige tider i en egns liv og i et folks liv, det ved vi meget lidt om. Vi ved dog så meget, at de rige tiders indhold kommer som en gave til os fra Gud og fra gode mennesker; men vi ved også, at gaven aldrig udretter noget iblandt os, hvis vi ikke tager den op og arbejder med den af al vor evne. Hvad Gud giver os i sin menighed, den menighed, som hverken er indesluttet i noget hus eller i nogen bestemt kreds af mennesker, må vi arbejde med. Gud kunde nok give os alt, uden der krævedes den mindste møje fra vor side. Men han gør

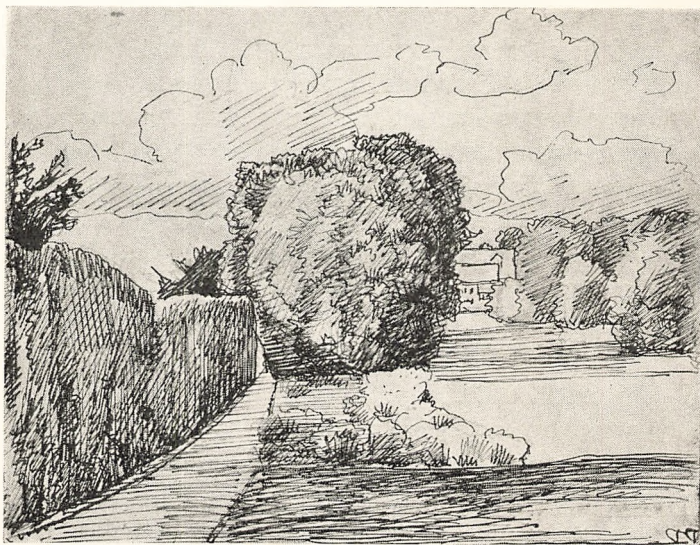
det ikke. Gud venter, at vi skal være hans medarbejdere, derfor kræver han arbejde af os — i alle forhold, hvor han er med.

Ligeså hvad der skænkes os af folkelige værdier. Vi kan gang på gang undres over, hvor meget der er os givet. Men sidder vi stille hen for passivt at nyde gaven, så tages den fra os, livet visner mellem hænderne på os. Det var måske derfor, at der stundom kom så lidt ud af et højskoleophold. Man vilde nyde, men ikke tage et krævende arbejde op. Somme tider betød arbejdet endda en kamp, og den snød nogle sig udenom. Men så blev gaven taget fra dem, og livet blev efterhånden flovt og ligegyldigt.

Hvis I, som engang var her, og hvis vi, som stadig lever vort liv her, ved, at os blev meget givet, kan vi kun være tro mod gaven i arbejde og bøn. Med dette brev til jer gamle elever vil jeg da gerne opmuntre jer og mig selv til at »bruge den kostbare tid«. Det er jo dog således, at trods vor udprægede »jeg-vilje« lever vi

først rigtigt, når vi går *den* imod. Når julen, som vi nu atter stunder mod, kan blive den forunderligt rige tid, så er det, fordi alvorlige voksne mennesker ved, at med julen kom Gud til jorden, da »nedsteg Guds kraft til vor skrøbelighed«, da skete et radikalt brud med jeg-viljen, da gik Gud selv i sin enbårne søn ud blandt mennesker for at redde dem ud af jeg-viljen, han sparede ingen møje og lidelse, end ikke døden på et kors for at redde dem. Og så har de alvorligste mennesker siden i ord og liv vidnet, at arbejdet for at følge Guds søn efter var livets rigdom og lykke. Hvor langt de kom på det stykke vej, tør vist ingen overhovedet tænke på, endsige tale om; de føler vel snarere med megen tydelighed, at de står lige ved vejens begyndelse. Men de kan ikke høre op med at synge:

Giv, at dig vi følger efter,
 nær de små, de svage kræfter,
 bøj vor vilje, smelt vor trods!

Som jeg allerede antydede i sidste årsskrift, måtte vi til november 1936 nedlægge håndværkerafdelingen. Det var med beklagelse, det skete. Den mangeårige forbindelse mellem de unge håndværkere og folkehøjskolen har utvivlsomt været til gavn for begge parter. Højskolen fik ved sin tilknytning til de mange håndværkere en bredere arbejdsmark, megen herlig friskhed og tilegnet erfaring og modenhed kom ofte med dem ind i elevflokken. Når håndværkerafdelingen ved denne folkehøjskole ophører, som det er sket andetsteds, så er det en af de mange følger af den ganske overdrevne tekniske og faglige uddannelse, som mange i tiden råber højt om. Med den lette adgang til skoleophold, som håndværkerne netop har frem for de unge landmænd, idet der er stillet ganske anderledes rigelige understøttelsesmidler til rådighed for hine end for disse, skulde man ellers mene, at de unge håndværkere gjorde klogt i at søge den almen-dannende skole, som højskolen er; fagdannelsen giver både arbejdsløsheden og understøttelsesmidlerne såmænd rigelig lejlighed til. Vi kunde godt opretholde håndværkerafdelingen og kunde også »slå den op«; men det kunde kun ske ved at give den faglige undervisning mere råderum, end en højskole kan finde forsvarligt. Imidlertid tænker vi på den lille flok håndværkere, vi de senere år har haft, med megen taknemmelighed; de var gode højskoleelever; de gik ofte så stærkt op i den almindelige højskoleundervisning, at de gav afkald på dele af den faglige undervisning; ja, vi har haft flere unge håndværkere, som slet ikke vilde deltage i den særlige håndværkerundervisning, men foretrak at samle kræfterne om den almindelige højskoleundervisning. Vi vil også i lærerkredsen savne *Holger Frederiksen*, som nu de sidste år ledede håndværkerafdelingen; dygtig, stiltfærdig og tilforladelig færdedes han mellem eleverne,

som holdt af ham. Vi skylder Holger og Sigrid Frederiksen tak for disse års trofaste samarbejde.

Lærerkredsen var ellers sidste vinter den kendte, dog med tilføjelse af lærer *Laurids Brun*. Brun, som var landmandssøn fra Falster, og som 1936 tog lærereksamen fra Vordingborg seminarium, hjalp os sidste vinter med regne- og særfagsundervisningen. I det tidlige forår fik Laurids Brun en lærergerning i folkeskolen, og vi måtte da tage afsked med ham, idet vi takkede ham for den gode hjælp, han havde givet os den korte vinter.

Elevholdet var stort. Folk smiler, når en højskolemand priser det sidste elevhold. Sidste vinters elever var vel ikke ypperligere end tidligere års elever; men det er sandt, at vi var helt fri for de fortrædeligheder, som en enkelt eller nogle enkelte elever kan volde. Men i det hele er den tid jo forbi, da højskoleopholdet var en modesag; næsten alle de unge uden undtagelse kommer nu på højskole efter moden overvejelse og med god vilje; det er faktisk sjældent, at vi nu har en elev i vor skole, vi ønsker os foruden. De unge *hører* og *arbejder* med god vilje.

Det daglige skolearbejde, som er det meste af vort liv, dets byrde og store glæde, gik støt og roligt fra først til sidst. Et alvorligt sygdomstilfælde kastede nogen tid skygge ind over vort liv. Ejner Eriksen fra Otterup blev lige efter jul pludseligt syg og lå i flere dage i en kritisk tilstand på Holbæk sygehus. Det var os alle en stor befrielse og glæde, da Ejner Eriksens tilstand efterhånden bedredes; men vi fik ham ikke tilbage til skolen, da en meget lang rekonvalescens fulgte, endogså udover skoletidens slutning.

Af ubehagelige forhold mindes vi det usædvanligt hårde vejr i januar. Snestorm og jordføg rasede omkring os, møder måtte aflyses, og varmeovnene syntes umættelige. Midt i uvejrsperioden kom en eneste stille og mild

dag, det var akkurat den dag, da det milde vejr var hæftigst ønsket her på stedet, nemlig den 23. januar, da vi holdt den store hundredårsmindefest for Ernst Trier.

Vi havde sidste vinter de sædvanlige småudflugter i egnen, bl. a. også et besøg til flere af Odsherreds dygtige kvægopdrættere, og vi havde i fastelavnen den to dages tur til København; den var også denne gang meget vellykket. Den korte fastelavnsferie afsluttedes så med den smukke skolefest, som vi alle ser hen til med glædelig forventning og bagefter mindes som en af årets festligste oplevelser.

Der blev i vinteres løb holdt flere møder. Den 12. november talte rabbiner dr. phil. *Melchior* om jødespørgsmålet, den 17. dec. talte pastor *Højbjerg* og den 19. den vidtberejste *Ernst Mazar de la Garde*. I januar holdtes den store mindefest for Vallekilde højskoles grundlægger, Ernst Trier. Denne mindefest var forberedt med meget stor omhu; det var for mig en kær pligt at gøre, hvad der kunde gøres for at skabe en smuk og værdig mindefest. Jeg vil håbe, det lykkedes. Festens forløb er omtalt andetsteds i denne bog, ligesom læserne vil finde forstander Johan Borups mindetale og uddrag af landstingsmand G. Fog-Petersens radiotale i nærværende skrift.

Den 7. marts holdt højskolen i forbindelse med Det unge grænseværn et godt besøgt møde her. Undervisningsminister *Jørgen Jørgensen* og gårdejer *Hans Eriksen*, Als, talte om eftermiddagen, og fru *Ellen Malberg* sang og læste om aftenen. Det belv en indholdsrig og festlig dag, som eleverne og egnens unge i lige måde havde glæde af.

Endvidere skal det nævnes, at valgmenigheden som sædvanlig har holdt flere menighedsmøder på højskolen, bl. a. disse møder nævner jeg særlig det kirkelige møde

14. og 15. februar. Ordførerne var domæneforpagter *Erik Appel* og præsterne *Helge Hostrup*, *Regin Prenter* og *Gustav Helms*. Begge dage var der god tilslutning til møderne.

Ved vinterskolens afslutningsfest havde vi den glæde at have mange af elevernes forældre iblandt os som vore gæster. Dagen havde et mangfoldigt og vist også et godt indhold. Vi kunde kort derefter tage afsked med vinterens elever med en oprigtig tak i sindet for fem måneders indholdsrigt samvær.

Da Vald. Nielsen har lovet at skrive sommerskolens beretning, vil jeg slutte her med en tak til sidste vinters og sommers elever og til de mange tidligere elever, som på forskellig måde har fulgt gerningen her i Vallekilde med opmærksomhed og trofasthed.

Vil I alle modtage lærerkredsens og lærerhjemmenes bedste hilsen med ønsket om en god jul.

Eders hengivne

Uffe Grosen.

Lærerkredsen 1937.

St. Hans blus.

Sommerskolen 1937.

Da solen d. 3. maj var gået ned, efter at have strålet på himlen hele dagen i det dejligste forårsvejr, og da »foråret« inden døre endelig var stilnet af efter en broget aprilstemning, prøvede måske en og anden at tage varsel for den kommende skoletid af denne første dag. Men varslerne slog ikke helt til, for — desværre, altfor hurtigt svandt forårsvejret, og maj måned blev en overgang så kold og tempereret, at vi af og til måtte fyre lidt for ikke »at klapre for meget med tænderne i foredragssalen«.

Først så langt hen som d. 24. maj kunde vi foretage den tur, som ellers plejer at være den første, turen til »Bjergene«, som nu har afløst Vejrhøj-turen, — den tur, hvor vi ligesom erobrer det landskab og den egn, hvor vi skal have vor virkeplads sammen i nogen tid. Dette sker nemlig endnu bedre fra »Bjergene« end fra Vejrhøj, idet vi fra stranden arbejder os op igennem løv- og gran-

På Svendsbjerg til blus.

plantage til de lyngklædte bakker og kæmpehøje, hvorfra pludselig hele den »jyske« del af Sjælland breder sig ud for os. Og når vi deroppe på toppen synger: »Hvor smiler fager den danske kyst . . .«, er det med god ret, for i det overblik, vi har deroppe fra, kan det ske — som i sangen —, at der kommer en sammensmeltning af den i landskabet udbredte hverdag under radiomasternes tegn og så historiens »alvorlige tale« i kæmpehøjenes tegn.

I pinsen blev der ganske vist lavet en tur til Nekselø, en god og fornøjelig tur, men Sejro kunde alligevel ikke undværes, og i det hele blev der hen på sommeren taget revanche for den første stille tid; der må særlig nævnes turen på grundlovsdagen, hvor vi fik lejlighed til at se Asnæs forsamlingshus og høre om den forbilledlige måde, hvorpå egnens beboere fik det rejst, og til at besøge »sanatoriet« ved Høve strand (Frederiksberg kommunale skolevæsens koloni for kirtelsvage børn), hvor den dygtige og tiltalende leder af kolonien, hr. Larsen, viste omkring og fortalte ualmindelig instruktivt og fornøjeligt.

Nexelø strand.

Sommerens store udflugt gik atter i år til Kullen og fandt selvfølgelig sted i det mest strålende vejr. Turen havde et lille plus fremfor tidligere, idet vi på Frederiksborg slot fik en særlig god fører denne gang, og idet sejlturen fra spidsen af Kullen til Djupadal indgik som fast led i programmet og vist i det hele var det, der gav os de bedste indtryk af Kullens storslåede natur.

— — —

Trods alle disse udflugter var sommerskoletiden en stille tid i den forstand, at der ikke var større ydre begivenheder, ingen jubilæer, mindefester eller større møder, og enten man nu vil betragte det som et gode eller ej, var tanker og kræfter da mere knyttet til det daglige skolearbejde. Med den sædvanlige lærerkreds og timeplan er der ikke så meget at fortælle om dette.

Med hensyn til lærerkredsen er der dog lige det at nævne, at Dybkjærs i begyndelsen af maj fik sig en dejlig dreng, der hidtil af alle kræfter har stræbt efter at komme til at svare til sit navn, Bjørn.

Ved Kullen.

Vi må jo ogsaa sige, at da vi alle vidste, at *Signe Tavsén* til efteråret skulde giftes og følgelig måtte opgive sin lærerindevirksomhed her, så kunde det ikke være andet, end at der i glæden over den fine gymnastik, som hun særlig i sommer viste os, blandede sig beklagelse over, at det nu var sidste sommer. Ved afslutningfesten blev der da også givet udtryk for vor tak til hende for hendes store dygtighed, det både faglige og folkelige sigte i gymnastikken, og for hendes gode færd imellem os.

Og når der er tale om lærerkredsen, kunde det måske her være stedet at nævne, at vi i sommer atter oplevede dette at miste en af vore tidligere lærerinder, idet *Anna Dam*, der var lærerinde her sommeren 1934, døde, skønt det tilsyneladende så ud til, at hun skulde komme over de svære operationer. Selvom vort bekendtskab med hende var så kortvarigt, lærte vi dog at respektere og sætte stor pris på hendes selvopofrende, dygtige og trofaste natur, hun vil stå for os som et lyst og berigende minde.

Ved Kullen.

Som det så tit er blevet fremhævet, har hvert elevhold — trods de ret ensartede ydre rammer — sit eget præg, så at arbejdet og samværet for os lærere bliver nyt og spændende. Tænker vi tilbage på denne sommer, må vi mindes de mange gode arbejdstimer, de mange smådiskussioner, hvor særlige interesser og problemer giver liv og farve i og udenfor timerne. Eller vi mindes fra lørdagfalterne diskussionen om arbejdsforholdene for piger på land og i by med den morsomme »Hønekamp« mellem indleder og første opponent og de mange gode indlæg. Jo, pigerne kunde nok bruge mund og mere end det, det erfarede vi under de festlige og fornøjelige optrin i gymnastiksalen, hvor de ligesom elverkongens døtre i »Elverhøj« fremviste alle deres færdigheder. Eller vi tænker på de hyggelige og »stille« stunder ved aftenkaffen, særlig da St. Hansaftens-jordbærrene, der prøvede at konkurrere med bålet i at skabe fest og St. Hans-aftens-spils stemning. Ja, sådan kunde man blive ved, og alligevel lader det væsentlige sig ikke indfange

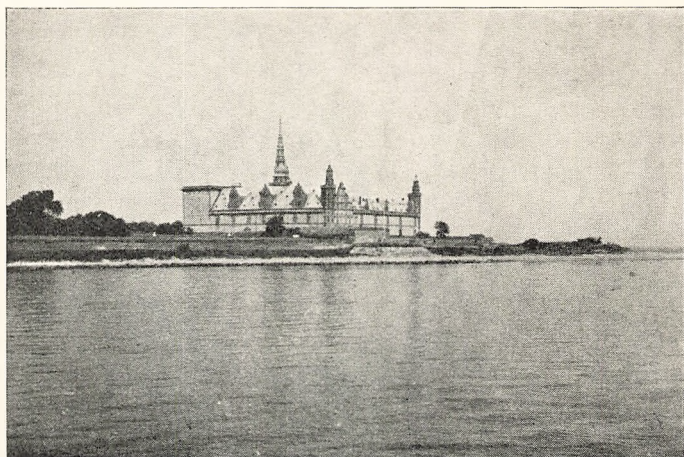
I Frederiksborg slotshave.

og udtrykke her, helheden og selve livet kender kun vi, der oplevede det.

Mere almen interesse har det derimod at høre lidt om de fremmede foredragsholdere, der dels til månedsmøderne, dels mere privat gæstede skolen og var med til at give skolearbejdet en større horisont.

I begyndelsen af maj døde *Holger Begtrup*, og for at mindes ham og for at give eleverne et pust fra den øvrige højskoleverden sendte vi bud efter Begtrups mangeårige medarbejder forst. *Fr. Nørgård*, Antvorskov; han kom her d. 12. maj og holdt en mindetale, hvori han levende og smukt ridsede et billede op af Begtrup, så ikke blot vi, der kendte ham, men også vore elever fik et klart indtryk af denne betydelige højskolemand.

Et plus mere fra højskolen og fra Frederiksborg fik vi, idet forstanderinde fru *Margrethe Christiansen* talte ved vort første månedsmøde. Fru Christiansen talte om betydningen af at føle sig som led i en større sammenhæng, dels »i dybden«, d. v. s. i historisk, national og

Og Kronborg luder ved Sjællands port.

religiøs hensende, dels »i bredden«, d. v. s. i aktuel, politisk, social henseende; disse to former for sammenhængsfølelse har i de sidste tider oftest stået i modsætning indbyrdes, men målet bør være at sætte dem i frugtbar forbindelse.

Endnu en kvindelig foredragsholder havde vi, idet fru redaktør *Gretor* igen gæstede os og talte ved det sidste månedsmøde; emnet var »antisemetismen«, og efter en kort historisk oversigt over sådanne bestræbelser i Danmark gjorde fru *Gretor* nærmere rede for den moderne, nazistiske agitation og taktik, som den prøver at vinde indpas også i Danmark.

At en udmærket oplæsning kan være lige så god som et foredrag fik vi et nyt eksempel på ved det mellem-liggende månedsmøde, hvor direktør *Th. P. Hejle* læste op af «E. Bindstouw»; gennem Rasmus Owstrups fortælling om »Messingjens« og Jens Jensens beretninger om sine krigsbedrifter vilde direktør *Hejle* vise os to jyder, der hver for sig frembyder karakteristiske jyske

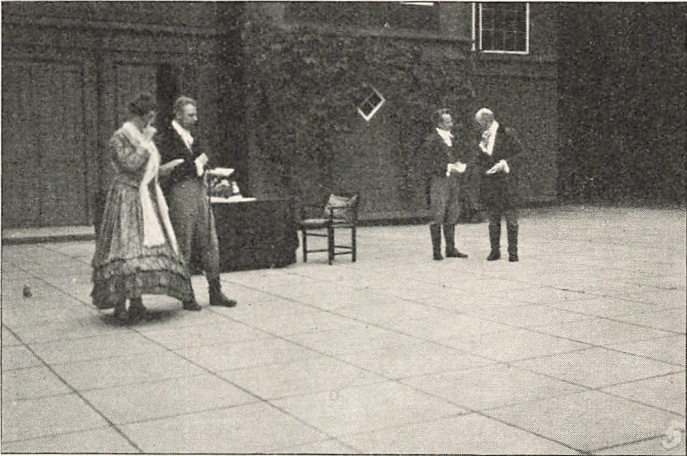

Fra elevmødet 1937.

egenskaber, karaktertræk, som han ønskede, man stadig måtte kunne finde noget af hos jyderne.

Ud over disse møder havde vi et vellykket forældremøde d. 11. juli og sidst, men ikke mindst elevmødet, d. 17.—18. juli.

Elevmødet var vel nok sommerens hovedbegivenhed. Det var det største elevmøde i mange år, men når vi på skolen taler om, hvor meget elevmødet betyder for os, så er det ikke antallet af deltagere, vi tænker på, men den glædelige oplevelse af fællesskab med de gamle elever om skolen og dens gerning i vort folk, og det var da også dette, der var det væsentlige ved dette møde. Lørdag aften talte Killemosen om kårene for ungdomsarbejdet her i landet og pegede på, hvordan de vanskelige inden- og udenrigspolitiske, økonomiske og åndelige forhold skabte større vanskeligheder og desværre ofte prægede ungdomsarbejdet på uheldig måde. I denne forbindelse beklagede Killemosen den snæversynede kritik og ufordragelighed mellem forskellige former for ungdomsarbejde, og han tilskyndede højskolens — og høj-

»Gulldåsen« spilles ved elevmødet.

skolernes — gamle elever til, at de netop som sådanne vilde hævde de positive og frihedsbårne linier. Om søndagen var der gudstjeneste om formiddagen og ved middagsbordet blev der holdt korte taler af Ragnhild Bonde, Dybkjær og undertegnede. Klokkeren 2 begyndte vi igen og indledede eftermiddagen med foredrag i haven. Grosen talte om »Grundtvig som politiker« og viste, hvordan dette emne i høj grad havde ærinde til vor tid; naar Grundtvig f. eks. taler om, at man nok kan berøve et menneske mange ting uden større risiko, men blot ikke friheden og det daglige brød, (og friheden i første række forstået som åndsfrihed), er det jo noget, der er vel værd at overveje i vore dage. Derefter talte Frost, der ud fra Martin Andersen-Nexøs bog: »Midt i en jerntid« skitserede den betydningsfulde udviklingslinie indenfor den danske landbostand fra det gamle gård- og landsbyfællesskab til det moderne landbrug med den individualiserede og industrialiserede bonde — og pegede på faren for, at værdifulde medmenneskelige følelser kunde svækkes eller forkrøbles under en sådan udvikling.

Slægt skal følge —

Den øvrige del af eftermiddagen udfyldtes med forskellige opvisninger, hvor vi fik lejlighed til at glæde os over Tavsens gymnastik, Killemoses folkedans og Dybkjærs sangkor, der blandt mange kønne sange så smukt og frisk sang — med orkesterledsagelse — Oluf Rings: »Sommerdag i skoven«. Aftenens skuespil var Chr. Olufsens komedie: »Gulddåsen«, der trods sin høje alder (fra 1793) kunde virke på et moderne publikum, idet personerne bag deres tidspræg røber karaktertræk, som vi genkender den dag i dag. Med kaffebord afsluttedes det officielle elevmøde, men det var ikke ligestraks, at ugerne blev eneherre på valpladsen.

Altfor hurtigt svandt de sidste par uger af sommerskolen, netop som samarbejdet og samværet var bedst, og da den store elevflok spredtes for alle vinde d. 31. juli, kunde det ikke undgås, at det gamle spørgsmål meldte sig igen: Hvordan skal vi få lejlighed til at holde en længere sommerskole.

Valdemar Nielsen.

Fra august til november.

Siden sommerskolen sluttede den 31. juli, har vi i år haft nogle usædvanlige møder, som fortjener en særlig omtale. Til tider anvender højskolefolk urimelig megen tid og kraft til mere eller mindre planløse og tilfældige møder; vi burde utvivlsomt ofte blive hjemme ved vor skole og vor bog i stedet for at farte ud. Men der holdes møder, hvor der ligger plan og vilje bag, og hvor i hvert fald nogle af de afgørende betingelser for et godt møde er til stede. Det kan være en stor berigelse at være med til et sådant møde. Vi har erfaret det her i Vallekilde i eftersommeren og efteråret, endda tre gange.

»Samfundet Dansk Kirkesang« holdt sit årlige sommermøde her 3.—7. august. Denne sammenslutnings folk søger på forskellige måder at værne om og at videreføre den fornyelse af kirkesangen, som Thomas Laub var en banebryder for i vort folk; der går forbindelser mellem »Dansk Kirkesang« og fornyelsen af den folkelige sang og musik, hvor Carl Nielsen er nytidens store navn. Thorvald Ågård og Oluf Ring danner en af disse forbindelser, ligesom disse to har været ypperlige folkelige formidlere af Laubs og Carl Nielsens syn. Men Samfundet Dansk Kirkesangs store opgave er nu, som navnet siger, at tjene folket og menigheden gennem et arbejde med salmemelodierne. Som regel holder samfundet et 3—4 dages sommermøde på en af vore højskoler, i år altså her på Vallekilde højskole. Det blev et meget værdifuldt møde. Der blev holdt gode foredrag: pastor *Chr. Welding*

om Thomas Laub, pastor *Uffe Hansen* om en side ved Grundtvigs salmedigtning, magister *Povl Hamburger* om den liturgiske musiks stilling i gudstjeneste; der blev holdt en gudstjeneste i Korskirken, hvor vor egen præst prædikede. Men det var naturligvis salmesangen og musikken, som ganske prægede mødet. Og det var godt. Hvor blev der dog sunget og spillet disse dage! Der blev hængt i fra morgenstunden til over midnat. Mødets leder, magister *Mogens Wöldike*, var utrættelig, velgørende rolig og dog æggende til energisk og vedholdende arbejde. De tre aftener blev optaget henholdsvis af gudstjeneste i Korskirken, kirkemusikaften i Holbæk kirke og en musikaften i højskolens gymnastiksal. Disse aftener skulde forberedes, og en stor del af dagens arbejde var da viet denne forberedelse. Der blev efter morgenandagten i foredragssalen indøvet nye melodier til de salmer, der skulde bruges om aftenen. Jeg synes, disse salmesangstimer var mødets bedste oplevelser, og man vilde have ønsket, at nogen mere tid kunde være anvendt dertil. Men den forestående aftengudstjeneste eller musikaften fordrede også indøvelse af korsang og musik; derved skete en spaltning af mødet, idet korsangen og musikken kun samlede en del, heldigvis dog en større del, af mødedeltagerne; men andre, som ikke kunde deltage i disse særlige øvelser, følte måske nu og da savnet af, at der ikke blev kaldt mere på dem. Dog, når vi så alle samledes i kirken eller i højskolens sal, så oplevede vi vist alle meget skønne og rige stunder.

Men den nævnte spaltning i mødets præg var ikke en tilfældighed; det blev for alle, som deltog i mødet, klart, at der foregår en ret stærk brydning inden for »Samfundet Dansk Kirkesang«. Nogle af samfundets stærkest arbejdende medlemmer hævder, at samfundet nu — da arbejdet med melodierne er ført så langt frem — bør lægge mere vægt på at give liturgien en mere be-

tydende plads i vor gudstjeneste igen; andre medlemmer frygter, at den liturgiske interesse skal bevirke en afsporing fra det oprindelige og egentlige arbejde for indførelsen af ægte salmemelodier. På mødet kom det til en ret skarp forhandling mellem de to synspunkters folk; men det var lærerigt at se, hvor kultiveret og hensynsfuldt diskussionen blev ført, og det var opmuntrende at høre, at ingen vilde brude, men fortsat loyalt samarbejde. For os jævne mennesker kan der slet ingen tvivl være om, at samfundets store opgave er et fortsat arbejde for salmesangen. Hvis »Dansk Kirkesang«s sag ikke skal nøjes med en halv sejr, der så efterhånden bliver til nederlag, da må næsten alle de kræfter, »Dansk Kirkesang« råder over, fortsat sættes ind i den oprindelige linie; thi modstanden er stor og vil måske endog blive voksende i de allernærmeste år.

Mødet her havde stor tilslutning, ca. 150 faste deltagere foruden nogle af egnens folk, som deltog i dele af mødet; de faste deltagere var hovedsagelig organister, skolefolk og præster. En trist begivenhed, som kastede en mørk skygge over sidste del af mødet, indtraf en sildig aften, da pastor *Jakob Trier*, Marmorkirken, styrtede ned fra stensætningen på flisepladsen uden for skolen. Pastor Trier pådrog sig en mindre hjernerystelse, nogle læsioner i ansigtet og et meget ondartet armbrud. Pastor Trier førtes samme nat i ambulance til sygehuset i Holbæk, hvor et langt sygeleje ventede ham. Da armbrudet så nogenlunde var helet, stødte andre sygdomme til. Nu, da dette skrives, har pastor Trier det nogenlunde og venter snart at komme på benene; men det er også nu mere end tre måneder siden, ulykken indtraf. Pastor Trier og fru Trier har med beundringsværdigt tålmod taget den lange og hårde sygdomstid. Vi ønsker inderligt, at de snart må kunne samles i deres hjem.

Bortset fra denne tragiske begivenhed betød »Dansk Kirkesang«s sommerkursus en stor glæde for os her på stedet. Vi har efter evne gennem flere år arbejdet på samme linie i folkesangen og salmesangen; men vi trængte til hjælp for at komme videre; den hjælp fik vi; vi skulde allerede under det kirkelige møde i oktober erfare det. —

I september holdtes vort store årlige efterårsmøde. Ordførerne var *Vilh. Andersen, J. Th. Arnfred, Oscar Geismar, Uffe Grosen, Asger Højmark, Niels Petersen, Johannes Terkelsen* og *P. J. M. Vinther*. *Oluf Ring* ledede den første aften en sangtime, mens *Albert Luther* og *Vilh. Andersen* læste op de følgende aftener; den sidste aften sluttedes efterårsmødet som sædvanlig med et foredrag.

I samme måned deltog flere af lærerne i en række efterårsmøder rundt omkring i landet. Jeg nævner med særlig glæde elevmøderne i Hjørring, Århus og Odense, hvor henholdsvis 250, 140 og 160 gamle elever mødte frem.

Midt i oktober var jeg færdig med efterårsmøderejsen, her på skolen var hovedrengøringen til ende, vi kunde da indstille os på det fire dages kirkelige møde, som *Niels Petersen* havde planlagt, og som nu skulde holdes her fra 25.—29. oktober. Mødet var omhyggeligt forberedt, talerne og deres emner fremgår af den indbydelse, som blev udsendt, og som jeg her hidfører.

»Mandag, 25. oktober kl. 19,30: Mødet åbnes.

Jeg er vejen, sandheden og livet. Valgmenighedspræst *Niels Petersen*, Vallekilde.

Tirsdag, 26. oktober kl. 9: Morgensang.

Vi tror på Helligånden. Valgmenighedspræst *Th. Balslev*, Vartov.

Kl. 10,30: Omvend jer og tro på evangeliet. Sognepræst *Knud Hansen*, Assens.

Kl. 15,30: Vort liv et kald. Højskoleforstander *Uffe Grosen*, Vallekilde.

Kl. 17: Jesus Kristus og kulturen. Højskoleforstander *Arnfred*, Askov.

Onsdag, 27. oktober kl. 9: Morgensang.

Vi tror på den hellige, almindelige kirke, de helliges samfund. *Knud Hansen*.

Kl. 10,30: Ordet og menigheden. Sognepræst *R. Prenter*, Hvilsager.

Kl. 15,30: Menighed og folk. Sognepræst *Kaj Thanning*, Åsted.

Kl. 17: Forhandling.

Kl. 19,30: Gudstjeneste med altergang. Valgmenighedspræst *C. Hermansen*, Ryslinge.

Torsdag, 28. oktober kl. 9: Morgensang.

Vi tror på kødets opstandelse. *Balslev*.

Kl. 10,30: Højskolen og menigheden i sidste slægtled. Domæneforpagter, cand. mag. *Erik Appel*.

Kl. 15,30: Højskolen nu — på menighedens grund. Højskoleforstander *Brandt Petersen*, Vrå.

Kl. 17: Kristne i nutidens kulturkrise. Sognepræst *Har. Sandbæk*, Hersom.

Fredag, 29. oktober kl. 8,15: Morgensang.

Vi tror på det evige liv. *Niels Petersen*.

Tirsdag og torsdag aften kl. 19,30 er der evt. forhandling eller musik og sang.

Mødet er tænkt som et arbejds møde. Det skulde give udtryk for evangeliets forkyndelse, og det skulde tjene

til at kaste lys over det kristelige og det menneskelige og derigennem styrke til det folkelige arbejde. Det henvender sig måske mest til yngre præster, men vil også gerne stærkt henvende sig til mennesker i det folkelige arbejdes tjeneste. Enhver interesseret indbydes.«

Mødet fik stor tilslutning; omkring 120 deltog fast i mødet og boede under næsten hele mødet på skolen eller i hjemmene i byen. Over halvdelen af de faste deltagere var præster og præstekoner; der var et mindre antal højskolefolk og nogle få fra forskellige livsstillinger. Egnens folk sluttede godt til, så foredragssalen som regel var stærkt fyldt.

Pastor *Uffe Hansen* har for nylig i *Menighedsbladet* givet en omtale af mødet; af denne omtale anfører jeg her et brudstykke:

»Det var med nogen forventning, man tog til mødet i Vallekilde den sidste uge i oktober. Og de fleste af deltagerne vil sikkert sige, at forventningen ikke blev skuffet: vi har noget at tale med hverandre om, og der er i hvert fald en flok, som kan få hverandre i tale, som både kan høre andres tale og selv tale, så andre kan høre dem.

Der var i mødets program tilkendegivet en bestemt linje, hvorpå vi skulde søge at mødes: den kristne tro, især udtrykt i det tredje led af troen, og stærkest vel igen i ordet om menigheden, hvorfra der så igen i mødets plan var draget en linje til den danske folkehøjskole og hele det danske folk. I det væsentlige kom mødet til at følge denne linje. . . .

Skulde man finde et udtryk for, hvad alle disse foredrag tilsammen har sagt, så vilde det blive en ny og stærk bekendelse af, at vi på intet område i vort menneskeliv eller folkeliv kan undvære kristendommen og menigheden, og derfra kommer et ønske om ikke blot at føre alle folk og ethvert folkeligt arbejde ind under evangeliet, men at sætte menigheden i arbejde og under

ansvar over for folket. Det forekommer mig, at der i ønsket om at åbne kirkens døre for folket blev taget så kraftigt fat, at ikke blot dørene gik af hængsel, men murene væltede, så det tilsidst ikke mere var noget hus, men hensigten var i hvert fald god: at åbne øjnene også hos kirkens folk for de store opgaver og anspore til at tage fat på noget nyttigere end den teoretiske teologi, som vel har haft sin berettigelse, men ikke er kristenlivets endemål eller hovedindhold.

Det giver håb og fortrøstning overfor de vanskelige spørgsmål om vor kirkes og vort folks fremtid, at der kan gives så meget til klaring og til ansporing. Meget står vel endnu for tilhørerne som spørgsmål, der må nærmere overvejes; og det var ikke muligt straks efter foredragene at samle det væsentlige til en nærmere drøftelse. Kun pastor Sandbæks foredrag, der blev sat i forbindelse med hans tilknytning til »Det tredje standpunkt«, gav nogenlunde let adgang til en diskussion, uden at det dog nærmere blev belyst, hvordan taleren tænkte sig de kristnes indgreb i kulturkrisen.

Det syntes forøvrigt, som de fleste af deltagerne i mødet var meget mere afhængige af et manuskript og den dermed forbundne forberedelse, end det i hvert fald blandt grundtvigske af det ældre slægtled har været almindeligt. Det være sagt uden forklejning af nogen af parterne.

Men det bevirker ogsaa en forøget nødvendighed af, at foredragene bliver trykt, så vi kan studere dem i større ro og med mere grundighed, et arbejde, jeg for min part glæder mig til, såvelsom til at høre mere fra disse mænd og se, hvor det spor vil føre hen, som de er inde paa.«

Når Uffe Hansen her udtrykker ønsket om at få foredragene frem i bogform, et ønske, som mange af mødedeltagerne ogsaa udtrykte, så kan det nu oplyses, at 8—9

af foredragene, som nogenlunde danner en helhed, i nærmeste fremtid bliver samlet i en bog under titlen »Menighed og Folk«. Denne bog vil være et ret fyldigt udtryk for, hvad mødet bragte. Hvis nogen af jer skulde ønske denne bog, kan I ved at sende pastor Niels Petersen, Vallekilde, 2,10 Kr. (Giro 34307) vente bogen tilsendt, så snart den udkommer.

Uffe Grosen.

Blandede meddelelser.

Bogen »Fra Vallekilde folkehøjskole« trykkes i 3400 eksemplarer.

Medlem af »Vallekilde folkehøjskoles lærlingeforening« kan enhver blive, som i årligt bidrag til foreningen betaler mindst 2 kr. (for hver 2 kr. indtegnet årsbidrag tilsendes et hæfte af årsskriftet). Vedkommende vil da først i december af kassereren få årsskriftet »Fra Vallekilde folkehøjskole« tilsendt på postopkrævning. *Forandring af adresse må meldes til kassereren, frk. Karen Nielsen, Vallekilde, inden hvert års 1. sept.*

Mod indsendelse af 1 kr. i frimærker, d. v. s. halv pris, kan ældre årgange af årsskriftet fås hos kassereren.

Et fællesmøde for alle forhenværende lærlinge (*elevmøde*) afholdes her ved folkehøjskolen hvert år *den tredje søndag i juli*. Mange af deltagerne kommer den foregående lørdag aften. *Tæpper, lagener og håndklæder må medbringes* til mødet. Nogle kan måske også let medbringe et telt.

Efterårsmødet 1938 afholdes i de 4 dage søndag—onsdag den 25.—28. sept. Alle er velkomne til mødet. De, der ønsker at overnatte her ved nævnte lejlighed, må selv medbringe sengeklæder og håndklæder

Vi gør opmærksom på de i sidste årsskrift omtalte bøger om Vallekilde højskoles historie. I det forløbne år er over halvdelen af bøgerne solgt. Prisen er ganske lav.

Lokale elevmøder vil i 1938 blive holdt følgende steder: *Århus, Hjørring* og *Skjern*. Bekendtgørelse om møderne og opgivelse af datoer vil fremkomme i de lokale dagblade.

Skolen får helt eller delvis frit tilsendt et stort antal dagblade, ugeblade og tidsskrifter. Vi påskønner denne imødekommenhed og takker derfor.

Eleeholdene.

Vinterholdet 1936—37.

Aagaard, Johannes, Aagaarden, Malskær, Ørting St.
 Andersen, Søren Lykke, Aalstrup, Falling St.
 Andreassen, Joen, Polstuen, Haldersvig, Færøerne.

Bach, Søren, Engedal, Viborg.
 Bay, Rudolf, Hodsager, Holstebro.
 Begert, Wilhelm, Hilterfingen (Bern), Schweiz.
 Bentsen, Sigurd, Siddinge, Vig.
 Buss, Poul, Gyldenlakvej 13, København S.

Christensen, Arnold, Revn Mark, Aalsø.
 Christensen, Karl, Terndrup Mark, Terndrup.
 Christensen, Peter, Hønsnap, Tørsbøl.

Dalgaard, Kristian, Lyby.

Elbæk, Arne, Foerlev, Skanderborg.
 Eriksen, Ejner, Otterup, Otterup.

Fruergaard, Villiam, Thuehøjgaard, Østerbølle, Aalestrup.

Graven, Peder Jensen, Taars.
 Gregersen, Just B., Vaarst.
 Grosen, Hans Børge, Hadbjerg, Hadsten.

Hansen, Folke, Strarup, Kværndrup.
 Hansen, Hans F., Harrestrup, Skovlunde.
 Hansen, Johannes, Langesø.
 Hansen, Kristian, Solvang, Stenild, Hobro.
 Heltoft, Gøde, Heltoft, Outrup St.
 Holm, Valthier, Adslev, Hørning.
 Hove, Magne Kiems, Boddum, Hurup.

- Jacobsen, Peder Dam, Rom, Lemvig.
 Jacobsen, Knud Peder. Kørup, Lund.
 Jacobsen, Laurits, Vrou, Skive.
 Jensen, Aage, Hellested, Haarlev, »Korsager«.
 Jensen, Aage, Baunehøjgaard, Holløse, Holbæk.
 Jensen, Aksel, Adr. Rasmus, J., Moselund, Aarup.

 Jensen, Anton, Vinkelgaardsvej, Egtved.
 Jensen, Asger Møller, Vester Balleby, Lemvig.
 Jensen, Ernst, Atterup, Karise.
 Jensen, Frode, Krusbjerg, Auning.
 Jensen, Henry, Smøragergaard, Aarslev, Slagelse.
 Jensen, Kristian Georg, »Bremerholm«, Vallø.
 Jensen, Laurids, Boddum, Hurup.
 Jensen, Mogens Brink, Finderup, Høng.
 Jensen, Niels Kristian, Lybæk, Hee.
 Jensen, Olaf, Kertinge, Kølstrup St.
 Jensen, Svend Aage, Baarup, Kirkeeskildstrup.
 Jensen, Søren Bent, Broagergaard, Hadsten.
 Jensen, Søren Langdal, Snærild, Odder.
 Jensen, Vagner Fritzen, Ejstrupholm.
 Johannessen, Daniel Martin, Haldersvig, Færøerne.

 Kaarsgaard, Poul, Søndergaard, Ferring, Bonnet.
 Kallesøe, Kristen, Fabjerg, Lemvig.
 Kaspersen, Peter, Tømmerby, Frøstrup.
 Knudsen, Kristen Østerlund, Østerlund, Tørring St.
 Koed, Kristian, Store Ebberup, Sorø.
 Kristiansen, Niels, »Søborg«, Glud, Horsens.
 Kristensen, Arne, Stobdrup, Hadsten.

 Larsen, Frode. Sølt, Kværndrup.
 Larsen, Knud, Ebbehøjgaard, Igelsø, Holbæk.
 Larsen, Lars Peter, Toftegaard, Asnæs.
 Larsen, Søren J., Neder Hejselt, Glimsholt, Sindal.
 Lauersen, Bent, Antvorskov, Slagelse.
 Lind, Aksel, Branderup.
 Lund, Holger, »Nylund«, Ferring, Bonnet.

 Michaelsen, Sven Aage, Vrensted.
 Mikkelsen, Niels, Vestkær, Ølgod.
 Mikkelsen, Peder, Tømmerby, Frøstrup.
 Mortensen, Jens E., Malagash, N. S., Canada.

Nielsen, Børge, Østergade 56, Store Heddinge.
 Nielsen, Egon, Kjeldbjerg, Skive.
 Nielsen, Ejner, Frankerup, Værsløv.
 Nielsen, Hans Joachim, St. Grandløse, Holbæk.
 Nielsen, Knud, Vejlby, Aalsø.
 Nielsen, Kristen, Hvidemosegaard, Kirkehyllinge.
 Nielsen, Kristian Hahne, Dalgaard, Velling, Ringkøbing.
 Nielsen, Ove, Bækkefølfe, Store Heddinge.
 Nielsen, Søren Glerup, Suldrup, Støvring.
 Nielsen, Thomas Denker, Skivum, Vægger.
 Nesager, Peter, Tønnerby, Frøstrup.

Olesen, Jens, Hald, Højlev.
 Olsen, Johannes, Gudmindrup, Højby Sj.

Paulsen, Laurids Hansen, Skodsborgskov, Skodsborg.
 Pedersen, Asger, Risager, Haastrup St.
 Pedersen, Harry Holstad, Bønkel, Lamdrup St.
 Pedersen, Poul, Andi, Mørke.
 Petersen, Aksel, Skovsø, Slagelse.
 Petersen, Bennet Højgaard, Østergaard, Lyne, Ølgod.
 Petersen, Frede, Kisserup, Tuse Næs, Holbæk.
 Petersen, Svend Aage, Palsberg, Viby Sj.
 Petersen, Henning, Enghavegaard, Tranegilde, Taastrup.

Rasmussen, Aage, Gydegaard, Vivild.
 Rasmussen, Helge, Ulstrup, Kalundborg.
 Rasmussen, Jens, Revn, Grenaa.
 Rasmussen, Johannes, Smederup, Boulstrup.
 Rasmussen, Olav, Maskinfabrikken, Rynkeby.
 Rasmussen, Peder Jacob, Lindenberg Avlsgaard, Vaarst.
 Rasmussen, Robert, Ørslev Præstegaard, Selskør.
 Rasmussen, Rasmus, Faarup, Thorsager.

Skovgaard, Tage, Rye, Gørlev.
 Sørensen, Anker Kærgaard, Ubberup, Kalundborg.
 Sørensen, Jakob Chr., V. Børsting, Skive.
 Sørensen, Svend Aage, Hinballegaard, Malskær, Gylling.
 Strøm, Kristian, Foderstofforeningen, Vejen.

Thomsen, Anton, Vester Halden, Skærum, Kvissel.
 Thomsen, Jens Møllhede, Refsgaard, Outrup St.

Thomsen, Sigvald, Bækhus, Outrup St.
Trærup, Jens Thorgaard, Haasum, Ramsing.

Vangsgaard, Tage, Kirstinelund, Sundby, Mors.

Wirtz, Gaston, Zweisimmen i/Simmental, Schweiz.

Østergaard, Christian, Bygum, Aalestrup.

Sommerholdet 1937.

Andersen, Anna, Katbjerg pr. Mariager.
Andersen, Ellen Margrethe, Thorshøj St., Veensyssel.
Andersen, Ibu, Møllevej, Taars St.
Andersen, Ingeborg, Næsbykov, Slagelse.

Bach, Johanne, Rindom pr. Ringkøbing.
Banke, Helene, Ejby pr. Ejby.
Bentsen, Agnes, Hørve.
Bentsen, Aasta Øyaas, Sødunge, Ringe.
Bjerg, Ellen, Stadil pr. Tim.
Boddum, Dagmar Stensgaard, Hurup, Thy.
Boesen, Olga, Grayling, Michigan, U. S. A.
Brogaard, Marie, Over Barrit, Barrit St.
Brændgaard, Inga. Brændgaard, Herning.

Christensen, Dagny, Atterup pr. Grevinge St.
Christensen, Ebba, Gudmindrup, Højby St.
Christensen, Elvira, Agerbæk St.
Christensen, Evelyn, Sdr. Tange, Outrup St.
Christensen, Helene, V. Vandet pr. Thisted.
Christensen, Signe, Kalum, Serritslev, Brønderslev.
Christiansen, Esther O., Barrit St.
Christiansen, Mary, Hjembæk pr. Jyderup St.

Dalgaard, Karen, Lyby Skole, Lyby.
Damgaard, Esther, Janderup St.
Damsgaard, Gudrun, Serritslev, Brønderslev.
Dissing, Marie, Bjørnstrup, Taars.
Dohn, Else, Robstrup pr. Grenaa.

Eller, Anna, Jernbanegade 5, Skern.
Eriksen, Karen, Dalsbakkegaard pr. Braade.

Fjalland, Edith, Lund, Højslev.
Flintholm, Anne, Fønsgaard, Vejen St.
Forsberg, Helga, Amstrup, Falling St.
Frandsen, Kamma, »Lindely«, Rask Mølle.
Frederiksen, Edith, Sandby St.

Gahner, Emma, Stavning, Dejbjerg.
Guldager, Danna, Højmark pr. Lem St.

Hansen, Elna, Kuldbjerg, Gadbjerg St.
Hansen, Inger, Danmarksgade 22, Hjørring.
Hansen, Ingeborg, Birkede, Viby Sj.
Hansen, Janne, Hee.
Hansen, Mary, Skonager, Næsbjerg.
Henriksen, Mary, Bjerreby pr. Svendborg.
Haahr, Anna, Bejsnap pr. Ølgod.

Iversen, Erna, Langagergaard, Avnbøl.

Jensen, Ellen, »Birkebjerg«, Dalby St., Fyn.
Jensen, Inge, Vor Frue, Roskilde.
Jensen, Ingeborg, Lejerstoite, Lyderslev pr. Storehedinge.
Jensen, Johanne, Rold Nørregrd., Arden St.
Jensen, Karen, Vallensved pr. Fodby.
Jensen, Thyra, Bjerre pr. St. Fuglede.
Jepsen, Maren, Sundby, Mors.
Jepsen, Nanna, Faaborg, Varde.
Jessen, Helga, Smedeby pr. Padborg.
Jørgensen, Hanny, Døstrup Bageri, Døstrup, Himmerland.

Knudsen, Karen, Kamstrup Mark, Roskilde.
Knudsen, Maren, Salby pr. Mesinge St.
Kortbek, Maren, Jølby Nygaard pr. Erslev.
Kristoffersen, Karen, Virring, Skanderborg.
Krog, Anna Elmélund, Sinebjerg pr. Faaborg.

Larsen, Bertha, Fuglsig Teglværk, Ilbro.
Lorenzen, Elisabeth, Ny Alleegade 4, Haderslev.
Lund, Else, Merring pr. Løsning.

Lund, Rigmor, Lambæk pr. Lem.
Lundgaard, Ane Margrethe, Lundgaard, Hørve.

Madsen, Ingrid, »Trøderup«, Frederikshavn.
Madsen, Maren, »Vesterskov« pr. Jels.
Mogensen, Elna, Thorslunde, Kundby.
Mortensen, Karen, Aagaard pr. Aagaard.
Møller, Marie, Vinstrup, Dalbyover St.

Nielsen, Edith, Blaagardsgade 5⁵, København N.
Nielsen, Elna, Marielyst, Aaes Mark, Tvingstrup.
Nielsen, Gudrun, Øster Halden, Kvissel.
Nielsen, Helga, V. Løve, Høng.
Nielsen, Inger Berg, Vidstrup, Vensyssel.
Nielsen, Jensine, True Mark, Mundelstrup.
Nielsen, Ruth, Gudbjerg pr. Gudme St.

Olesen, Elna, Stadil pr. Tim.

Pedersen, Asta, Ravndrup, Gislev, Fyn.
Pedersen, Gudrun, »Timannegaard«, Svaneke.
Pedersen, Helga, Bjerreby Brugsf., Svendborg.
Pedersen, Inga, Guldager Hede pr. Hæstrup.
Pedersen, Marie, Aalunde pr. Agerbæk.
Pedersen, Marie, Nr. Lyndelse pr. Højby, Fyn.
Pedersen, Metha, Gunderup, Vraa St.
Petersen, Asta Skovgaard, Nr. Hyllinge, Kirkehylinge.
Petersen, Valborg, Lille Ebberup, Slagelse.
Pjedsted, Solvejg, Strandvejen 228 A, Charlottenlund.
Poulsen, Marie Nedergaard, Nors St.

Rasmussen, Anna Marie, Brejning pr. Børkop.
Rasmussen, Johanne, Lundby St., Sjæll.
Riis, Karen Marie, Nygaard, Møllerup, Nykøbing M.
Rose, Astrid, Højgaard pr. Haarby.
Rose, Gerda, Højgaard pr. Haarby.
Rosenkvist, Asta, Skannerup pr. Gern.
Rødtnes, Gerda, Starup pr. Gravens.

Sahl, Gerda, Kværslykke pr. Tørsbøl.
Salomonsen, Karen, »Rubjerg«, Vipperød.
Sand, Ingeborg, Skæruplund pr. Vejle.
Søe, Anna, Ølstrup pr. Lervang.

Sønderby, Rigmor, Ø. Jølby pr. Erslev, Mors.
Sørensen, Agna Abild, Grøttrup pr. Hjortshøj.
Sørensen, Agnes, Troelstrup pr. Stoholm.

Tarpgaard, Anna Thomsen, Vedersø pr. Uliborg.
Toft, Dagny, Østerlem pr. Lem.
Toft, Krista, Østerlem pr. Lem.
Tranberg, Asta, Hungebjerg, Ølgod.
Tøfting, Karen, Sundby, Mors.

Uth, Kirstine, Dons, Alminde.

Vangsgaard, Ingrid, Sundby, Mors.
Vestergaard Riis, Anna, Stenild, Hobro.

Willumsen, Ninna, Balshøj pr. Løgten St.

Læringsbesøget paa Vallekilde Folkehøjskole.

	Vinter	Sommer	Ialt
Fra København	1	2	3
— Københavns amt	2	—	2
— Roskilde amt	1	4	5
— Frederiksborg amt	1	—	1
— Holbæk amt	13	11	24
— Sorø amt	5	3	8
— Præstø amt	5	2	7
— Odense-Assens amt	5	6	11
— Svendborg amt	4	6	10
— Ålborg amt	6	2	8
— Hjørring amt	4	12	16
— Viborg amt	9	4	13
— Thisted amt	6	9	15
— Århus amt	5	2	7
— Skanderborg amt	5	4	9
— Randers amt	10	5	15
— Ribe amt	5	8	13
— Ringkøbing amt	9	14	23
— Vejle amt	2	9	11
— Haderslev amt	2	2	4
— Åbenrå amt.....	1	2	3
— Sønderborg amt	—	1	1
— Bornholm amt	—	1	1
— Færø amt	2	—	2
— Kanada	1	—	1
— U. S. A.	—	1	1
— Schweiz	2	—	2
Ialt.....	106	110	216

Regnskab for Vallekilde folkehøjskoles elevforening

10. juli 1936—10. juli 1937.

146

Indtægt.	Kr.	Ø.	Udgift.	Kr.	Ø.
Kassebeholdning 10. juli 1936	4774	67	Trykning af årsskriftet	2168	00
Medlemsbidrag	5769	42	Konvolutter og blanketter	226	75
Salg af årsskrifter	21	50	Porto	1263	60
Gave	8	00	Forsendelse af årsskriftet	70	00
Renter	179	02	Bestyrelsens rejseudgifter	25	00
Salg af Povl Hansens bog	351	15	Kassererens løn	275	00
			1 nodestik	26	00
			4 tegninger	40	00
			Understøttelse til elever	1800	00
			Povl Hansens bog	300	00
			1 krans	10	00
			Kassebeholdning 10. juli 1937	4899	41
	11103	76		11103	76

Regnskabet er gennemgået og intet fundet at bemærke, kassebeholdningen var tilstede.

Vallekilde i juli 1937.

Aksel Fredslund.

H. Trier Hansen.

I N D H O L D

I.

Side

<i>Niels Petersen: Advent</i>	3
<i>Uffe Grosen: Den grundtvigske højskole</i>	8
<i>Valdemar Nielsen: Nordiske kulturproblemer</i>	18
<i>Tage Dybkjær: Vi taler så meget om krig —</i>	31
<i>Adia Frost: Alf Ahlberg: Tankelivets frigørelse</i>	40
<i>Kr. Kristensen Killemoser: Folkeopdragelse til folkesundhed</i>	49
<i>Ragnhild Bonde: National selvoptagethed</i>	57
<i>Uffe Grosen og Ragnhild Bonde: Anna Dam</i>	66

II.

<i>Johan Borup: Ernst Trier</i>	70
<i>G. Fog-Petersen: Ernst Trier</i>	87
<i>Mindefesten for Ernst Trier</i>	94

III.

<i>Uffe Grosen og Vald. Nielsen: Fra Vallekilde folkehøjskole</i>	108
<i>Sommerskolen 1937</i>	118
<i>Uffe Grosen: Fra august til november</i>	128
<i>Blandede Meddelelser</i>	136
<i>Elevholdene. Vinterholdet 1936—37</i>	138
— Sommerholdet 1937	141
<i>Lærlingebesøget på Vallekilde folkehøjskole</i>	145
<i>Regnskab for Vallekilde folkehøjskoles elevforening</i>	146